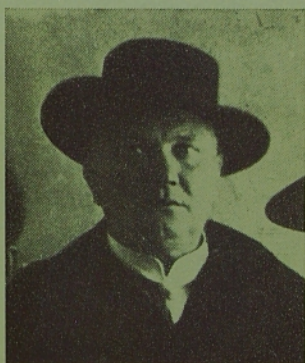

DOKUMENTI

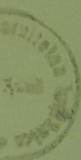
SLOVENSKEGA GLEDALIŠKEGA MUZEJA

15

LJUBLJANA

1970

DOKUMENTI

SLOVENSKEGA GLEDALIŠKEGA MUZEJA 15

Izdaja Slovenski gledališki muzej v Ljubljani, Cankarjeva 11

Uredila Mirko Mahnič in Dušan Moravec

Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani

VSEBINA :

Zgradbe Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru (Bruno Hartman)	1
Prezidava celjske gledališke hiše med okupacijo (Fedor Gradišnik)	23
Govekarjeva »čista, sveta resnica« o Verovšku (Dušan Moravec)	42
Delovne razmere v slovenskem gledališču na prelomu stoletja (Mirko Mahnič)	55
Poslednji nastop Marije Nablocke (dm)	62
Pregled dela Antona Verovška v Ljubljani in v Trstu (Majda Clemenž)	65
Poročilo o delu Slovenskega gledališkega muzeja v l. 1969	86
Popravek	91

TABLE DES MATIÈRES :

La maison du théâtre de Maribor (Bruno Hartman)	1
Aménagements de la maison du théâtre de Celje durant l'occupation de 1941—1945 (Fedor Gradišnik)	23
»La vérité pure et simple« sur Verovšek par Govekar (Dušan Moravec)	42
Conditions de travail dans le théâtre slovène au tournant du siècle (Mirko Mahnič)	55
Dernière apparition en scène de Marija Nablocka (dm)	62
Rôles et mises en scène de Verovšek (Majda Clemenž)	65
Rapport sur les activités du Musée du théâtre slovène en 1969	86
Errata	91

DOCUMENTS DU MUSÉE DU THÉÂTRE SLOVÈNE — N° 15

Publié par le Musée du théâtre slovène, Ljubljana, Jugoslavija

Rédigé par Mirko Mahnič et Dušan Moravec

Imprimerie »Jože Moškrič«, Ljubljana, Jugoslavija

Bruno Hartman

Zgradbe Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru

(Kratek zgodovinski pregled)

Zgradba, ali bolje, zgradbe današnjega mariborskega Slovenskega narodnega gledališča so že razmeroma stare; večkrat so bile prezidane in dozidane; njihov namen — z izjemo osrednjega jedra — se je večkrat menjal. Šele v najnovejšem času jih rabijo le za delovanje mariborskega gledališča.

V našem sestavku želimo pregledati ta dolgoletni proces in ugotoviti njegove faze. Skušali jim bomo poiskati tudi vzgone in vzroke. Pri tem se zavedamo, da podrobnih posegov ne bo mogoče rekonstruirati, ker zanje ali sploh ni dokumentacije ali pa še ni odkrita.

Ukvarjali se bomo samo s kompleksom gledaliških zgradb, ki ga omejujejo današnja Slovenska in Gledališka ulica ter Slomškov (nekdanji Stolni trg) in ki obsega parcele 69, 70, 71, 72/1 in 317 (prejšnjo 38) katastrske občine Maribor-mesto, ne pa tudi današnjih gledaliških delavnic v Prežihovi ulici št. 6, ali skladišča v minoritski cerkvi, ki jih ima gledališče samo v najemu.

O osrednjih zgradbah — gledališki in kazinski — predvsem v njunih prvih časih je na razpolago nekaj literature. Najbolj pregleden je sestavek dr. Vladimira Kralja: Preteklost mariborskega gledališča v Kroniki slovenskih mest 1937, str. 12—20 (tudi z navedbo uporabljene literature in virov). Izčrpna je knjižica dr. Rudolfa Puffa: Das neue Theater, Marburg 1852, a obravnava samo nastanek osrednje gledališke zgradbe. Bežen splošni pregled omogoča tudi knjiga dr. Arturja Mallyja: Gassen-, Strassen- und Plätzebuch der Stadt Marburg a. d. Drau. Marburg 1906, str. 66—67 in str. 116—119. Osnovne podatke o gledaliških zgradbah moremo prebrati v tehle delih: Josef Andr. Janisch: Topographisch-statistisches Lexikon von Steiermark. II. Band. Graz 1885, str. 171; Vodnik po Mariboru. Ljubljana 1932, str. 151—152 (članek Franja Baša: Mariborsko gledališče) in Bogo Teplý: Vodnik po Mariboru in okolici, Maribor 1959, str. 70—71.

Arhivsko gradivo, ki zadeva obravnavane zgradbe, je shranjeno v Pokrajinskem arhivu v Mariboru, na Zavodu za urbanizem v Mariboru, v arhivu Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru in v Študijski knjižnici v Mariboru.

* * *

Maribor je dobil svoje prvo gledališče leta 1785 v današnji Vetrinjski ulici, v hiši št. 30, v svobodni hiši vetrinjskih cistercijancev. V njej je gledališče bivalo do l. 1806, ko mu je novi lastnik usnjar Leopold Hartnagl odpovedal gostoljubje, ker se je bal požara. Gledališče se je moralo preseliti v opuščeno cerkev Sv. Duha, ki je stala na mestu današnjega poslopja Pošte Maribor I na Slomškovem trgu št. 10. Cerkev, kasnejše gledališče, se je stiskala med neugledno ubožnico in mestno bolnišnico. Dr. Vladimir Kralj takole slika turobno podobo nekdanjega mariborskega gledališča:

»Poslopje je bilo mračno in že v razpadanju. Gledališčni prostor se je bočil nad nekdanjimi grobnicami, med katerimi so domovale podgane. Mesta je bilo v njem za 300 oseb, parter in lesena galerija, ki so jo nosili leseni stebri, sta štela 104 sedeže. Oder je bil tako nizek, da so se igralci s čelom zadevali ob njegov oboj in jim pri viteških igrah ni bilo videti vihrajočih perjanic. Prave muke pa je preživljal igralec, kadar se je moral v tedaj priljubljenih čarovniških igrah s pogrezalom spustiti pod oder, kjer je bilo zbirališče podgan.«¹

V tem bednem hramu gledališke umetnosti so se mučile skupine poklicnih igravcev in igravk (vseh skupaj kakšnih dvajset na sezono, ki je trajala od Vseh svetnikov do cvetne nedelje) in društvo mariborskih gledaliških diletantov tja do poslednje predstave veseloigre, ki so jo mariborski diletanti za Silvestrovo 1851 namenili v prid mestnim revežem.

Ko je Južna železnica do l. 1846 stekla do Celja, kasneje pa dalje proti Trstu, je pomen Maribora vse bolj rasel. Mariborski meščani so se tedaj domislili, da bi si spričo gospodarskega razmaha morali zgraditi novo gledališko zgradbo pa tudi kazino. Dr. Rudolf Puff opisuje položaj takratnega Maribora takole:

»Čas je primaknil Maribor, podeželsko vinorodno mesto, h glavni žili evropskega življenja. Naravna lega, od vseh strani stekajoče se pridelano bogastvo, prebujajoča se industrija, živahna trgovina, in končno pošta in železnica na enem najpomembnejših križišč v monarhiji so podelili mirnemu glavnemu, kasneje kresijskemu mestu, dobrovoljnemu staremu Mark-Burgu v ljubki slovenski deželi višji in nikoli sluteni pomen. Z naglo množičem se prebivalstvom se je dvignila tudi umnost, in nastala je potreba, da jo upoštevajo tako v življenju kot v družbi.«²

15. aprila 1847 se je pod vodstvom kresijskega glavarja Ignaza Ritter von Marqueta in župana Gamilschegga v rotovski dvorani zbral svet mariborskih meščanov in mestnih odličnikov. Sklenili so, da bodo zgradili novo gledališko zgradbo pa tudi kazino, »kateri bo ustrezal zahtevkom okusa in časa«. Izbrali so 15-članski odbor; predsedoval mu je baron Ferdinand von Rast. Ker se sprva niso mogli dogovoriti o tem, ali bi ustanovili delniško družbo graditeljev ali bi najeli posojilo, so najprej izglasovali, kje naj novo gledališče stoji. Nekateri so imeli v mislih, da se bo mesto razvijalo, zato so se potegovali za prostor vzhodno od gradu proti Tappeinerjevi pivovarni (od današnjega Pokrajinskega muzeja proti Modni hiši). Zmagalo pa je večinsko mnenje meščanov, da mora biti gledališče znotraj mesta. V ta namen se je »Skupnost ustanovnikov« (Comunität der Gründer), ki so jo ustanovili, odločila za nakup hiše in vrta v Rebengasse

¹ Dr. Vladimir Kralj: Preteklost mariborskega gledališča, v: Kronika slovenskih mest 1937, str. 14.

² Dr. Rudolf Puff: Das neue Theater. Marburg 1852, str. 3. (Tudi naslednji podatki so večinoma povzeti iz te knjižice.)

*Dvorišče nekdanje Naskove hiše (današnje Vetrinjske ulice 30).
V ozadju prvo mariborsko gledališče*

Nr. 136 (današnja Miklošičeva ulica). Njun lastnik je bil sodarski mojster Franz Pichler. Kupna pogodba z dne 22. aprila 1847 je določila vrednost kupljene parcele s hišo vred na 6500 forintov.

24. aprila 1847 je odbor »skupnosti ustanovnikov« izdal proglas, s katerim je vabil, naj meščani prispevajo za gradnjo gledališča in kazina.³ Do konca decembra 1851 je 284 ustanovnikov zbralo za 14 000 forintov denarja in blaga.

27. februarja 1848 je bil sprejet osemnajstčlenski statut »skupnosti ustanovnikov« mariborskega gledališča. Med njimi je bilo 255 meščanov, poleg njih pa še admontski samostan (Stift Admont), vetrinjska gosposka (Herrschaft Victringhof), graško moško pevsko društvo (Gratzer Männer-Gesangsverein), gospodje s c. kr. katedralne kresijske uprave v Mariboru in gospodje oficiriji vseh oddelkov pešpolka grofa Kinskega v letu 1848.

Ustanovniki so bili po statutu lastniki zgradbe in zemljišča (to določilo je odigralo pomembno vlogo l. 1921, ko so se mariborski Nemci tožarili z mariborsko občino, naj jim vrne gledališko zgradbo, češ da si jo je pridobila protipostavno). Petnajstčlanski odbor je imel sleherno leto polagati obračun o opravljenem delu in poslovanju.

³ Tiskani razglas »An die Bewohner« je ohranjen v zbirki drobnih tiskov študijske knjižnice v Mariboru.

Nacrte za zgradbo so naročili pri železniškem inženirju Gustavu Lahnu. Bilo je predvideno, da bo celotna zgradba s kazinom vred veljala 50 000 forintov.

1. marca 1848 je gradbeni odbor ustanovnikov dobil od c. kr. kresije dovoljenje, da začne graditi gledališče. (Za kazino menda ni bilo dovolj denarja, zato so opustili misel, da bi ga gradili že tedaj.) 25. marca 1848 so ob praznovanju cesarjevega rojstnega dne položili temeljni kamen. Čez nekaj tednov je stavba že zrasla v nadstropje. Pri gradnji je sodeloval kresijski inženir Zistler. Kmalu pa se je gradnja zataknila, ker ni bilo denarja.

V letu 1849 se je gradnja zaradi pomanjkanja denarja odsedala le zlagoma. V zgradbi je domačin Hallegger urejal odrske naprave, nad vhodom pa so bile urejene sobe, ki so jih po pravilih starega mariborskega kazinskega društva (Marburger-Kasinoverein) določili za začasno kavarno.

V letih 1849 in 1850 je bilo na zgradbi malo storjenega. Poskrbeti je bilo treba za denar. Dobili so ga iz prostovoljnih prispevkov, posojil, izkupičkov diletantskih predstav, srečolova, dobička kazina in mestne pristanske pristojbine (z Drave).

L. 1851 je gledališki gradbeni odbor pospešil delo, saj mu ga je omogočilo posojilo ljubljanske mestne hranilnice. Od leta 1848 do konca 1851 so bili za gledališko zgradbo in njeno opremo uporabljeni 35 401 florint in 5 krajcarjev.

Staro mariborsko gledališče

Risba, ki jo je Roman Pachner, dolgoletni intendant, napravil po starejši podobi (Pachnerjev posnetek je objavljen v: *Deutscher Bote für Steiermark und Kärnten, Kalender für das Jahr 1898. Marburg a/Drau 1898, 2. str.*)

Mariborska gledališka zgradba (pred l. 1864). Kazina še ni bila zgrajena, na njenem mestu je nasad, levo pa nekdanja Pichlerjeva hiša, takrat gledališka kavarna

Slovesna otvoritev novega gledališča je bila 20. januarja 1852 ob 70-letnici nadvojvode Janeza, »varuha dobrega in lepega na Štajerskem, sila dobrosrčnega lastnika vinograda v Mariboru.«⁴ Gospod Thome, ravnatelj graškega stanovskega gledališča, je s svojo družbo za otvoritveno predstavo uprizoril opero Friedricha von Flotowa »Martha«.

Nova gledališka zgradba je merila v dolžino 39,83 m, v širino 19,90 m. V pritličju je imela osem, v prvem nadstropju dvanajst velikih oken. Imela je štiri večje izhode in enega manjšega z odra skozi garderobe.

V parter je vodil vhod, ki ga je sestavljalo dvoje dvokrilnih vrat. Notranja dolžina gledališča do konca odra je znašala 26,55 m.

Gledališče je moglo sprejeti 1000 do 1200 gledavcev. (Navedba dr. Rudolfa Puffa se zdi prenapeta, čeravno ji sledi razlaga: »... das Theater ... ist also für eine zunehmende Bevölkerung mehr, als für die Gegenwart berechnet.«) V parterju so bili 103 preklopni fotelji, na stanovskih galerijah pa jih je bilo še 24. V gledališču je bilo tudi 25 lož, opremljenih z naslanjači in ogledali.

Oder je bil 15,17 m globok in 15,80 m širok, se pravi, da je bil le za malenkost manjši od odra graškega gledališča. Od odrskih tal do vrvišča je bilo 18,95 m, do vrha strešnega slemena pa 22,75 m.

Razmeroma dobro za tiste čase je bil opremljen oder, saj je imel razna pogrezala, vodila za kulise in napravo za osvetljevanje.⁵

⁴ Dr. Rudolf Puff, o. c., str. 19.

⁵ Dr. Rudolf Puff, o. c., str. 19—22.

Vse odrske naprave je izdelal Mariborčan Anton Hallegger, mizar in tesar, ki je bil pomočnik starega mariborskega odrskega mojstra. Gledališki gradbeni odbor ga je l. 1849 na svoje stroške poslal na Dunaj, da se je seznanil z izdelavo odrskih naprav. Po vrnitvi je postal gledališki tehniški vodja in nadzornik gradnje gledališke zgradbe.

Obrtniška dela v novem gledališču so opravili skoraj izključno mariborski obrtniki.⁶

Dobrih deset let je na južni strani gledališča stala gledališka kavarna Johanna Pichsa (nekdanja Pichlerjeva hiša, ki so jo bili kupili ustanovniki); pred njo se je razprostiral majhen nasad, ki so ga uredili, ko so bili zgradili gledališče. Gledališko kavarno je povezoval z gledališčem lesen hodnik. Ta povezava je bila smotrna, ker so gledališče večkrat spremenili v plesno dvorano.⁷

Za Johanom Pichsom je gledališko kavarno prevzel v zakup Johann Mautendorfer. Ta pa je ni vodil dolgo. Do 15. februarja 1864 jo je moral namreč izprazniti, ker so jo nato podrli, na prostoru južno od gledališča pa so obenj začeli graditi kazinsko poslopje.⁸ Pobuda za gradnjo je prišla iz vrst bralnega in družabnega društva (Lese- und Geselligkeitsverein). Le-to je sicer obstajalo že precej dolgo (od l. 1823) pod imenom kazinsko društvo (Casino-Verein). Skrbelo je za nabavo časnikov in knjig, za družabne igre in zabavo. Kasneje se je njegovo delovanje skrčilo zgolj na skrb za branje. Proti koncu petdesetih let je sploh prenehalo delati. Za Novo leto 1862 pa je ponovno oživel (primerjaj ustanovitev mariborske Slovanske čitalnice septembra 1861!). Ker so društveni prostori v Götzovi pivovarni v Tegetthoffovi ulici (na današnji Partizanski cesti) postali premajhni, se je vnovič rodila misel, da bi ob gledališko zgradbo prizidali še kazino in društvu in Mariboru zagotovili primerne prostore za družabno življenje. Društveni odbor je 25. aprila 1863 predlagal gledališkemu upravnemu odboru, naj se ponovno loti načrtov za gradnjo kazinske zgradbe. Pod vodstvom okretnega župana Andreja Tappeinerja so nabrali za 59 000 goldinarjev obveznic.⁹ V začetku januarja 1864 so bila razpisana dela za novi kazino. Načrt zanj je 23. oktobra 1863 dokončal mariborski mestni stavbenik Josef Lobenwein, realizirala pa sta ga arhitekt Johann Schöbl in gradbeni inženir Hugo Skala iz Gradca.¹⁰ Julija je bila zgradba že pod streho, notranja dela pa so opravili do zime.

V pritličju so bili na levi gostilniški prostori s kuhinjo in shrambami, na desni pa kavarna z biljardnico, igralnico in kuhinjo.

V prvem nadstropju sta se ob zahodni strani zvrstili okrepevalnica in jedilnica, na jug je bila obrnjena mala dvorana, ob Gledališki ulici, torej proti vzhodu, pa so bile razvrščene govorilnici in igralnica. Pred osrednjo, veliko dvorano so bile še sanitarije in garderobe.

V drugem nadstropju, nad veliko dvorano, so bile galerije.

⁶ Popis izvajavcev obrtniških del glej v: Dr. Rudolf Puff, o. c., str. 22.

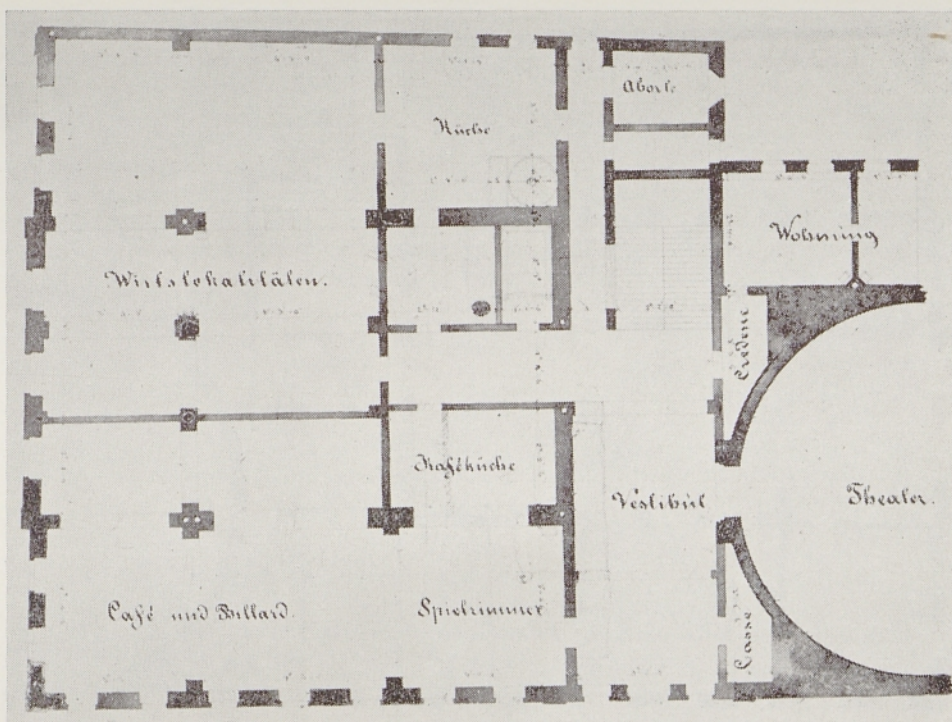
⁷ E. H.: Der Theater- u. Kasino-Verein Marburg, v: Deutsche Bote für Steiermark und Kärnten. Kalender für das Jahr 1905. Marburg a. d. Drau 1905, str. 21—25.

⁸ E. H.: Das Stadt-Theater in Marburg, v: Deutscher Bote für Steiermark und Kärnten. Kalender für das Jahr 1898. Marburg a/Drau 1898, str. 12—24.

⁹ Andreas Tappeiner in seinem Leben und Wirken. Marburg 1868, str. 12.

¹⁰ Glej navedbo pod 7. V sestavku najdeš natančnejši popis priprav na zidanje. Originalni gradbeni načrt je ohranjen v fasciklu Ma 123 arhiva Zavoda za urbanizem v Mariboru.

Načrt Kazinske zgradbe (pritličje) iz l. 1863

Kazinska zgradba je bila zasnovana v obliki trapeza. Ob današnji Gledališki ulici je merila 33,50 m, na jugu proti današnjemu Slomškovemu trgu pa 32,03 m.

Kazinska zgradba je v celoti veljala 95 000 goldinarjev.¹¹

16. januarja 1865 je bila slovesna otvoritev novega kazina. Počastili so jo z velikim plesom.

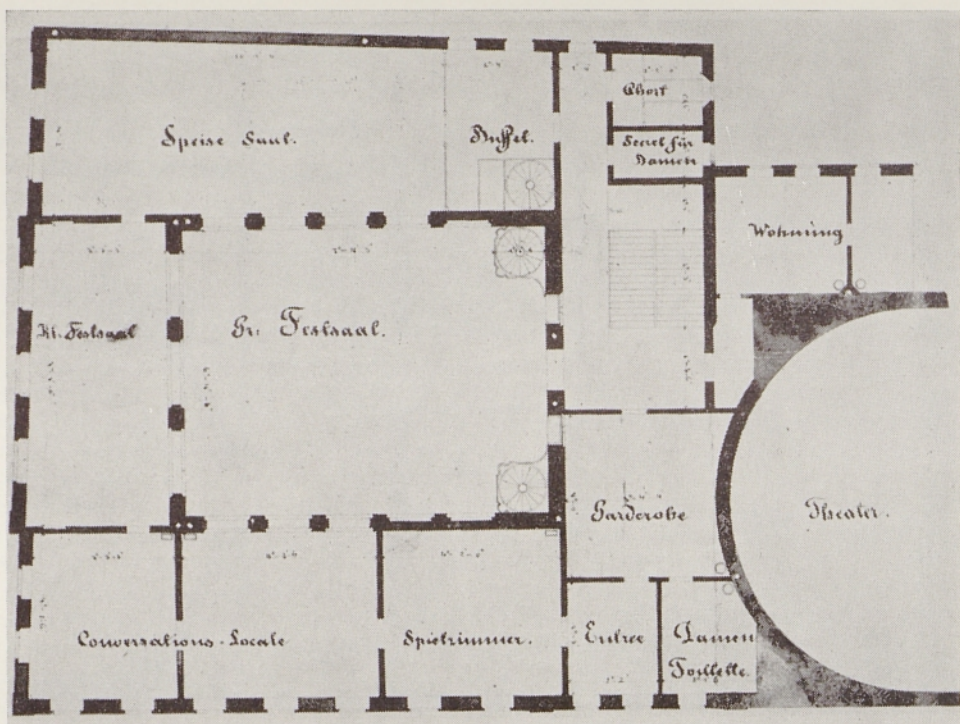
Pred tem pa se je zgodilo še nekaj, kar je bistveno vplivalo na kasnejšo usodo mariborske gledališke in kazinske zgradbe: 17. oktobra 1864 je bil ustanovni občni zbor gledališkega in kazinskega društva v Mariboru (Marburger Theater- und Kasinoverein). Zamenjalo je prejšnjo »skupnost ustanovnikov« (Comunität der Gründer) in prevzelo nekatere namene bralnega in družabnega društva (Lese- und Geselligkeitsverein), ki se je ob koncu leta 1864 razšlo.

Društvo so sestavljali ustanovniki, ustanovniki-člani in člani¹². Ustanovniki so bili sprva lastniki obeh zgradb, ustanovniki-člani in člani pa so tvorili ka-

¹¹ Dr. Artur Mally: Gassen-, Strassen- und Plätze-Buch der Stadt Marburg a. d. Drau. Marburg 1906.

¹² Grundverfassung respective Statuten des Marburger Theater- und Casino-Vereines, Marburg (1881?).

Satzungen des Marburger Theater- und Kasino-Vereines. Marburg a/D (1899?).

Načrt Kazinske zgradbe (1. nadstropje) iz l. 1863

zinsko družbo. Iz upravnega odbora je bil izvoljen gledališki intendant, ki je vodil gledališke posle, kazino pa je upravljal poseben osemčlanski odbor.

Društvo je bilo nemško, zato je tudi obe zgradbi namenjala širjenju nemške miselnosti in kulture.

Kmalu po zgraditvi kazine je bilo treba že misliti na obnovitev gledališke zgradbe. Po dobrih osemnajstih letih od zgraditve — v poznem poletju 1870. l. — so se je lotili (popravila je preostal potreben le odski zastor); v gledališče so napeljali plinsko razsvetljavo.¹³ A ta je dolgo zasmrajala gledališče in besnila obiskovavce.

Mariborska gledališka zgradba je drugo večjo preureditev doživela l. 1882. Po strahovitem požaru dunajskega Ringtheatra 8. decembra 1881, ki je terjal 450 mrtvih, so avstrijske oblasti razglasile vrsto ukrepov, ki naj bi gledališča zavarovali pred požari.

Na ukaz mariborskega okrajnega glavarstva in mestnega sveta bi morale gledališko in kazinsko društvo preurediti gledališče, da bi ustrezalo požarnovarstvenim predpisom. Zato je zaprosilo občinski svet za podporo 1700 goldi-

¹³ Marburger Zeitung 1870, 5. sept. (Gasbeleuchtungprobe.)
Marburger Zeitung 1870, 23. sept. (Theater.)

narjev. Občinski svet je na dveh sejah, 30. marca in 11. maja 1882, burno razpravljaj o prošnji in ji le s težavo ugodil, saj je takšno podporo imel za nevaren precedens za nadaljnjo pomoč, ki bi jo zasebno društvo utegnilo zahtevati.¹⁴

Ko se je 30. septembra 1882 začela gledališka sezona, je bilo gledališče znatraj in zunaj pošteno prenovljeno (»eine gründliche Renovirung und Restaurirung«), storjeno pa je bilo tudi vse za varnost pred požarom.¹⁵

Naslednjo večjo prenovitev je gledališka zgradba doživela poleti 1886, ko je posle intendanta v društvenem imenu opravljaj trgovec Roman Pachner, eden velikih mariborskih gledaliških navdušencev. Društveni upravni odbor je sklenil gledališče temeljito obnoviti, ker ga je k temu »silila resnična potreba« (gedrängt durch das wirkliche Bedürfnis«). Notranjščino, avditorij in oder so nanovo preplekali, tapecirali in okrasili. Uredili so tudi zasilne izhode z galerij in iz parterja, kakor je zahtevala oblast.¹⁶

Najtemeljiteje pa so gledališko zgradbo prenovili in modernizirali v jubilejnem letu 1902, ko so proslavljaj njeno petdesetletnico. Vsi stroški prenovitve in modernizacije so znašaj skoraj 50 000 kron; od tega je 40 000 kron daroval mariborska občinska hranilnica (kajpada nemška) ob svoji 40-letnici.¹⁷

V dvorani so stene okrasili s kombinacijo bele barve in zlatih okraskov z bordojsko rdečim plišem, iz katerega je bila tudi draperija lož in galerij. Z zlatimi okraski je bil ozaljšaj tudi strop in obkrožajojči ga friz. Isti okraski so bili uporabljaj tudi na ložnih stebrih in zidcih (okraske je izdelalaj dunajsko podjetje Hass & Söhne). S plišem bordojsko rdeče barve so bili opetaj tudi novi stoli v parterju.

Ta oprema in okrasje sta ostalaj dobrih šestdeset let in se tudi po renovaciji l. 1963 v zasnovi nista bistveno spremenilaj.

Dunajsko podjetje Wagner je montiralaj veliko železno, pred ognjem varno zaveso, ki jo je v sili mogla sprožitaj tudi posebna varnostna naprava na levem prehodu k ložam. Razširjen je bil tudi prostor za orkester; v njem je moglo nastopitaj 26 godbenikov. Nova sta bila zastora: prvi je prikazoval ženski postavi v gaju; ena od njiju je z lovorovim vencem pozdravljaj obdravsko mesto v mrču; drugi zastor je bil kombinacija rdeče in bele barve.

Velike spremembe so se dogodilaj na odru. Predvsem so bili nameščaj vlaki na izravnalaj uteži. Stare, okorne kulise so zamenjalaj z nastavki in dekoracijami, ki so jih navešaj nanje. Nabavljajno je bilo tudi novo pohištvaj različnih slogov, nabavljajne nove preproge in zaves.¹⁸

V jubilejni sezoni 1901/2 so v gledališče in kazino napeljaj vodovod. Z njim so si dobro pomagaj ob požaru 16. jan. 1902, ki bi sicer utegnaj uničitaj gledališče.¹⁹

¹⁴ Marburger Zeitung 1882, 2. april. (Sitzung des Gemeinderates vom 30. März.)
Marburger Zeitung 1882, 14. maj. (Sitzung des Gemeinderates vom 11. Mai.)

¹⁵ Marburger Zeitung 1882, 6. avg. (Stadttheater.)

¹⁶ E. H.: Stadttheater in Marburg, l. c., str. 22.

¹⁷ Dr. Artur Mally, o. c., str. 117.

Alois Waidacher: Das Marburger Stadttheater. Ein Gedenkblatt zum 50-jährigen Bestande, v: Marburger Zeitung 1902, 20. sept.

Gemeinde-Sparcasse in Marburg. Rückblick ... 1862—1902. Marburg 1902, str. 29.

¹⁸ Navedbo vseh obrtnikov in izvajavcev del glej v Waidacherjevem članku pod 15.

¹⁹ Margurg Zeitung 1902, 1. febr. (Hauptversammlung des Marburger Theater- und Casino-Vereines.)

Nekdanji Stolni (današnji Slomškov) trg pred l. 1890. Na levi pročelje Kazina

Sáma gledališka zgradba je postala medtem že premajhna, zlasti za upravno službo. Zato je gledališko in kazinsko društvo s kupno pogodbo z dne 10. julija 1901²⁰ odkupilo od zakoncev Alberta in Matilde Lončar pritlično hišico v Burggasse 27 (današnja Slovenska ulica 27), v kateri je danes hišnikovo stanovanje, vratarnica, okrepčevalnica in garderoba za odrske delavce.

Prenovitev gledališča, zlasti pa nova odrska oprema in kulise so terjale čimprejšnjo zgraditev primerne skladišča v neposredni bližini gledališča. Na parceli kat. št. 38 katastrske občine Maribor-mesto, na vrtu, ki je spadal k hiši Burggasse 27, so med 28. majem 1903 in 11. sept. 1903, ko je bil opravljen sklepni revizijski pregled²¹, zgradili enonadstropno stavbo s temile prostori: v pritličju sta bili dve skladišči in pralnica, v prvem nadstropju, kamor so vodile zunanje stopnice, pa tri skladišča, soba in kabinet.

Načrt za skladiščno zgradbo v obliki črke L je 20. julija 1903 dokončal mariborski stavbenik Adolf Baltzer. Daljši krak zgradbe je bil dolg 17,70 m, krajši pa 11,65 m.

Večji poseg je mariborski gledališki avditorij doživel še l. 1907, ko so srednji del lož v prvem nadstropju zamenjali z balkonom. Z njim so povečali število sedež v gledališču, izboljšali pa tudi pogled na oder.²²

²⁰ Glej vpis št. 5 v zemljiški knjigi Maribor-mesto pod vložno številko 130.

²¹ Spravljen v mapi Me/123 v arhivu Zavoda za urbanizem v Mariboru. (Odslej navedba: fascikel Ma 123.)

²² Gradbeno dovoljenje, ki ga je izdal mariborski mestni svet 3. avg. 1907, in revizijsko poročilo št. 26659 z dne 28. sept. 1907 sta v fasciklu Ma 123.

Odtlej do zloma Avstro-Ogrske o kakšnih večjih gradbenih posegih v gledališko ali kazinsko zgradbo ni poročila.

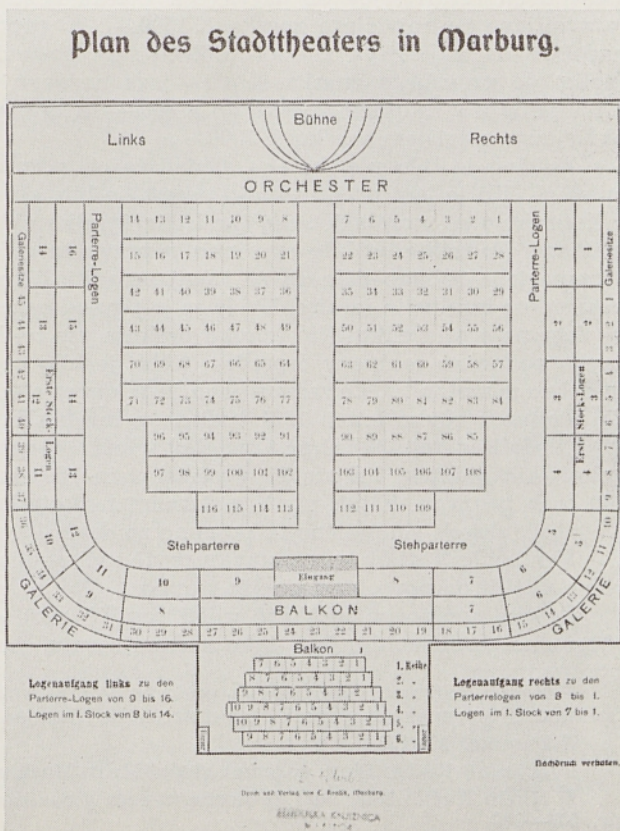
Pač pa so od velikonočne nedelje 1. 1916 dalje začeli v gledališkem avditoriju predvajati tudi filme.²³ Kasneje so jih izmenoma predvajali v gledališkem avditoriju in v kazinski kavarni, nato pa se je kinematograf sploh preselil v nekdanjo kavarno. Imenoval se je Stadtkino (Mestni kino). Po 3. juliju 1920, ko ga je od gledališkega in kazinskega društva prevzela mestna občina,²⁴ je najprej deloval kot Mestni kino, kasneje pa kot kino Apolo.

Po razpadu Avstro-Ogrske so se narodnostne razmere v Mariboru spremenile. Toda gledališka sezona 1918/1919 je bila v mariborskem gledališču še v celoti nemška. Poslednja predstava nemškega gledališča v zakupu direktorja Gustava Siegeja je bila Millöckerjeva komična opera »Das verschwundene Schloss«, 14. maja 1919.²⁵

²³ Marburger Zeitung 1916, 22. april. (Die Eröffnung des Stadt-Kinotheaters.)

²⁴ Mariborski delavec 1920, 2. julij.

²⁵ Marburger Zeitung 1919, 15. maj. (Stadttheater.)

Načrt
mariborskega gledališča
(med l. 1907 in 1919)

Gledališko in kazinsko društvo, katerega delovanje je imelo tudi ponemčevalni značaj, je bilo junija 1919 razpuščeno, 28. junija 1919 pa je bilo v korist mariborske mestne občine zaseženo vse društveno premoženje, tudi zgradbe.²⁶

Ko se je Hinko Nučič odločil, da bo iz Ljubljane namesto v Zagreb odšel v Maribor, da ustanovi novo slovensko poklicno gledališče, se je mariborska mestna občina mogla z njim že pogajati kot lastnica gledaliških zgradb.

Ohranjen nam je tipkopis pogodbe med mariborsko občino in »gledališkim ravnateljem« Hinkom Nučičem.²⁷ V imenu občine jo je podpisal vladni komisar dr. Vilko Pfeifer. Pogodba, ki ni datirana in nosi samo komisarjev podpis, določa obveznosti, ki jih morata izpolnjevati občina in Nučič kot zasebni gledališki podjetnik. Po pogodbi je Nučič dobil od mestne občine »mestno gledališče v brezplačno uporabo za redno obratovanje gledališča za dobo 3 let, to je od 11. 9. 1919 do konca igralne sezone 1921/22 z vsemi pritiklinami, fundus-instruktusom, rekviziti, kakor stoji in leži, in z eno sobo v prostorih kazina, zadnjo za osebno uporabo kot ravnateljevo pisarno.« Iz pogodbe pa so bili izvzeti kino, restavracija in drugi kazinski prostori. Pravico do razpolaganja z njimi si je pridržala občina.

3. člen pogodbe med mariborsko mestno občino in Hinkom Nučičem je določal, pač na Nučičevo zahtevo, da mestna občina »prevzame troške: za postavitve dveh reflektorjev do najvišjega zneska K 2500.—; popolnitve električne razsvetljave do najvišjega zneska K 1500.—; za popravo električnih gledaliških napeljav do najvišjega zneska K 600.—; za postavitve garderobnega ogrodja (police) do najvišjega zneska K 200.—; za napravo 3 (treh) notranjih oken v I. nadstropju v skupnem znesku do K 400.— in za popravo in obnovitev kulisnih okvirjev v najvišjem znesku K 1000.—.«

Kakšno je bilo mariborsko gledališče ob prevzemu 1. 1919, je Nučič sam opisal:²⁸ »Ko je lani prešlo v našo posest, je bilo skrajno zapuščeno. Garderobe, v katerih so se morali dotedaj igralci in igralke oblačiti, so bile skrajno zanemarjene. Potrebne so bile ogromne poprave in reforme. V prejšnje puste in zanemarjene sobane dale so se takoj zgraditi lične kabine kot garderobe za posamezne igralke in igralce. Uvela se je povsod na novo električna luč. — Oder, ki sicer po svoji velikosti in opremi prekaša vse tri ljubljanske, je imel dotedaj ravno podnožno rampo v ospredju, treba je bilo napraviti novo, *ovalno*, ki se je dobro posrečila . . . Le razsvetljava je še danes stara in nerabna, toda upajmo, da dobimo z novim letom 1921 tudi novo luč-falško.

Gledališče ima: 30 lož po 5 sedežev v loži, 116 parternih, 52 balkonskih in 66 galerijskih sedežev, 200 stojišč v parterju in 150 stojišč na galeriji. Skupno za 740 oseb prostora. Kljub vsem zastarelim nedostatom pa se lahko trdi, da je gledališče dovolj simpatično in posebno za dramske uprizoritve primerno.«

Vendar je Nučič v tem sestavku prvič tudi poudaril, da bo treba v Mariboru resno misliti na novo, modernejšo stavbo.

Še isto sezono pa je Nučič v isti reviji²⁹ ostro obsodil gledališko zgradbo: »Stara nesposobna hiša je v tako slabem stanju, da je samo čudež, da se niso

²⁶ Bruno Hartman: Leto 1921 — prelomnica v razvoju mariborskega gledališča, v: Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja 14. Ljubljana 1969, str. 150.

²⁷ Fascikel Ma 123.

²⁸ H.(inko) Nučič: Slov. narodno gledališče v Mariboru, v: Zrnje 1920, str. 18.

²⁹ Hinko Nučič: Naši odri. (Potreba novega gledališča v Mariboru.) V: Zrnje 1921, str. 205—207.

X. II. 647 - 1921

647/21

26. 11. 1921
d.r.

P O G O D B A (uzamjena)!

sklenjena med mestno občino Maribor kot lastnico posestva vl.
št. 23. k. o. Mesto Maribor - mestno gledališče - na oni strani
in gospodem gledališkim ravnateljem Hinko Nučič in s -em na dru-
gi strani :

1.

Mestna občina izroči gospodu Hinko Nučiču mestno
gledališče v brezplačno porabo za redno obratovanje gledališča
za dobo 3 let , to je od 11.9. 1919 do konca ista doba 1921/22
z vsemi pritliklinami, fundus-instruktor, rekviziti, kakor stoji
in leži, in s ono sobo v prostorih kazine, zadnje za osebno vpo-
rabo kot ravnateljsko pisarno . /: Kino, restavracija in drugi
kazinski prostori ostanejo v vsooto razpolaganje mestni občini in
se od te pogodbe izvzeti ./. .

2.

Mestna občina Maribor provzame na 300.000 K prora-
čunjeno vzdrževanje gledališča in sicer : odra, orderobe, gledališ-
kih hodnikov, stranišč, kurilnih naprav in praktikablov, nasprotno
pa izroči gledališki ravnatelj gospod Hinko Nučič v njegovi skrambi
se nahajajočo vlogo pri občinski hranilnici v Mariboru takoj ost-
nemu knjigovodstvu v Mariboru v svrhu celotnega ali delnega pov-
račila izdanih stroškov teh naprav .

Preč redke časovno določeni dvigovi in gospod glo-
dališki ravnatelj Hinko Nučič pa izročitvi vložne knjižice dvig
opraviševlji obračun polčistiti.

3.

Mestna občina Maribor provzame stroške : za posta-

Začetek
pogodbe s
Hinkom
Nučičem

Priziti!
15. 5. 1921
Mal

doslej že pripetile kake nesreče — da ni že pogorelo. Občinstvo, ki prestopi njega prag, je vedno opravičeno v strahu, da pride do katastrofe.«

V tem drugem članku se je Nučič potegnil za to, da »Maribor mora dobiti novo kulturno trdnjavo — veliko moderno gledališče.«

Z doslej znanimi dokumenti ni mogoče dognati, kaj vse je bilo opravljeno iz pogodbe med mariborsko mestno občino in Nučičem. Pač pa nam zapisnik 1. seje občinskega sveta v Mariboru dne 8. avgusta 1921³⁰ odkriva, kakšne predelave so bile v mariborskem gledališču opravljene in kakšne napeljave vgrajene v jeseni 1921. Zaradi njih se je usodno zavlekel začetek sezone 1921/22.³¹

Ker je bila električna napeljava v gledališču slaba (prvič je električna luč na mariborskem odru zagorela 21. nov. 1907,³² bržčas iz agregata Franca Negerja, sosedu iz Burggasse 29, današnje Slovenske ul. 29, ki je izza l. 1902 imel oblastno dovoljeno elektrarno³³), je prvi mariborski slovenski izvoljeni župan Viktor Grčar predložil občinskemu svetu Nučičevo priporočilo (čeprav je Nučič s 1. julijem 1921 prenehal biti ravnatelj-zakupnik mariborskega gledališča), da naj se v gledališče napelje nova električna napeljava in uredi odrska razsvetljava, kakor ju je projektiralo podjetje Siemens-Schuckert Werke. Stroški zanju naj bi po predračunu znašali K 450 000.—. Občinski svet je naročil mestnemu električnemu podjetju, naj delo opravi.

Na 3. seji občinskega sveta 11. oktobra 1921 so obravnavali še druge preureditve, ki bi jih bilo treba opraviti v gledališču. Občinski svet je sklenil, da naj se »popravi ozir. napravi samo kar je potrebno iz policijskih in sanitarnih ozirov in sicer: poprava duri, razširjenje prostora za orkester, pregled centralne kurjave,³⁴ ventilator na galeriji, sedeže na galeriji in desinfekcijo.«

Občinski svet se je tako odločil iz previdnosti, saj je takrat vprašanje lastništva gledaliških zgradb viselo v zraku. Mariborski Nemci pod vodstvom odvetnika dr. Oskarja Orosla so namreč pred mariborskim občinskim sodiščem že pred 11. januarjem 1920³⁵ tožili mariborsko občino, naj jim vrne odvzete gledališke zgradbe in kazino.³⁶ Pokrajinska vlada je šele z odlokom št. 24224 z dne 5. 7. 1922 potrdila razpust društva in lastninske pravice občine do gledaliških zgradb in kazina.

Mariborski magistrat je z dopisom št. 13806 z dne 30. junija 1920 obvestil nekdanjega nemškega gledališkega direktorja Gustava Siegeja, naj preda inventar kinematografa, ki ga je gledališko društvo imelo v pritličju kazina.³⁷

Potem dolgo nimamo poročil o kakšnih obsežnejših posegih v gledališko zgradbo, če seveda izvzamemo namestitvev krožnega horizonta na odru v sezoni 1925/26.³⁸

³⁰ Spravljen v mariborskem pokrajinskem arhivu.

³¹ Bruno Hartman, o. c., str. 150—151.

³² Marburger Zeitung 1907, 19. nov. (Vom Theater.)

Marburger Zeitung 1908, 28. jan. (Theater- und Kasinoverein.)

³³ Marburger Zeitung 1902, 3. julij. (Elektrischer Betrieb.)

³⁴ Po izjavi Jožeta Požanka, višjega gradb. tehnika, ki mi jo je dal 21. jan. 1970, je gledališče dobilo v dar že izločene naprave za centralno ogrevanje od ruške tovarne dušika kmalu potem, ko je gledališče prevzelo slovensko vodstvo.

³⁵ Glej zaznamek št. 5 vlož. št. 23 v zemljiški knjigi Maribor-mesto.

³⁶ Bruno Hartman, o. c., str. 150—151.

³⁷ Dopis je spravljen v fasciklu Ma 123.

³⁸ Bruno Hartman: Dramatik Ivan Cankar v Mariboru v: Dokumenti SGM 12. Ljubljana 1968, str. 199.

Pročelje današnjega gledališča okrog l. 1929

Šele v jubilejni, dvajseti sezoni mariborskega gledališča se je mariborska mestna občina odločila za korenitejšo prezidavo gledaliških zgradb. Od junija pa do jeseni 1940 so za eno nadstropje nadzidali pritlično upravno stavbo v Slovenski ulici št. 27 in jo povezali v staro gledališko zgradbo. V na novo zgrajeno prvo nadstropje so postavili garderobe za igravce, skladišče kostumov, stranišča in kopalnico s prhami. Obnovili so in razširili električno napeljavo, prav tako tudi staro centralno ogrevanje.³⁹

Precejšnje spremembe pa so se med vojskama zgodile v kazinski zgradbi. Omenili smo že, da je v nekdanji kazinski kavarni bil mestni kino. Ta se je preimenoval v kino »Apolo«. Po l. 1927 so bili njegovi zakupniki Gjuro Valjak, takratni lastnik kina »Union« (v današnji Cafovi ulici) in lastniki Grajskega kina Guštinovi.⁴⁰ Novembra 1929⁴¹ pa je mariborska mestna občina kino dvorano oddala v najem Ljudski univerzi, ki je v njej do vojske prirejala svoja predavanja. Tako je bila l. 1929 vendarle pretrgana neprikladna in nadležna simbióza med ljudsko univerzo in študijsko knjižnico.

Študijska knjižnica se je v kazinsko zgradbo vselila ob koncu septembra l. 1921. Mestna občina ji je sprva dala tri obstranske dvorane v 1. nadstropju (prejšnjo jedilnico, čitalnico in sejno sobo), kasneje, a pred letom 1926, pa še

³⁹ Dokumenti v Ma 123.

⁴⁰ Izjavil Gjuro Valjak meni 26. jan. 1970.

⁴¹ Mariborski Večernik Jutra 1929, 16. nov. (Ljudska univerza v Mariboru.)

prejšnjo igralnico.⁴² Vplivnost te kulturno-znanstvene ustanove je bila tolikšna, da se je za nekdanjo kazinsko zgradbo začelo uveljavljati ime »študijska knjižnica«.

Ker so se knjižnici fondi hitro množili, jo je mestna občina rešila prostorske stiske s tem, da ji je s 1. novembrom 1938 dodelila še veliko kazinsko dvorano.⁴³

V prvem nadstropju je bila tudi sobica (danes je v njej notni arhiv), ki jo je v dvajsetih letih uporabljala Ljudska univerza, po l. 1929 pa Zgodovinsko društvo.

Gledališče je imelo — po Nučičevem odhodu — v prvem nadstropju kazinske zgradbe ob Gledališki ulici dve sobi: ena je bila namenjena direktorju Opere, druga pa je bila poskusna dvorana. V njej je delovala tudi dramska šola Jožeta Koviča in Vladimira Skrbinška.⁴⁴

⁴² Janko Glaser: Študijska knjižnica v Mariboru. (Popravljen ponatis iz ČZN 1928.) Maribor 1928, str. 11.

⁴³ Janko Glaser: Franjo Baš. Časopis za zgodovino in narodopisje. Nova vrsta 5. (XL). Maribor 1969, str. 16—19.

⁴⁴ Izjava igravca Danila Gorinška 29. jan. meni.

Prezidava mariborskega gledališča l. 1940 (Levo upravno poslopje, desno gledališka zgradba ob Slovenski ulici. Na fotografiji sta igravca Pavel Rasberger in njegova hči Branka)

Restavracijske prostore v levem pritličnem delu kazinske zgradbe je mestna občina spomladi l. 1920 oddala najprej v najem »Oficirskemu domu«,⁴⁵ dobro leto nato pa uradniški menzi.⁴⁶

* * *

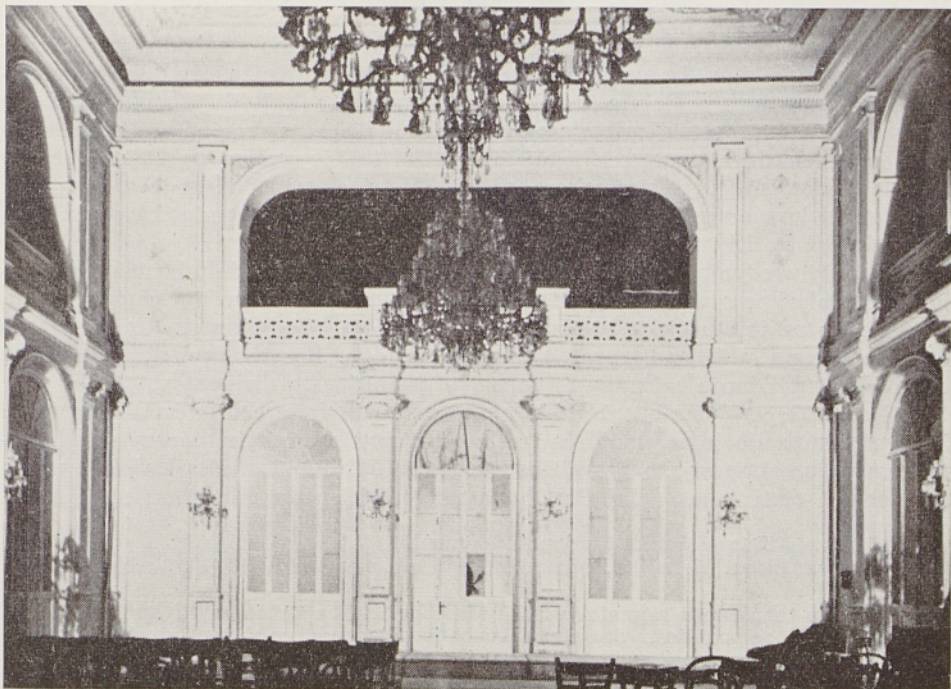
Ko je bil Maribor l. 1941 okupiran, je bilo v gledaliških zgradbah marsikaj spremenjeno, še večje spremembe pa so imeli okupatorji v načrtu. Že l. 1941 je bilo dunajskemu arhitektu Hansu Kamperju naročeno, naj pripravi načrte za temeljito prezidavo in preureditev celotnega mariborskega gledališkega zgradbenega kompleksa. (Isti arhitekt oziroma njegov biro je izdelal tudi načrte za prezidavo celjske gledališke zgradbe.) Ohranjena celotna dokumentacija z načrti in finančnimi izračuni⁴⁷ navaja, da je bila izgotovljena oktobra 1941. Celotna preureditev naj bi veljala 550 000 RM, plačal pa naj bi jo državni propagandni urad v Gradcu (Reichspropagandaamt Graz).

⁴⁵ Najemna pogodba med mariborskim mestnim magistratom in Oficirskim domom, podpisana 17. aprila 1920. (Fascikel Ma 123.)

⁴⁶ Dopis mariborskega mestnega magistrata št. 8484 z dne 27. maja 1921 predsedstvu Oficirskega doma v Mariboru (Fascikel Ma 123).

Uradniško menzo kot eno od dveh mariborskih javnih kuhinj navaja Franjo Baš v Vodniku po Mariboru, Ljubljana 1932, str. 215.

⁴⁷ Fascikel Ma 123.

Vélíka Kazinska dvorana po l. 1950

Velikopoteznega preureditvenega načrta med okupacijo niso izvedli. Temeljito so prenovili le kazinsko dvorano v prvem nadstropju; v njej so popravili parket in lestence, pozlatili okraske in z lesenimi stenami zaprli arkade na galerijah (l.1943). Takrat so tudi predelali prostore ob vzhodni črti 1. nadstropja kazinske zgradbe in jih namenili upravi in direktijama. Nemci so popravili tudi vrtilni oder, razširili prostor za orkester in obnovili nekaj električne napeljave.⁴⁸ V parterju so odpravili stojišče in ga nadomestili s sedeži, srednji dohod v avditorij pa so zapolnili z ložami.

L. 1944, ko so Nemci razglasili totalno vojsko, so gledališče zaprli. V njegovih kletah je bilo protiletalsko zaklonišče, po drugih prostorih pa se je nastanilo vojaštvo. Tako je šlo zadnje vojskine mesece marsikaj v nič: ob osvoboditvi je bil npr. oder popolnoma prazen; bile so ga samó gole stene.⁴⁹

Po osvoboditvi je v Mariboru nekaj časa prevladovalo optimistično mnenje, da bo zgrajena nova gledališka zgradba. Variantno mnenje je menilo, da naj bo zgrajena nova zgradba za Opero, medtem ko naj bi stara zgradba še naprej rabila Drami. Nova Opera naj bi stala kje ob Partizanski cesti; najbolj je bilo v čislih njeno križišče s Prešernovo ulico.

Ob optimizmu pa je bilo vendarle treba uporabljati še staro gledališče in kazinsko zgradbo.

Pritlični prostori Ljudske univerze, katere so med okupacijo vnovič uporabljali za kino,⁵⁰ so bili predani spet v uporabo Ljudski univerzi. Vendar je v njih najprej zasedalo sodišče narodne časti, medtem ko je svojo pisarno imelo v balkonski dvorani.

S 1. novembrom 1945 je balkonsko dvorano in dvorano v zahodni črti 1. nadstropja kazinske zgradbe ponovno zasedla študijska knjižnica. Vseh svojih predvojnih prostorov pa ni dobila (vrnili so ji le dvorani, v katerih je med okupacijo delovala nemška mestna knjižnica; ta je štela le 6000 zvezkov). Študijska knjižnica je v teh dveh prostorih zgolj životarila, saj je večino povrnjenih knjig morala uskladiščiti v pokrajinskem muzeju. V tej okrnjeni vlogi je v kazinskih prostorih delovala vse do jeseni l. 1951, ko se je odselila v nove prostore na Prešernovi ulici št. 1.⁵¹

Prostori predvojne uradniške menze v levem pritličnem delu kazinske zgradbe so bili takoj po osvoboditvi dodeljeni gledališkemu orkestru in računovodstvu, kasneje, ko se je študijska knjižnica izselila, pa je bila orkestru dodeljena zahodna dvorana v 1. nadstropju kazinske zgradbe. Njegov prejšnji prostor je dobil balet, nekdanje računovodstvo pa je postalo soba dirigentov.

Gledališče je spričo obsežnih nalog potrebovalo nova skladišča in delavnice. Že pred okupacijo je za skladišče imelo v najemu minoritsko cerkev na Vojašniškem trgu, okupacijsko gledališče pa je l. 1942 najelo še kompleks zgradb na Koroški cesti št. 46 (zdaj Prežihova ul. 6),⁵² kjer sta mizarska in slikarska

⁴⁸ Izjava Jožeta Požauka 21. jan. 1970 meni.

⁴⁹ Izjava Josipa Heřmana, upokojenega tehn. ravnatelja SNG Maribor, 2. febr. 1970 meni.

⁵⁰ Izjava tehničnega ravnatelja SNG Maribor Srečka Lebariča 31. jan. 1970 meni. Srečko Lebarič se spominja, da so po osvoboditvi iz prostorov kina odpeljali projekcijske naprave.

⁵¹ Janko Glazer: V spomin na drugi kongres Zveze društev bibliotekarjev FLRJ v Mariboru, 5. do 8. junij 1953. Maribor 1953, str. 4.

⁵² Izjava Josipa Heřmana 2. febr. 1970 meni.

*Pročelje
mariborskega gledališča
po l. 1967*

delavnica. A tudi to je bilo še premalo. Zato je mariborski mestni ljudski odbor prepisal na Slovensko narodno gledališče hišo v Slovenski ulici št. 29,⁵³ ki je bila nekoč last Franca in Avguste Neger, pa 8. okt. 1945 zaplenjena v korist FLRJ.⁵⁴ V tej hiši so zdaj krojaška, čevljarska, električarska delavnica, ekonomat in atelje kostumografke.

V jeseni 1951, ko se je študijska knjižnica odselila, se je gledališka uprava odločila za nekatere premike med uporabniki gledaliških prostorov. Ker je dvorana Ljudske univerze prešla v njene roke, se je odločila za nekatere preureditve v pritličju kazinske zgradbe.⁵⁵ Nekdanjo dvorano Ljudske univerze je dala prezidati: južni del je bil spremenjen v poskusno dvorano, severni del pa v foyer. Dohod v gledališče ni bil več skozi srednja vrata na Slomškovem trgu in po dolgem osrednjem kazinskem hodniku, marveč skozi desna sprednja vrata.

⁵³ Odločba Mestnega ljudskega odbora Maribor št. 775/4-52 z dne 10. maja 1952. (Shranjena v arhivu SNG Maribor.)

⁵⁴ Zemljeknjižni vložek št. 118 k. o. Maribor-mesto, št. parc. 72/1.

⁵⁵ Dopis SNG Maribor št. 826/51 z dne 15. sept. 1951 Mestnemu ljudskemu odboru, poverjeništvu za gradnje. (Fascikel Ma 123.)

Tudi drugi prostori so menjavali svojo namembnost. Tako sta eksperimentalnim dramskim úprizoritvam rabili kazinska, pa celo balkonska dvorana.

Gledališke zgradbe in njihova oprema so bile že hudo izrabljene. Posebno nevarna je bila vrviščna konstrukcija nad odrom, ki je že ogrožala življenje nastopajočih. V začetku petdesetih let (ko je bil upravnik Jaro Dolar), so konstrukcijo za silo popravili,⁵⁶ edina prava rešitev zanjo pa bi bila korenita prenovitev. Kako nevarna je bila zgradba že na vseh koncih in krajih, priča tudi pripetljaj v nedeljo, 24. aprila 1955, ko se je »utrgala masivna balkonska konzola iz peščenca na fasadi gledališkega poslopja . . . in obležala na pločniku.⁵⁷ Balkon so morali podpreti, da bi se ne zgodila še hujša nesreča. Prav žalostno podobo je kazal tudi avditorij: sedeži so bili razmajani, zdelani pod je škripal, opeti pliš je bil oguljen in raztrgan.

Položaj je bil zares kočljiv. Oblastni organi so omahovali med možnostma, da se odločijo za gradnjo novega gledališča ali za temeljito rekonstrukcijo starega. Bil je »izdelan idejni projekt za rekonstrukcijo celotnega gledališčenega kompleksa skupaj s kazino in delavnicami . . . Rekonstrukcija SNG, ki je bila obdelana v imenovanem idejnem projektu, je bila tretirana z gotovo širino, zaradi takratne sugestije, da ni računati s tem, da bi se lahko v Mariboru zgradil novi teater v bližnji bodočnosti.«⁵⁸ Ker je bila stiska zmeraj hujša, denarja za veliko investicijo pa ni bilo, so se odločili za postopno asanacijo sedanjih gledaliških zgradb. A še ta asanacija je l. 1963 potekala v znamenju optimizma, ki je formuliran v omenjenem dopisu takole: »Medtem se je situacija spremenila v toliko, da se predvideva novi teater. Obstoječi pa bi se naj samo toliko adaptiral, da se bo lahko še nadalje uporabljal.«

Načrte za te utesnjene asanacijske posege je izdelal inž. arh. Maks Hlad, statik pa je bil višji gradbeni tehnik Jože Požauko. Asanacijska dela potekajo od l. 1962. Od takrat so se zvrstila v takšnemle zaporedju:

leta 1962: celotna adaptacija avditorija, novi sedeži (240 000,00 din);

leta 1963: adaptacija odra, nadzidava stolpa in ureditev odrskega poda (405 000,00 din);

leta 1964: nadaljnja adaptacija odra, ureditev garderob in popravilo poda v kazinski dvorani (333 400,00 din);

leta 1965: obnovev kazinske dvorane, popravilo dimnikov in strehe (37 689,92 din);

leta 1966: popravilo strehe in fasade (181 671,28 din);

leta 1967: končana adaptacija čelne fasade, začetek adaptacije fasade v Gledališki ulici, izgradnja presojne strehe nad gledališkim dvoriščem (153 700 din);

leta 1968: adaptacija fasade v Slovenski ul., ureditev stolpa (136 472,87 din);

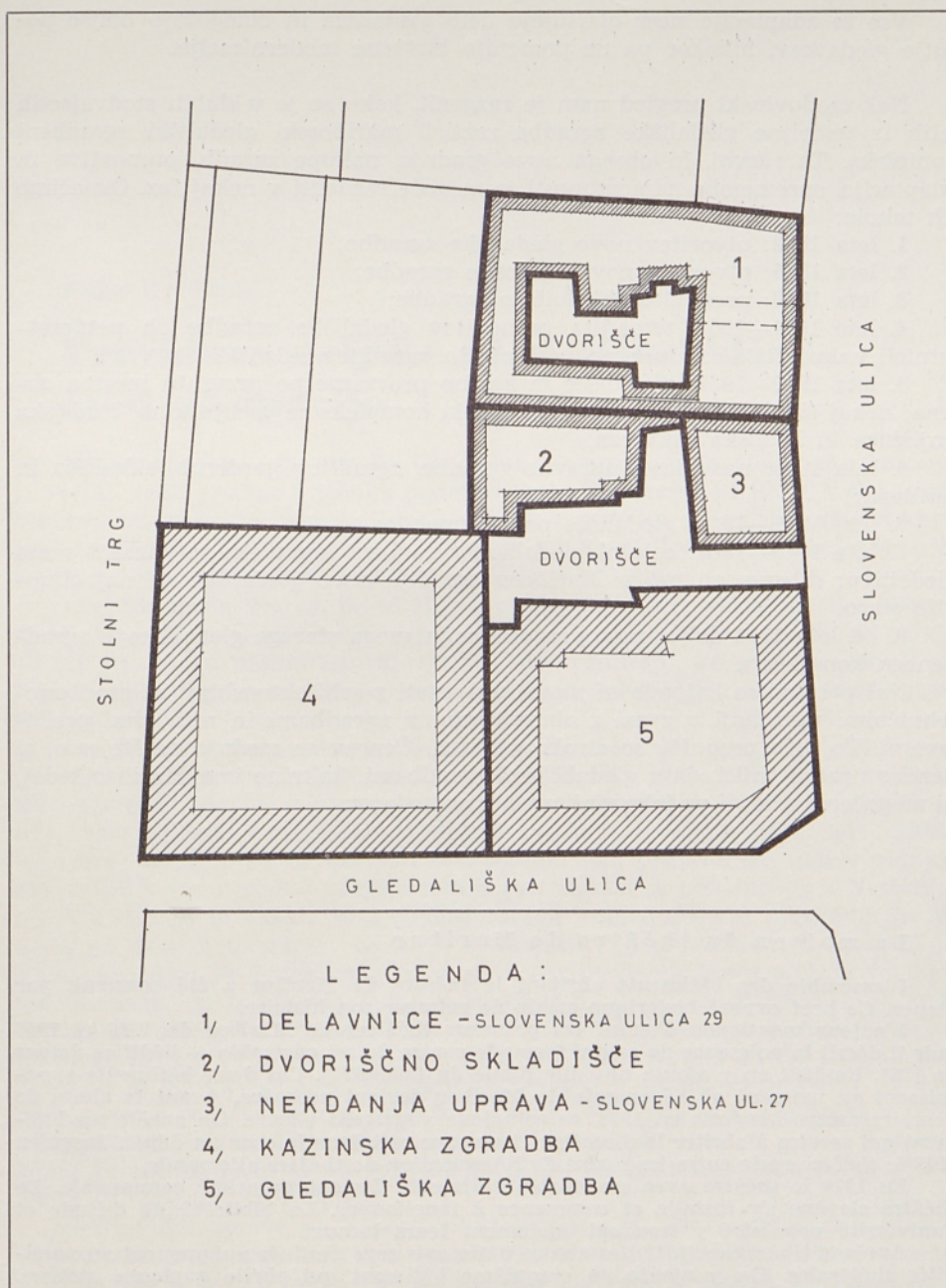
leta 1969: montaža novega kotla za centralno ogrevanje (kotel iz prevratnih dni je dokončno odpovedal); pleskanje in beljenje notranjih prostorov (31 498,55 din).⁵⁹

⁵⁶ Izjava Jožeta Požauka, višjega gradbenega tehnika, 21. jan. 1970 meni.

⁵⁷ Pismo gradbene inšpekcije MLO Maribor št. 1126/1-402/1-1955 z dne 25. aprila 1955 upravi SNG Maribor. (Fascikel Ma 123.)

⁵⁸ Dopis Projektivnega biroja Maribor št. ing. Hm/Čs,22/23-N/2208/2300 z dne 29. maja 1963 SNG Maribor. (Fascikel Ma 123.)

⁵⁹ Vsi podatki o asanaciji so iz vsakoletnih zaključnih računov SNG Maribor.

Današnji zgradbeni kompleks SNG Maribor

Vse te adaptacije sicer olajšujejo delo gledališča in omogočajo boljše počutje gledavcev, nikakor pa ne pomenijo bistvene modernizacije.

Naš zgodovinski pregled nam je razgrnil, kako se je v slabih stodvajsetih letih iz temeljne gledališke zgradbe razširil mariborski gledališki zgradbeni kompleks. Ta razvoj, ki obsega nove gradnje, nakupe zgradb, prenovitve in adaptacije, spremembe namembnosti je mogoče razdeliti v nekaj faz. Označimo jih takole:

1. leta 1852: otvoritev nove gledališke zgradbe;
2. leta 1865: otvoritev nove kazinske zgradbe;
3. leta 1886: prenovitev gledališke zgradbe;
4. leta 1901—1903: temeljita prenovitev gledališke zgradbe ob petdesetletnici; nakup hiše za upravno poslopje in zgraditev skladišča;
5. leta 1919—1921: gledališče in kazino prevzame po prevratu mestna občina; nekaj izboljšav v zgradbi; v gledališki kompleks se vselijo kino, študijska knjižnica in Ljudska univerza;
6. leta 1940: nadzidava upravne zgradbe, zgraditev garderob, skladišča in sanitarij;
7. leta 1941—1945: gledališče pod okupacijo;
8. leta 1945—1962: celotni gledališki zgradbeni kompleks se nameni samo gledališču; dileme, ali naj v Mariboru zgradijo novo gledališče ali naj obnovijo staro;
9. od leta 1962 dalje: postopna asanacija vsega starega gledališkega zgradbenega kompleksa.

Naš pregled se kajpada ni mogel ukvarjati z arhitektonskimi in gradbeno-tehničnimi vprašanji v zvezi z obravnavanimi zgradbami in njihovimi predelavami. To delo prepuščamo strokovnjakom. Čeprav se mednje ne štejemo, si vendar upamo trditi, da z gledališkimi zgradbami, kakršne ima Maribor sedaj, ni mogoče z velikimi pričakovanji zreti v prihodnost.

La maison du théâtre de Maribor

L'ensemble des bâtiments abritant le théâtre de Maribor a été construit par étapes. Ce bref exposé historique essaie de retracer son histoire.

L'auteur mentionne d'abord les premiers théâtres de Maribor de 1785 et 1806 puis il décrit la naissance de ce qui forme le centre de cet ensemble — l'édifice datant de 1851. En 1864 on y ajoute une aile [l'aile du Casinó?]. Ces deux bâtiments apparaissent au moment où l'économie de Maribor devient prospère. Avant la chute de l'empire austro-hongrois en 1918, ce complexe s'agrandit encore. On achète un bâtiment qui servira à abriter la direction et on construit dans la cour un dépôt. Jusqu'en 1919 le théâtre reste entre les mains de l'Association de théâtre allemande.

En 1919 le théâtre avec ses quatre bâtiments devient propriété communale. Le théâtre slovène s'y installe et commence à fonctionner. La bibliothèque d'étude et l'université populaire y trouvent également leurs locaux.

Après la libération (1945) les quatre bâtiments sont destinés uniquement aux activités théâtrales. On y ajoute un cinquième bâtiment qui abrite quelques ateliers. Cet exposé historique nous montre le commencement de la construction, les remaniements des bâtiments, la modernisation et les changements fonctionnels qui ont été apportés. Il note également les différentes étapes du développement.

Fedor Gradišnik

Prezidava celjske gledališke hiše med okupacijo

Hitlerjeva vojska je zasedla Celje dne 11. aprila 1941. Nekaj dni kasneje je vojski sledil gestapo s točnim popisom tistih Slovencev, ki jih je treba takoj aretirati in izseliti. S tem se je začela doba popolnega suženjstva slovenskega prebivalstva na Spodnjem Štajerskem. (Glej Fran Roš: »Slovenski izgnanci v Srbiji 1941—1945«. Založba Obzorja. Maribor 1967.)

Dne 26. aprila 1941 je prišel Hitler v Maribor. Za spodnještajerske Nemce je bil to velik dan, za Slovence pa je pomenil uresničenje naročila, ki ga je ob tej priložnosti ukazal gauleiterju dr. Uiberreitherju, ko ga je imenoval za šefa civilne uprave na Spodnjem Štajerskem: »Naredite mi to deželo spet nemško!«

Dr. Uiberreither je šel takoj na delo in začel izvajati, ker je že pred Hitlerjevim prihodom v Maribor izjavil 14. aprila 1941: »Mi hočemo deželo tako privezati, da bo v njej prostora samo za Nemce in one Štajerce, ki so se z ramo ob rami z našimi sonarodnjaki zvesto in tovariško borili leta, desetletja in stoletja, ki so, krvno nam zelo sorodni, bili pripravljene tudi v zadnjih desetletjih z vsemi vlakni svojega srca si prizadevati za priključitev k Nemčiji.«

V Celju so te besede šefa civilne uprave z navdušenjem pozdravili in šli takoj na delo. Veliko težav so imeli z razstrelitvijo pravoslavne cerkve, ki je stala tam, kjer je danes park pred grobnico narodnih herojev. Bila je tako trdno zidana, da so jo cele tedne razstreljevali. — Istočasno so se lotili tudi Narodnega doma, tiste ponosne stavbe celjskih Slovencev, v kateri je toliko let imelo zatočišče takratno slovensko gledališče pod vodstvom dr. Ravniharja, Perdana in Rafka Salmiča. Eni najlepših stavb v predvojnem Celju so dali tako zunanjo podobo, kakršno ima še danes. Na to, da bi ta zgodovinska stavba v doglednem času dobila spet svojo prvotno zunanost — na to v času pomanjkanja finančnih sredstev za investicije, ki bi jih zahtevala taka preureditev, danes pač ni mogoče računati.

Šef civilne uprave na Spodnjem Štajerskem dr. Uiberreither si je moral za uresničenje svojega načrta seveda ustvariti za to potrebni delovni aparat. V ta namen je bil 11. maja 1941 Kulturbund slovesno preveden v *Heimatbund* (domovinska zveza) z bundesfirerjem Steindlom na čelu. — Šef gestapa za Spodnjo Štajersko je postal K. Lurker. — Za celjskega župana je bil imenovan

Robert Himmer, ki je bil obenem personalni šef Heimatbunda, glavna osebnost celjskega okrožja pa je postal kreisfirer Toni Dorfmeister, politični vodja in organizator vseh grozodejstev proti slovenskim rodoljubom v Celju in v Savinjski dolini.

Življenje v mestu se je kar čez noč spremenilo: vsi slovenski napisi so se morali umakniti nemškim. Govoriti javno po slovensko je bilo najstrože prepovedano. Za starejše ljudi so uvedli nemške jezikovne tečaje, slovenske knjige so s kamioni odvažali, da jih uničijo.

Zdaj se je začelo najhujše: na podlagi imenskih seznamov, ki so jih pripravili že davno pred okupacijo, se je začelo množično izseljevanje.

Takšna je bila situacija v Celju, ko je župan Himmer prejel od najvišjega državnega vodstva nepričakovano željo samega Hitlerja, naj se takoj prične s *prezidavo celjske gledališke hiše*.

O tem je županstvo obvestilo Urad za delo celjske občine z naslednjim dopisom (v prevodu):

RAZGLAS
o predvideni prezidavi

Namen in nujnost prezidave: Mestno gledališče v Celju, ki je v takem stanju, da je v njem vsako uprizorjanje gledaliških predstav nemogoče, naj se na željo firerja za to takoj usposobi.

Po 20-letnem tujem gospodstvu Jugoslovanov je gledališka hiša danes v tako zanemarjenem stanju, da je temeljita prezidava nujna. Finančna sredstva so zagotovljena, pravitako tudi potrebna delovna sila.

Podpis:
Himmer

Celje, 4. decembra 1941.

Na ta županov Razglas je Mestni stavbni urad naslovil županstvu naslednje

Pojasnilo mestnega stavbnega urada Celje z dne 22. I. 1942. Ba 29/4

Mestno gledališče v Celju je bilo sezidano v osemdesetih letih prejšnjega stoletja. V obdobju jugoslovskega gospodstva je bilo skrajno zanemarjeno in je tudi v svoji osnovi popolnoma ponesrečeno, tako da modernim zahtevam v ničemer ne ustreza. Pri tem je posebna značilnost v tem, da je glavni vhod v poslopje iz ozke Gledališke ulice, medtem ko se mesto razvija v popolnoma nasprotni smeri.

Z vključitvijo Spodnje Štajerske v rajh je nastala nujna potreba, da dobijo tukajšnji Nemci dostojno kulturno ustanovo. To je želja najvišjega državnega vodstva.

Uresničitev te naloge je bila zaupana izkušenemu gledališkemu arhitektu Hansu Kampru na Dunaju.

Njegov načrt predvideva, da se dosedanji glavni vhod preloži iz Gledališke ulice na Wokawnov trg (danes Šlandrov trg — op. F. G.). S tem v zvezi je treba sedanjo notranjost, ki predstavlja starinski tip ložnega gledališča, prezidati in tako omogočiti boljši pogled na oder z vseh strani. S to prezidavo predvideva arhitekt 320 sedežev in 30 stojišč na galeriji.

Nadalje predvideva arhitekt vključitev starega mestnega stolpa za shrambo kulis. Dosedanje garderobe za umetniško osebje, ki so povsem neuporabne, namerava opustiti in zgraditi nove, modernim zahtevam odgovarjajoče. Ogrevanje vseh prostorov bo omogočeno s pomočjo centralnega parnega kotla, ki naj se namesti v kletnih prostorih.

Za ogrevanje notranjih prostorov gledališča se bo uporabljalo dosedanje parno ogrevanje, medtem ko bo treba za foyer in za stranske prostore oskrbeti novo parno ogrevanje, ki bi se ga dalo izpeljati iz v bližini ležečega mestnega kopališča.

Od arhitekta projektirana prizidava kavarniških in gostinskih prostorov zaenkrat ne pride v poštev, ker zahteva ta zamisel temeljite in popolnoma nove analize. —

Vodja mestnega stavbnega urada.

Iz razpoložljivega dokumenta ZI 127/3 1942 je razvidno, da je bil dne 19. januarja 1942 sestanek pri županu Himmru, ki so se ga udeležili poleg njega še naslednji: dr. Heidinger, inž. Unger-Ullmann, dipl. inž. in dipl. jurist v. Tornago, dipl. ing. Kleinschrodt, stavbenik Alois Kalischnigg in instalacijska mojstra Gradt sen. in Gradt jun.

Na tem sestanku so se dogovorili o tem, katera celjska podjetja naj prevzamejo posamezna dela pri prezidavi gledališča. Sklenili so:

1. Prezidavo samo prevzame stavbenik *Alois Kalischnigg*. Mestna občina mu dodeli 2 zidarja in 15 pomožnih delavcev. Ostale, še potrebne delavce oskrbi stavbenik po svoji uvidevnosti. Vse, od mestne občine dodeljene delavce plača mestna občina.

2. Gospoda *Gradt sen. in Gradt jun.* prevzameta ključavničarska dela, sanitarne naprave, centralno ogrevanje, vodovod — vse to po načrtih arh. Kampra. Oba kotla za centralno kurjavo bo dobavila tvrdka A. Westen, a. dr.

3. Za prezidavo potrebno opeko bo dobavila tvrdka *inž. Unger-Ullmann*, s katero je bila že meseca maja 1941. l. sklenjena pogodba.

4. Gospod *inž. v. Kleinschrodt* prevzame oskrbo za gradbeni material potrebne dobavnice.

Nemudoma je treba stopiti v stik z arh. Kamprom, ki naj poskrbi, da bo pravočasno prispela vsa za notranjo ureditev gledališča potrebna oprema.

Prošnjo za razpis komisijskega ogleda projektirane prezidave naj se takoj, ko dospejo načrti z Dunaja, vloži na pristojnem mestu.

Poskrbi naj se, da bo komisijski ogled v najkrajšem roku razpisan.

Celje, 19. januarja 1942.

Podpisi vseh udeležencev sestanka.

Dne 22. februarja 1942 piše župan Himmer arhitektu Kampru, da namestavajo s prezidavo takoj začeti, vendar potrebujejo od njega še naslednje:

1. pogodbo za stavbenika Al. Kalischnigga, s katero se ga pooblašča, da začne s potrebnim rušenjem,

2. podrobne načrte za mizarska dela, da bo mogoče skleniti pogodbo z mizarskim mojstrom *Karlom Golobom*,

3. podrobne načrte za prezidavo gledališke hiše.

Dne 2. marca 1942 poroča vodja mestnega stavbnega urada Tornago županu, da je zdaj končno prišlo dovoljenje za rušenje notranjosti gledališča. Z deli se lahko takoj začne. — Ker je med časom prezidave vsako uprizorjanje gledaliških predstav izključeno, priporoča, da se za občasne gledališke predstave uporabi dvorana kina Metropol, ki ima moderno opremljen gledališki oder z vsemi pripadajočimi stranskimi prostori.

To je tisti gledališki oder v poslopju bivše Ljudske posojilnice v današnji Stanetovi ulici, na katerem je pred vojno Katoliško prosvetno društvo leta 1930 v moji režiji uprizorilo Cankarjevega »Kralja na Betajnovi«. — Po osvoboditvi pa je takratno Ljudsko oziroma Mestno gledališče to dvorano uporabljalo za vse svoje predstave, dokler ni bilo poslopje bivšega Mestnega gledališča usposobljeno za uprizorjanje gledaliških predstav. — O tem sem obširno poročal v svojih razpravah »Cankarjeva dela v Celju od sezone 1907/08 do sezone 1940/41« (Dokumenti SGM, Četrta knjiga, Ljubljana 1968, str. 216—234) in »Cankarjeva dela v Celju od sezone 1945/46 do sezone 1967/68« (Celjski zbornik 1968, str. 153—169).

Chef der Zivilverwaltung in der Untersteiermark
Der Beauftragte für Volkserziehung und Propaganda

A.Z. T 6422
(in der Anwalt eingetragt)

Marburg/Drau, am
Teichstr. 12. Tel. 93.26

25.6.1942

Betreff: Theaterumbau Marburg und Cilli

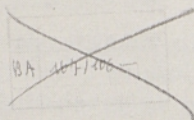
B e s c h e i n i g u n g

Herr Architekt Hans K a m p e r, Wien I, Rathhausstrasse 7, ist beauftragt, den Umbau der beiden Grenzlandtheater Marburg a.d.Drau und Cilli durchzuführen. Der Umbau dieser Bühnen ist in Anbetracht der volkspolitischen Besonderheiten des neu gewonnenen Gebietes der Untersteiermark sowie ihrer Grenzlage von größter kulturpolitischer Bedeutung.

Der Herr Reichspropagandaminister und der Herr Reichsfinanzminister haben im Hinblick auf diese Bedeutung den sofortigen Umbau dieser Theater noch während des Krieges genehmigt bzw. durch Bereitstellung der Mittel ermöglicht.

Die Beschaffung der für den Umbau benötigten Materialien erscheint äusserst dringlich, weshalb die entsprechenden Dienststellen gebeten werden, Herrn Kamper bei ihrer Beschaffung zu unterstützen.

Diese Bescheinigung gilt gleichzeitig als Dringlichkeitsnachweis für alle durch den Umbau erforderlich werdende Lieferungen und Leistungen.

M. Kamper

*Odločba, s katero se
pooblašča
arhitekt Hans Kamper,
da prevzame prezidavo
obmejnih gledališč
v Mariboru in Celju*

Druga celjska poslopja, v katerih so bile uprizorjene slovenske gledališke predstave:

1. *Mestno gledališče* (takrat nemško): dne 16. septembra 1849 uprizori Janez Krstnik Jeretin prvo slovensko gledališko predstavo v Celju: Linhartovo »Županovo Micko«. — Zadnja slovenska predstava v Mestnem gledališču je bila 16. 12. 1866: »Bob iz Kranja« in »Le naravnost«.

2. *Grofija* (danes Celjski pokrajinski muzej na Muzejskem trgu). Tu je leta 1850 Josip Drobnič uprizoril z gojenci svoje Dramatične šole veseloigro »Raztresenca« v lastnem prevodu.

3. *Gostilna »Pri Zamorcu«* na Ljubljanski cesti (danes gostinsko podjetje »Ojstrica« na Ljubljanski cesti). Tu je imela svoje prostore »Celjska Čitalnica« leta 1863.

4. *Tapajnerjeva hiša pri kolodvoru* (danes Kino Union). Tu so bile pod vodstvom Edvarda Jeretina gledališke predstave Čitalnice: 18. 12. 1864 »Domači prepir«, 31. 12. 1864 »Raztresenca« in 2. 2. 1865 »Županova Micka«.

5. *Strausov hotel »Pri pošti«* (danes gostinsko podjetje »Pošta« v Aškerčevi ulici). Tu je imela Čitalnica v prvem nadstropju svoje velike prostore,

v katerih si je uredila tudi skromno urejen gledališki oder, na katerem so od leta 1882 pa vse do leta 1897 uprizarjali slovenske gledališke predstave, ki jih je režiral Edvard Jeretin in pozneje dr. Vladimir Ravnihar.

6. *Narodni dom*. Vse gledališko delovanje celjskih Slovencev se je od leta 1897 naprej, ko so dobili v Narodnem domu lepo gledališko dvorano s primerno opremljenim odrom, odvijalo v tej dvorani. Spočetka je bil vodja vseh teh predstav dr. Vladimir Ravnihar, po njegovem odhodu iz Celja pa je prevzel vodstvo gledališča Rafko Salmič. — Zadnjo sezono pred izbruhom prve svetovne vojne 1913/14 je bil režiser celjskega gledališča Josip Molek, ko se je Rafko Salmič začasno umaknil in šele tik pred zaključkom sezone spet aktivno posegel z uprizoritvijo »Legionarjev« v celjsko gledališko življenje. — Izbruh prve svetovne vojne je nato za štiri leta prekinil delovanje celjskega slovenskega gledališča.

7. *Mestno gledališče* (dotlej nemško). Po končani prvi svetovni vojni je »Dramatično društvo« prevzelo poslopje celjskega Mestnega gledališča, kate-rega gospodarji so bili do razsula avstro-ogrškega cesarstva Nemci. — Tu se je odslej razvijalo slovensko gledališko življenje vse do sezone 1940/41, ko je izbruhnila s Hitlerjevim napadom na Jugoslavijo druga svetovna vojna.

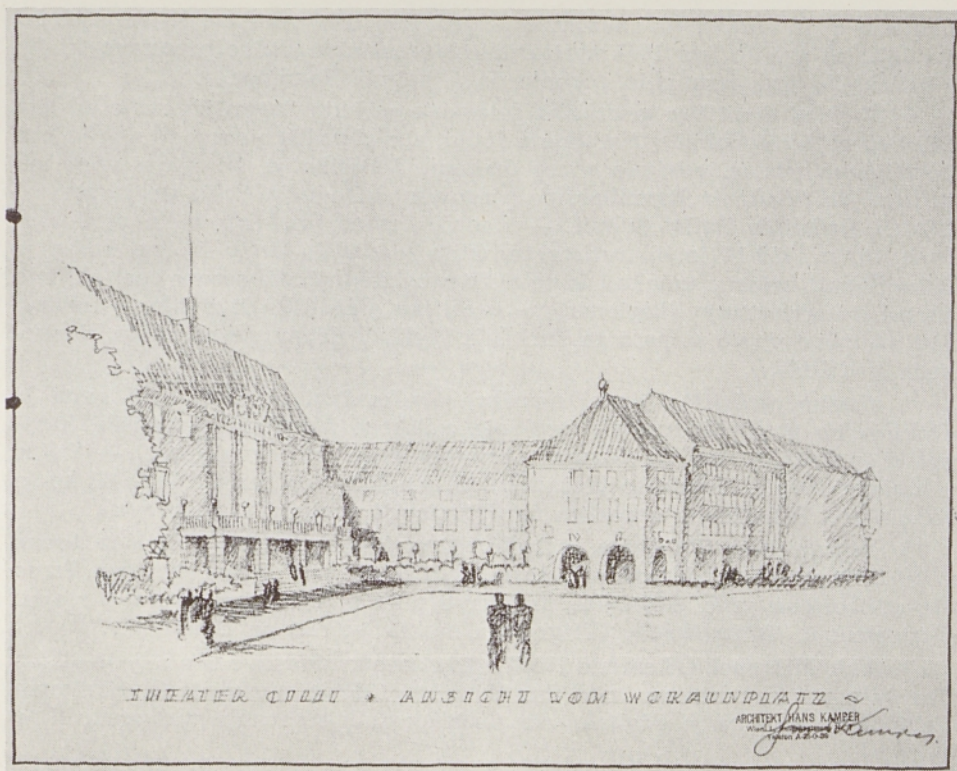
8. *Narodni dom*. Po zlomu Hitlerjevega rajha je v sezoni 1945/46 ponovno postal oder v dvorani Narodnega doma zatočišče celjskih gledalištnikov. Tu so bile uprizorjene prve gledališke predstave po končani drugi svetovni vojni: »Raztresenci«, »Mokrodolci«, »Triglavska bajka«, »Kralj na Betajnovi«.

9. *Kino Metropol*. Od sezone 1946/47 do slovesne otvoritve obnovljene gledališke hiše na Šlandrovem trgu dne 9. maja 1953 z uprizoritvijo Kreftovih »Celjskih grofov« se je odvijalo vse gledališko udejstvovanje v dvorani Kina Metropol.

Vse nas, ki smo po osvoboditvi delovali v prostorih današnjega kina Metropol v Stanetovi ulici, bo gotovo izredno zanimalo zvedeti, kako je te prostore, zlasti tehnično opremo odra, med okupacijo ocenil vodja stavbnega urada mestne občine inž. arh. Tornago. — V svojem poročilu županu Himmru z dne 2. marca 1942 poroča o tem naslednje:

»Dvorani je priključen moderno opremljen 8 × 10-metrski oder, ki ga od gledališkega prostora loči železni in za njim zastor iz blaga. Med ta dva zastora je vključen še tretji, na katerega je pritrjeno platno za kinoprojekcije. Tudi ta zastor je možno dvigati z električnim pogonom. Oder sam ima moderno opremo za razsvetljavo. Odru sta priključeni dve garderobi za umetniško osebje z umivalnicami, ogledali in stranišči — ena za moške in ena za ženske. —

Prostor za občinstvo ima v parterju 350 sedežev in na balkonu 98. — Iz tega prostora peljejo trije glavni izhodi z dvojnimi vrati v foyer, nadalje dva stranska zasilna izhoda na dvorišče in še dva stranska zasilna izhoda v majhno stransko dvorano, ki v pavzah lahko služi za sprehajališče. — Pred prostorom za gledalce se nahaja okusno opremljena blagajna z dovolj prostorno garderobo kot shrambo oblačil občinstva ter predpisom odgovarjajoči stranišči. — Balkon nima posebnega zasilnega izhoda. Pomanjkljivost, ki je ne bo težko odpraviti, je v tem, da se glavna vhodna vrata odpirajo na znotraj, kar ne odgovarja veljavnim predpisom. V splošnem je ta dvorana, ki je zelo akustična in se da odlično ogrevati, edina v mestu, ki danes lahko služi kot provizorični dom za uprizarjanje gledaliških predstav. Dvorana v Nemškem domu — Deutsches Haus — (danes kino Union — op. F. G.) ima preveč pomanjkljivosti, zaradi katerih bi se jo brez znatnih investicijskih izdatkov le težko usposobilo za uprizarjanje gledaliških predstav.«

Zunanost gledališča po nemških načrtih

Omenili smo že, da je župan Himmer dne 20. februarja 1942 prosil arhitekta Kampra, naj mu med drugim pošlje podrobne načrte za mizarska dela, da mu bo s tem mogoče skleniti pogodbo z mizarskim mojstrom *Karlom Golobom*. Ko so ti načrti prispeli z Dunaja v Celje, je županstvo res sklenilo z Golobom pogodbo, s katero so mu bila dodeljena vsa mizarska dela pri prezidavi celjske gledališke hiše, kljub temu, da so dobro poznali Golobovo politično usmerjenost. S peklensko zlobo so računali s tem, da so ga ujeli v svojo past in da bo prišla priložnost, ko jim bo njegovo cvetoče podjetje kot zrelo jabolko padlo v roke.

Z istim dopisom, s katerim je celjski župan prosil arh. Kampra, naj mu pošlje načrte za mizarska dela — tj. 23. februarja 1942 — ga je še prosil, naj mu pošlje »delovne načrte za gradbeno vodstvo« — tako se glasi dobesedno županovo pismo — »in sicer temeljne načrte vsaj v dveh izvodih. Doslej nimam v rokah niti enega samega načrta za prezidavo gledališča«.

Na ta dopis je arh. Kamper poslal županstvu zahtevane načrte in na njihovi podlagi so začeli z delom. Najprej so porušili vso, po tipu ložnega gledališča zgrajeno notranjost, in začeli z betoniranjem balkonskih in galerijskih pro-

storov. Toda to delo je le počasi napredovalo. Politični položaj mesta je namreč postajal iz dneva v dan obupnejši zaradi vsakodnevnih diverzantskih akcij partizanov, ki so mesto dobesedno obkolili. Kljub množičnemu streljanju rodoljubov v Starem piskru je odporniško gibanje stalno naraščalo. Z delom so morali večkrat za cele tedne prenehati, ker so bili delavci, ki so jih imeli na razpolago, večinoma starejši ljudje ali pa nezanesljivi saboterji, ki so jim jih dodeljevali iz zaporov. Te so čez nekaj dni spet odpeljali in jih kot bandite postrelili.

Kljub tako obupnim razmeram so vztrajali pri izvajanju svojih načrtov in zatrjevali, da bodo s prezidavo *do konca leta 1942 gotovi in da bo do tega termina gledališče usposobljeno za uprizarjanje.*

Naročili in plačali so vso potrebno opremo: sklopne sedeže za parter, balkon in galerijo, opremo za garderobe umetniškega osebja, razno blago, svilo, preproge in vse ostalo, kar je potrebno za najmodernejšo zgradbo sodobne gledališke hiše.

Mizarski mojster Karl Golob je medtem v svoji delavnici izdeloval vsa, po načrtih arh. Kampra naročena mizarska dela in najbrž ni slutil, da se zbirajo nad njim pogubni črni oblaki, ki utegnejo vsak hip povzročiti nevihto.

Rušenje v avditoriju

V podstrešni sobici njegove stanovanjske hiše v Gaberju so se namreč dnevno sestajali simpatizerji in aktivisti Osvobodilne fronte in kovali načrte za sabotažne akcije in za pomoč partizanom v celjskem zaledju. Dne 23. aprila 1942 je bil mizarski mojster Karl Golob skupaj s svojim sinom Karlom in hčerko Olgo aretirani in odpeljan v celjske zapore. Čez nekaj tednov je bil s transportom prepeljan v Maribor, kjer so ga dne 21. maja 1942 zaradi sodelovanja s partizani kot talca ustrelili. Njegovo imetje je bilo zaplenjeno, za komisarja njegovega mizarskega podjetja pa je bil imenovan Mathias Rakuscha.

Iz obširnega pisma arhitekta Kampra županu Himmru z dne 5. maja 1942 zvmemo, da je prišlo med njima do ostrega nesoglasja zaradi tega, ker je župan začel izvajati novo akcijo glede prezidave gledališča, ne da bi bil s tem kakorkoli seznanil njega, ki je bil vendar od najvišjega državnega vodstva imenovan za projektanta prezidave celjskega gledališča.

V naslednjem objavljamo nekaj za nas najpomembnejših mest iz tega zanimivega pisma:

»V ponedeljek 4. maja t. l. je bilo pri šefu civilne uprave v Grazu posvetovanje, na katero sem bil po telefonu povabljen v petek 1. maja. — Kljub temu, da vam je bila dalekosežnost na tem sestanku obravnavanih vprašanj znana, niste o tem niti mene niti mojega arh. Mosettiga seznanili. Zaradi kratkega termina in ker sem bil mnenja, da gre za formalno rešitev gradbenega dovoljenja (dopis šefa civilne uprave z dne 20. II. 1942), nisem utegnil sam potovati v Graz ter sem pooblastil svojega pomočnika gospoda arh. Mosettiga, da me na posvetovanju zastopa. —

Gospodu Mosettigu so predložili *spmembo dosedanjega projekta, o katerem meni doslej ni bilo ničesar znanega*. K temu pripominjam naslednje:

1. tako početje, da bi graditelj brez soglasja arhitekta sam spreminjal programe in predlagal spremembe načrtov, ki jih je že odobrila nadrejena, za to upravičena delovna služba, nasprotuje vsem ustaljenim običajem. *Zoper tak postopek najostreje protestiram in bom podvzel vse potrebno, da take namene preprečim.* —

2. predložene spremembe načrtov so iz arhitektonskih in stvarnih razlogov nesprejemljive.

Kakor vam je znano, sem se doslej na vse načine prizadeval za uresničenje načrta mesta Celja in se mi je končno posrečilo izposlovati, da so bila dovoljena tako izdatna sredstva za prezidavo gledališča še med vojno.

Nikakor ne nameravam nasprotovati upravičenim zahtevam mestne občine. Tudi nočem biti tisti, ki bi ga Celje nekoč dolžilo, da je on odgovoren za to, da mesto ni dobilo novega velikega gledališča. Nasprotno: *mojo dosedanjo častihlepnost je ves čas navdajala želja zgraditi Celju lepo, razmeram ustrežajoče gledališče ter premagati vse ovire, ki bi dosegli tega cilja zlasti v sedanjem vojnem času utegnile nasprotovati.* —

Na noben način torej ne odklanjam namena, da se prvotne načrte za prezidavo gledališke hiše razširi in pripravljen sem, za tako nalogo izdelati nove načrte, vendar čutim v sebi dolžnost, da vas opozorim na svoje naslednje pomisleke:

a) *Prezidava gledališča je politična naloga.* Državni propagandni minister in državni propagandni urad Štajerske sta načrt odobrila, posebej pa določila obseg potrebnih del.

b) Finančni oddelek propagandnega ministrstva in njegov gledališki odsek sta temeljito razmišljala o tem, koliko prostorov za obiskovalce naj bi celjsko gledališče imelo in sta na osnovi svojih ugotovitev sprejela ustrezno odločitev.

c) Vsi pri tej nalogi udeleženi so najskrbneje razpravljali o tem, kolikšna je lahko odgovornost za uspešno prezidavo gledališča, ki naj se izvaja sredi vojne.

d) Za arhitekta je bila posebna težava, najti arhitektonsko rešitev. Načrti so zdaj do najmanjše podrobnosti gotovi.

Vašega, pri civilni upravi dne 4. t. m. predloženega spreminjevalnega predloga zaenkrat ne bom kritiziral, v kolikor se nanaša na svojo smotrnost.

Menim, da je taka ali podobna razširitev mogoča in sem pripravljen sprejeti nalogo, izdelati za prezidavo celjskega gledališča nove načrte, ki bi predvidevali ca. 600 sedežev. S tem pa bi nastale naslednje težave:

1. Z dosedanjo prezidavo je treba takoj prenehati, jaz pa bi moral začeti z izdelavo novih načrtov, za kar bi potreboval najmanj 4 tedne.

2. Te nove načrte bi bilo treba seveda predložiti pristojnim oblastem v presojo in odobritev ter izposlovati najmanj 250 000 RM naknadnih finančnih sredstev.

3. Šele potem, ko bi bilo vse to ugodno rešeno, bi mogel zaprositi za dovoljenje prezidave po novih načrtih. Obenem bi se moral obrniti na urad za delo s prošnjo za dodelitev nove delovne sile. Spričo trenutno na tem področju obupnega položaja pa sem prepričan, da bi bil uspeh take prošnje izključen. Če bi pa prošnjo vendarle ugodno rešili, bi mogel s prezidavo sicer nadaljevati, vendar bi to zahtevalo zopet najmanj 4 tedne.

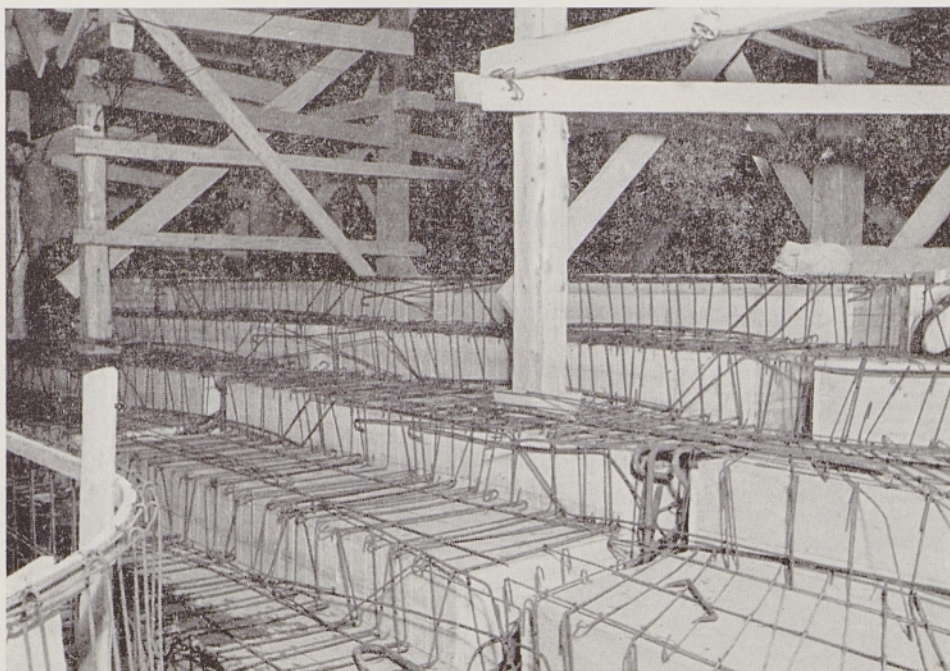
4. Ko bi šlo vse po sreči, bi se moglo s prezidavo nadaljevati po preteku 3 mesecev, zelo pa dvomim, če bi bilo takrat v Celju sploh še mogoče dobiti potrebno delovno silo.

Prepuščam zdaj odločitev vam: ali nameravate odstopiti od uresničenja prezidave na osnovi že izdanega dovoljenja in s tem prevzeti vse rizike, ki so v gornjih 4 točkah obrazloženi, na svoje rame. —

Da bi vam ne kratil vašega dopadenja do mojih načrtov, vam sporočam še tole:

I. Sedanja gledališka hiša bo, če se bo prezidava nadaljevala po mojih načrtih, *intimno, reprezentativno, majhno gledališče*. Vsi, ki so pri tej prezidavi sodelovali, so lahko uverjeni, da je vsakdo izmed njih z ozirom na izredne okoliščine sredi vojne vihre storil vse, kar je bilo mogoče storiti najboljšega. —

II. V normalnih časih bo za dolgo dobo let število sedežev za približno 400 oseb popolnoma zadostovalo. —

Železobetonska dela na balkonu

Narodni dom pred okupacijo

III. Prezidava gledališča v drugačnem obsegu kakor je predvideno z mojimi načrti, bi stvarno pomenila *gradnjo nove stavbe*. Po mojem mnenju je moj predlog edino pametna rešitev, če naj se gledališče le *prezida*, ne pa razširi ali celo *nanovo zgradi*.

Dokler se ne odločite za eno ali za drugo rešitev vas prosim, da prezidavo ustavite, kakor bom tudi jaz prenehal s svojim delom.«

To pismo arhitekta Kampra je za nas iz več razlogov zanimivo in za celjsko gledališko zgodovino pomembno, zlasti v kolikor se tiče prezidave gledališke hiše, ki je končno dobila današnjo podobo.

V najenergičnejšem tonu zasnovano pismo arh. Kampra nas seznanja z namenom celjskih Nemcev, zgraditi Celju tako imenovano »veliko gledališče« in to ne da bi bili o tem obvestili arh. Kampra. Hoteli so ga postaviti pred gotovo dejstvo in ga prisiliti, da sprejme njihov načrt. Toda arh. Kamper ni bil človek, ki bi se bil dal ustrahovati in ki bi kar čez noč odstopil od svojega namena, dati Celju »*intimno, reprezentativno, majhno gledališče, ki bo v normalnih časih s približno 400 sedeži še dolgo zadostovalo*«. — Za tako prezidavo gledališča so načrti odobreni in se prezidava doslej odvija natanko po njih. Od svojih odobrenih načrtov ne bo odstopil, dokler pa župan vztraja pri svoji novi zamisli, *se mora prezidava ustaviti. To se je tudi zgodilo.*

To Kamprovo pismo je datirano s 5. majem 1942, naslednje njegovo pismo pa ima datum 17. junij 1942. Vsa dela so torej počivala celih pet tednov. Iz pisma z dne 17. junija zvedemo, da je župan Himmer končno kapituliral, odstopil od svojega načrta in končno pristal na to, da se prezidava nadaljuje po načrtih arh. Kampra. Gradnja po teh načrtih, *po katerih so po osvoboditvi naši inženirji in arhitekti nadaljevali in končali prezidavo, nam je dala gledališko hišo, kakršno imamo danes.*

V svojem pismu naroča Kamper, naj podjetje Gradt nemudoma začne z montiranjem ogrevalnih naprav. Takoj naj se začne tudi z železobetonskimi deli, predvsem pa prosi sporočila, če bo komisarična uprava mizarskega podjetja Golob mogla izpolnjevati obveznosti, ki jih je pogodbeno prevzel prejšnji lastnik tega podjetja Karl Golob. — Svojemu pismu prilaga prepis obširnega poročila, naslovljenega na državni propagandni urad, o dosedanjih gradbenih delih pri prezidavi celjskega gledališča, iz katerega objavljamo to, kar je za nas zanimivo in pomembno.

»Dela za razne obrtniške storitve (mizarji, ključavničarji, pleskarji itd.) so razpisana, vendar doslej še nimam nobenih ponudb v rokah, *ker se zaradi političnih nemirov pojavljajo najrazličnejše ovire in zakasnitve. Med drugim je bil šef mizarskih del Golob po predpisih izjemnega naglega sodišča ustreljen.* — Zaradi vsega tega

Narodni dom, kakor so ga »popravili« Nemci

imamo zdaj težave, ki bodo trajale verjetno dalj časa in tako ovirale nemoteno nadaljevanje mizarskih del. —

Ce se razmere glede dobave delovne sile ne bodo še naprej poslabšale spričo političnih nemirov v novo pridobljenih krajih, bo prezidavo notranjih glavnih in stranskih prostorov mogoče končati v obdobju šestih do osmih mesecev. —

Pogoj za to je seveda, da se nemudoma začne z železobetonskimi deli in da bo komisarično vodstvo mizarskega podjetja Golob izpolnjevalo svoje obveznosti. — Za gledališče v Mariboru in Celju je bil imenovan nov tehnični direktor Berthold Dietz, s katerim sem že stopil v stik.

Zdaj je vse odvisno samo še od krajevnega gradbenega vodstva v Celju, da se gradbena dela pospešijo in da bo s tem zadoščeno gauleiterju, ki želi, da bi bilo gledališče do konca letošnjega leta (1942) usposobljeno za svoje nemoteno delovanje. —

Iz »Pojasnila mestnega stavbnega urada« z dne 22. 1. 1942 na Razglas župana Himmra z dne 4. decembra 1941 o predvideni prezidavi celjske gledališke hiše je razvidno, da je arh. Kamper že takrat razložil svoj načrt o prezidavi, torej mu je bila ta naloga zaupana že takrat. *Uradni dokument o tem* pa je župan prejel z Odločbo šefa civilne uprav na Spodnjem Štajerskem šele 25. 6. 1942. — Fotokopijo tega pomembnega dokumenta objavljamo. V prevodu se ta Odločba glasi:

Gospod arhitekt Kamper, Wien I. Rathausstrasse 7, je pooblaščen za prezidavo obeh obmejnih gledališč Maribor ob Dravi in Celje. Prezidava teh gledališč je glede na narodno-politične posebnosti novo osvobojenega ozemlja Spodnje Štajerske, kakor tudi zaradi svoje lege na meji, največjega kulturno-političnega pomena.

Gospod državni propagandni minister in državni finančni minister sta glede na ta pomen dovolila takojšnjo prezidavo teh gledališč še med vojno, oziroma sta zagotovila za to potrebna sredstva.

Preskrba za prezidavo potrebnega materiala je izredno nujna, zaradi česar naprošamo ustrezne delovne službe, da gredo pri tem gospodu Kampru v vsakem pogledu na roko.

Ta odločba velja obenem za dokaz o nujnosti vseh nabav in dobav, ki se bodo pojavile med prezidavo.

Pečat:

Šef civilne uprave na Spodnjem Štajerskem

Podpis:

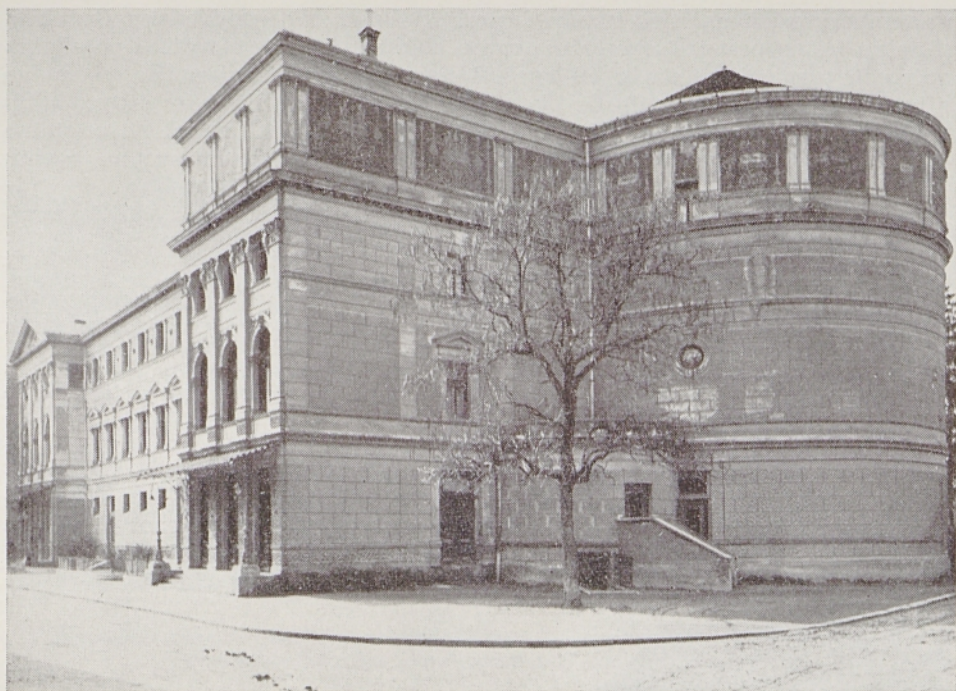
Uiberreither Siegfried.

Kljub za okupacijske oblasti obupnemu političnemu položaju, ki so ga povzročali po vsem Spodnjem Štajerskem čedalje hujši spopadi s partizanskimi enotami, je arhitekt Kamper nadaljeval z uresničenjem svojih načrtov. Dne 29. julija 1942 poroča inž. Tornago celjskemu županu naslednje:

»S prezidavo mestnega gledališča smo dne 20. 7. po daljšem premoru spet začeli. V notranjosti poslopja smo trenutno zaposleni z deli v foyerju, odkoder je po načrtih predviden hodnik v reprezentančne prostore, ki naj se zgradijo v Gledališki ulici. Da nam bo to mogoče uresničiti, je treba porušiti hišo krojača Oražna (Oraschen), ki prav tu meji na gledališko poslopje. — V ta namen smo to hišo kupili od krojača Oražna in jo bomo v kratkem porušili. —

V notranjosti poslopja napredujemo z betoniranjem in upam, da bom s temi deli do konca septembra gotov. —

O vsem tem poroča tudi župan dne 30. julija 1942 državnemu propagandnemu uradu Štajerske, Graz, Parkstrasse 1: »Na vaša vprašanja z dne 21. 7. t. l. vam sporočam, da smo s prezidavo celjskega gledališča, ki je morala spet nekaj

Celjsko gledališče pred okupacijo

tednov počivati, ponovno začeli 20. t. m. Upam, da bomo z betoniranjem gotovi do konca septembra. V tem obdobju nameravamo tudi *porušiti sosednje poslopje, ki smo ga kupili od krojača Oražna.*«

Takšen je bil položaj poleti 1942. Kljub optimizmu celjskih mogotcev pa dela niso napredovala. Ponovno so morali prenehati s prezidavo in izkazalo se je, da Dorfmeistrovi drakonični ukrepi proti partizanom in aktivistom Osvobodilne fronte ostajajo brez uspeha. Žandarji, policaji in druge oborožene formacije kreisfirerja Dorfmeistra so doživljali vedno hujše poraze, pa tudi Hitlerjev »Blitzkrieg« proti Sovjetski zvezi se je naenkrat ustavil. (Poraz pri Stalingradu.)

Za rušenje hiše, ki so jo kupili od krojača Oražna, bi bili potrebovali določeno število delavcev, ki pa jih ni bilo na razpolago, ker so vse količkej zdrave moške vpoklicali v vojsko. — *Tako se je zgodilo, da do rušenja Oražnove hiše, ki so jo od lastnika kupili, ni nikoli prišlo in stoji še danes na istem mestu kot leta 1942.*

Velika ovira, da dela niso mogla napredovati tako kot je bilo zamišljeno, je bila tudi v tem, da arhitekt Kamper *ni osebno izvajal svojih načrtov v Celju*, ampak je ostal ves čas na Dunaju in je dajal svoja navodila celjskemu županu pismeno, ta pa je ta navodila spet pismeno sporočal mestnemu stavbnemu uradu. Takšna birokratska administracija pa seveda ni mogla ugodno vplivati

na tempo prezidave. Poleg tega je bil celjski župan silno ambiciozen človek in se je na lastno pest rad obračal na razne oblastne forume s svojimi posebnimi načrti in predlogi, ne da bi bil z njimi seznanjal arh. Kampra. Za to imamo v razpoložljivih dokumentih dovolj zanimivih primerov. Tako se je npr. kljub temu, da so bili načrti arh. Kampra potrjeni že leta 1941, obrnil na pristojno mesto s svojimi novimi predlogi. Takole piše v enem takem svojem pismu:

»Če bi se izkazalo, da so načrti arh. Kampra neizvedljivi, vas prosim, da sprejmete načrt našega mestnega arhitekta Tschulka (Čulka), ki je mnogo enostavnejši in v pogledu uporabe materiala in delovne sile mnogo manj zahteven. Po tem načrtu bi bilo gledališče v najkrajšem času usposobljeno, da prične s svojim delom. — Prosim vas, da zastavite vso svojo avtoriteto za to, da bo mogla za nemški značaj Celja in vse Spodnje Štajerske tako pomembna kulturna ustanova odigrati vlogo, ki ji pripada. Danes to gledališče v nobenem pogledu ne more predstavljati dostojne nemške kulturne ustanove na Spodnjem Štajerskem. Jaz za svojo osebo — če bi moja beseda kaj zalegla — ne bi nikoli dovolil, da bi se v gledališču z današnjo notranjo podobo smelo sploh uprizarjati gledališke predstave.« —

Kot Celjanu je moralo biti županu Himmru znano, da je bila notranjost celjske gledališke hiše leta 1941 prav takšna, kakršna je bila leta 1918, ko so jo po razpadu avstro-ogrskega cesarstva prevzeli celjski Slovenci. Pred tem

Vhod v celjsko gledališče iz današnje Gledališke ulice — pred okupacijo

Kino Metropol, v katerem je gledališče delovalo, dokler ni bila obnovljena gledališka hiša na Slandrovem trgu (od 1945 do 1953)

so bili absolutni gospodarji tega gledališča Nemci, ki so vsa leta zatrjevali, da so ponosni na svojo vzorno urejeno gledališko hišo. Zdaj, leta 1941, pa je isto gledališče naenkrat takšno, da ga je treba iz temeljev preurediti, če naj dostojno reprezentira svojo kulturno nalogo.

Ko so leta 1942 celjski Nemci na željo samega Hitlerja začeli z rušenjem notranjosti gledališkega poslopja, so bili trdno prepričani, da bodo s temi deli končali najpozneje do konca leta 1942. Z novim letom 1943 pa naj bi se začela nova sezona v moderno preurejenem in po sodobnih načrtih strokovnjaka arh. Kampra opremljenem gledališču.

Da bi jih pri njihovem delu utegnile ovirati kakršnekoli akcije na domačem ozemlju ostalega prebivalstva — to se jim je takrat zdelo izključeno. Saj so se po izselitvi nezanesljivega prebivalstva v okupirano Srbijo in v Paveličevo Neodvisno državo Hrvaško čutili popolnoma varne.

Z vso vnemo so se torej posvetili svoji glavni nalogi: čimprej usposobiti avditorij gledališča za uprizarjanje gledaliških predstav. Zato je treba pohitati z nabavo potrebne opreme. V poštev pride predvsem naslednje: sklopni stoli, razno blago, svila, zastori, preproge, ogledala, vse naprave za električno razsvetljavo gledaliških prostorov in odra, razne barve, firneži, bakelit itd. Župan zahteva, da se vse, za opremo notranjosti gledališča potrebne predmete takoj naroči. Arhitekta Kampra naj se naprosi, da sporoči, katere predmete želi nabaviti on sam in katere naj nabavijo Celjani. — Na pismo, s katerim je bilo to sporočeno arh. Kampru, je ta županu Himmru pisal med drugim tudi to:

»Bodite prepričani, da bom storil vse kar bi moglo biti v prid čim hitrejšemu napredovanju prezidave celjskega gledališča. Opozoriti vas pa moram na naslednje: konec januarja meseca sta bila dva najvažnejša sodelavca mojega podjetja nepričakovano vpoklicana v vojsko, mene samega pa so zadolžili pri organizaciji Todt s posebno pomembnimi nalogami. Te nove naloge me seveda obvezujejo, da jih moram smatrati za prvenstvene in moram načrt za prezidavo celjskega gledališča vvrstiti v svoj drugi plan.« —

Da so si tiste čase tudi celjski Nemci želeli gledaliških predstav, nam dokazuje zanimiv ohranjen dopis dr. Wokauna celjskemu stavbnemu uradu z dne 13. 1. 1943 z naslovom: »Mestno gledališče Maribor — Gostovanje v Celju.« V tem dopisu poroča dr. Wokaun stavbnemu uradu, da se je v Mariboru razgovarjal z intendantom tamkajšnjega gledališča Falzarijem o možnosti eventualnega (neuresničenega) gostovanja v dvorani kina Metropol, ki razpolaga z moderno opremljeno odrsko napravo. — Intendant Falzari je bil pripravljen gostovati s svojim ansamblom v Celju pod pogojem, da Celje omogoči prevoz potrebne odrske opreme, umetniškega in tehničnega osebja ter godbenikov. Prevoz bi morali opraviti s kamioni in z enim primernim omnibusom za osebje.

Za gostovanje v kinu Metropol bi prišla v poštev naslednja dela:

1. »*Vetter von Dingsda*«. — Opereta z 10—12 solisti in orkestrom 32 godbenikov, skupaj 44 oseb. Ena sama dekoracija. Prevoz bi bil mogoč z dvema omnibusoma in enim velikim kamionom.
2. »*Wasser für Canitoga*«. Drama.
3. »*Kabinettskrise in Ischl*«. Veseloigra.
4. »*Fahrma Euer Gnaden*«. Spevoigra z malim orkestrom.
5. »*Boheme*«. Opera z enostavno opremo. Zahtevnejša bi bila oprema za opereto
6. »*Paganini*«. — 3 dekoracije, velik zbor in velik orkester.

Intendant Falzari priporoča, da bi bila gostovanja ob četrtnih popoldne in zvečer, s čimer bi se stroški občutno zmanjšali.

Toliko iz pisma dr. Wokauna.

Pismo arh. Kampra z dne 24. marca 1942 je zanimivo zlasti zategadelj, ker mu je priložen prepis naročilnice za dobavo usnjenih sklopnih stolov, ki naj bi jih dobavila tvrdka Kamphöner et Stüssel, Bielefeld, Lohkampstrasse 19. — O tem poroča arh. Kamper: »Naročil bom usnjene sklopne stole in vas prosim, da na podlagi priložene naročilnice nakažete tvrdki Kamphöner et Stüssel takoj akontacijo v znesku RM 7000.«

Iz prepisa te naročilnice je razvidno:

1. naročenih je bilo 342 usnjenih sklopnih stolov;
2. naročene stole dobavi tvrdka na železniško postajo Celje. Za montažna dela pošlje tvrdka dva monterja, ki bosta opravljala svoja dela na stroške tvrdke Kamphöner et Stüssel;
3. na osnovi priloženega načrta je treba montirati 212 stolov v parterju, 79 na I. balkonu in 51 na II.;
4. rok dobave je 15. julij 1942.

Razen sklopnih stolov je arh. Kamper naročil pri znani tvrdki Siemens-Schuckartwerke ves potrebni elektromaterial. Za dobavo tega elektromateriala je mestni stavbni urad Celje nakazal tvrdki Siemens akontacijo v višini RM 19 662,42.

Šlandrov trg z obnovljenim gledališčem 1953. l.

Vse to se je zgodilo meseca marca 1942. Kazalo je, da bodo s prezidavo res gotovi do konca leta in da bo mogoče gledališče z novim letom 1943 usposobiti za redno delo.

Vendar se ti upi niso izpolnili. Minili so meseci in že se bliža konec 1943. leta.

Iz tega obdobja imamo v razpoložljivem dokumentacijskem materialu le malo važnejših podatkov, vendar pa tudi iz teh lahko ugotovimo, da zaradi skrajno neugodnega vojaškega položaja Hitlerjeve armade nastajajo tudi pri prezidavi celjske gledališke hiše nove težave.

Dne 25. novembra 1943 je poslal vodja celjskega stavbnega urada arh. Tor-nago državnemu propagandnemu uradu za Stajersko v Grazu naslednje zanimivo poročilo:

»Zdaj je končana prezidava vse notranjosti stare stavbe do železnega zastora. Preostanejo samo še zunanji zidovi in strop, ki ga je bilo treba podpreti s komplicirano lesenno konstrukcijo. Končana so vsa železobetonska dela v dvorani, kakor tudi na prvem in drugem balkonu. Manjka samo še konstrukcija stropa v zgornjem nadstropju. Upam, da mi bo ta preostala dela mogoče končati do konca februarja 1944. S tem bi bila prezidava gradbeno-konstruktivno zaključena. —

Razen gradbenih del je arh. Kamper naročil še opremo, za katero so bile izplačane tudi akontacije in sicer: za sklopne usnjene stole in za električno instalacijo. —«

Konec novembra 1943 je župan Himmer ustavil vsa dela za prezidavo gledališča. Od tega datuma naprej tudi nimamo tja do 5. aprila 1944 v naših dokumentih nobenih, za nas pomembnih podatkov več.

Dne 5. aprila 1944 je celjski župan naslovil na Državni propagandni urad za Štajersko, Graz, Parkstrasse 1 — dopis s poročilom o dohodkih in izdatkih za prezidavo gledališča do aprila 1944. Iz poročila je razvidno, da so znašali *prejemki* RM 202 600,43, *skupni izdatki* pa RM 201 498,57. K ostanku RM 1101,86 je treba prišteti še RM 7000, ki jih je župan prejel od tvrdke Kamphöner et Stüssel, Bielefeld, kateri je bila ta vsota svoj čas izplačana kot akontacija za dobavo usajenih sklopnih stolov. Dobava teh stolov je zdaj nemogoča. Himmer piše:

Iz vsega tega sledi, da mi ostane RM 8101,60. Glede na sedanji vojaški položaj se bom mogel v proračunskem letu 1944 verjetno pečati le s takimi deli, ki bodo potrebna, da preprečimo morebitno škodo, ki bi ogrozila stavbo. Za to potrebna sredstva cenim na RM 45 000.

Za leto 1944 znaša torej predvideni denarni zahtevek RM 37 898,14, zaokroženo RM 38 000.

Prosim vas, da predlagate državnemu ministrstvu za ljudsko prosveto in propagando, naj ta znesek nakaže.

Heil Hitler!

Župan:
Himmer l. r.«

Od arh. Kampra naročenih sklopnih stolov torej tvrdka Kamphöner et Stüssel zaradi vojaškega položaja, v katerem se je nahajala Hitlerjeva Nemčija, ne bo mogla dobaviti. Že plačano akontacijo so zdaj vrnili.

Isto se je zgodilo tudi z naročilom za dobavo elektromateriala. Tudi tvrdka Siemens je vrnila plačano akontacijo v znesku RM 19 662,42 z obrazložitvijo, da naročila zaradi vojaškega položaja države ni mogoče realizirati.

Dorfmeister je slednjič moral uvideti tudi to, da kljub množičnemu streljanju rodoljubov v Starem piskru, ni več gospodar položaja. To dokazuje naslednje dejstvo:

Le nekaj kilometrov od Celja leži, obdana od gostih gozdov, prijazna vasica Šmartno v Rožni dolini. Tu je bilo partizansko oporišče celjskega okrožja in tu je bil napravljen najdrznejši načrt v zgodovini oboroženega upora partizanskih čet celjskega okrožja, ki so ga v noči 15. decembra 1944 tudi uresničili — osvoboditev osemdesetih jetnikov iz zaporov v Starem piskru.

Naslednje pismo stavbnega urada mesta Celja je *zadnji dokument*, ki nam je na razpolago iz zgodovinskega gradiva o prezidavi celjske gledališke hiše med okupacijo:

Mestni stavbni urad Celje.

Celje, dne 31. januarja 1945.

Gospod
Radosch M.
čuvar garderobe Mestnega gledališča Celje
v Celju.

Blagor širokih ljudskih množic zahteva, da se vsi predmeti, nahajajoči se v garderobi gledališča, ki jih bo izbral gospod Sneider, izročijo njemu in se obenem črtajo iz inventarja. Verjetno bo treba oddati vso gledališko garderobo. —

Že tri dni potem, ko je bilo tej zahtevi zadoščeno — 3. februarja 1945 — je partizanska puška smrtno zadela kreisfirerja Dorfmeistera v Stranicah pri Frankolovem. Kot maščevanje za to so Nemci 12. februarja 1945 na istem mestu, kjer je bil Dorfmeister ustreljen, zverinsko obesili 100 talcev.

Nemci so med okupacijo opravili le približno 60 odstotkov po načrtih predvidenih del za prezidavo gledališča. Po osvoboditvi so z obnovo gledališča nadaljevali naši ljudje. To pa je že obdobje, ki zahteva novo razpravo. Mi smo svojo nalogo omejili na čas okupacije, tj. obdobje 1941—1945.

Po osvoboditvi so trajala dela za obnovo gledališča tja do leta 1953. Slavnostna otvoritev obnovljene gledališke hiše je bila 9. maja 1953 z uprizoritvijo Kreftovih »Celjskih grofov«.

Aménagements de la maison du théâtre de Celje durant l'occupation de 1941—1945

L'auteur de cet article, qui a beaucoup de mérite pour le théâtre en tant qu'acteur, organisateur et historien du théâtre, nous décrit dans cet article les raisons de la reconstruction de l'édifice du théâtre de Celje ainsi que les étapes intermédiaires d'aménagement. Les remaniements commencèrent sous Hitler, pendant l'occupation, avec le but de germaniser le plus rapidement possible la Slovénie. Les travaux se poursuivirent après la guerre et furent terminés en 1953. L'auteur se sert du matériel officiel allemand qu'il a découvert personnellement.

Dušan Moravec

Govekarjeva »čista, sveta resnica« o Verovšku

Verovšek je bil eden najmenitnejših sinov tistega slovenskega naroda, ki se je smejal. V smehu tistega naroda je bilo vse, kar premore bogato človeško srce: ljubezen, poštenost, modrost, grenkoveselo spoznanje življenja — tega svojega življenja, tako polnega bridkosti, ki jih je treba vsako uro posebej premagati. Mnogotero bridkost je premagal Verovšek, svojega naroda sin, in se je smejal; najlepši in najbolj ljubezni vreden je junak, ki se v boju smeje; in ki s svojim smehom pokaže mlajšim prav tisto junaško pot.

Ivan Cankar

Prav gotovo še vse do danes ni zapisalo toliko veljavno pero tako lepih besed o kateremkoli slovenskem igralcu, kakor jih beremo v Cankarjevi osmrtnici *Antonu Verovšku*. Pa tudi že prej, ko sta še oba stala »v areni življenja«, ju je vezalo spoštovanje in prijateljstvo, predvsem pa delo. Prav Cankarjeve drame so dajale našemu igralcu redke prilžnosti za odrske stvaritve, ob kakršnih je mogel vsaj za nekaj večerov ubežati Krjavljem ali Mozolom, pisatelj sam pa si je Verovškovega sodelovanja vselej prav posebej želel. In res, ni bilo krstne uprizoritve Cankarjeve drame, da bi Verovška pogrešali v njej, pa četudi mu niso dali vselej prve vloge in kdaj pa kdaj tudi ne tiste, ki jo je nasvetoval avtor: tako je igral že pri *Jakobu Rudi*, vendar le Dobnika; v tisti nenavadni »slovenski« predstavi, ob krstu *Kralja na Betajnovi*, je bil ob čeških protagonistih edini domači igralec, ki je upodobil vidnejšo vlogo, župnika; pozneje, v Trstu (1908), je to delo sam na novo uprizoril in si ob Kantorjevi vlogi izpolnil davno željo; še pozneje, v zadnjem letu svojega dela (1913), je bil tudi v Ljubljani režiser nove uprizoritve te Cankarjeve drame; pred premiero komedije *Za narodov blagor* si ga je avtor želel za Gornika, dodelili pa so mu Grudna; ob krstu *Pohujšanja* so ga na Cankarjevo željo povabili iz Trsta in je, kot gost, upodobil župana; kot režiser je botroval tudi poslednji krstni predstavi v času pisateljevega življenja, *Lepi Vidi*, in si pridržal skromno vlogo zdravnika.

Od besed, ki so bile zapisane še v času Verovškovega življenja, so gotovo med najtehtnejšimi tiste, ki jih beremo v eseju *Izidorja Cankarja*, natisnjenem najprej v reviji »Dom in svet« 1911. leta. Ko je ta pripravljaval knjigo svojih *Obiskov*, si je izbral med slovenskimi umetniki enega samega igralca, Verovška. Stopil je k njemu, posedel z njim v gledališki garderobi in nam ohranil dragocena pričevanja, v uvodu pa je zapisal tole misel:

Anton Verovšek — to je slovensko gledališče. Pred kratkim je obhajal petindvajsetletnico svojega umetniškega delovanja in z njim bi jo bilo moralo obhajati slovensko gledališče kot tako, zakaj on je njega integralni del. Anton Verovšek je

tudi slovenski igralec par excellence, slovenski igralec s svojimi dobrimi in slabimi lastnostmi. Kar je bilo talentiranih ljudi na našem odru, so nam odšli v tujino za kruhom. To dejstvo ni nikakor vredno tako sentimentalnih solza, kot jih navadno vzbudi, ker je lahko umljivo in skoraj nujno, toda tem večje časti in nesentimentalne hvaležnosti so vredni tisti, ki so ostali doma. To je storil Verovšek. Drugi so otrsli kranjski prah s čevljev, obogateli drugod s slavo in nekateri tudi s premoženjem, toda za razvoj slovenske igralske umetnosti niso storili ničesar. Verovšek pa je prvi in doslej edini predstavljalec slovenskih tipov in kot tak, tudi če prezremo njegovo vzgojno delo pri igralskem naraščanju, važna ter za tradicijo odločujoča prikazen na našem odru. Verovšek govori med vsemi našimi igralci najbolj slovensko slovenščino.

Veliko se tiste čase o igralcih pri nas ni pisalo, še celo ne o domačih; tako je ostal esej Izidorja Cankarja domala osamljen vse do osmrtnic. Teh za naše razmere ni bilo malo in so pisane s prizadetimi in pravičnimi peresi — Cankar je prezgodaj izrekel svojo obsodbo, da niso bili ti članki »nič obširnejši in nič slovesnejši, kakor so bili svoje čase nekrologi za kakim rodoljubnim štacunarjem z dežele«. Med tistimi, v katerih je bilo največ srca, četudi nemara manj strokovnega poznavanja, je prav gotovo spominski članek pisatelja Ksaverja Meška, natisnjen pol leta po igralčevi smrti v dijaškem mesečniku »Mentor«. Ostal je skorajda nezapažen vse do leta 1924, ko je uvrstil Meško ta svoj portret skupaj z Aškerčevim in še z nekaterimi v knjigo *Listki* in izzval s tem nepričakovan, silovit odpor Frana Govekarja. Vse misli v Me-

Anton Verovšek

škovem članku niso pomembne; nekatere temelje le na drobnih srečanjih in opozovanjih, nekatere so preveč čustveno obarvane, mnoge pa dajejo presenetljivo živo podobo našega igralca in odpirajo boleče vprašanje njegovega mesta v slovenski kulturi:

Dvoje je ubilo Verovška: moč in nemoč. Moč, na dan kipeča kakor zelenje spomladi, ki ga nihče zadržati ne more; moč, ki bi rada ustvarjala veliko in nebeško lepo. Brezdvomno je Verovšek čutil to moč v sebi. Zakaj vsak resničen in velik umetnik čuti svoje sile, najsi ne kriči o njih ob vseh voglih. Nemoč, ker svoje moči ni mogel dovolj in docela udejestviti. Kje je tičal vzrok? V naših malih in tesnih razmerah, v našem občinstvu; deloma morda tudi v njih, ki jim je umetnik Verovšek moral biti pokoren. V počitnicah so ga pač pošiljali na Dunaj in v Prago, a v sezoni so mu stavili — po naših razmerah prisiljeni — ob pot plotove, močne in visoke, da je komaj videl čeznje, kaj da bi jih mogel odločno preskočiti, morda vse podreti. V tesno kletko so ga zaprli. In lev v kletki — ali je še lev, še kralj?

Verovšku je bila kritika naklonjena. Najbolj ga je hvalila v vlogah Krjavlja, Krpana, Blaža Mozola in sličnih. Hvalim jo. Bila mu je pravična, saj je Verovškova igra hvalo zaslužila. A blagoslovljeno delo bi bila storila, če bi bila rekla, rekla zelo na glas: »Ali je Bog ustvaril Verovška in njegovo umetniško silo samo za Krjavlje, Krpane, Blaže Mozole? Je li to edina pot, ki jo naj hodi taka umetniška osebnost, kakor je Verovšek? Ni nobene težje? Nobene, ki bi se dvigala više?«

Najstrašnejše je za umetnika, če mora biti dninar in rokodelec. Če mora hoditi steze, strogo mu začrtane in omejene po drugih, umetnosti čestokrat zelo tujih ljudeh, če ne more in ne sme prosto razmahniti duha peroti.

Zdi se mi včasih: dasi se je Verovškov obraz na odru smehljaj in smejal, srce mu je le prečestokrat krvavelo. Krvavelo v duševni bedi, v prisiljeni nemoči in nedelavnosti, v gnevu ponižanih in zapostavljenih. In ko so se po vsi domovini bučno in glasno krohotali njegovim tipom in dovtipom, je bil on sam le poet sreče, spreten glumec smeha, ni pa v resnici užil mnogo sreče, ni se v istinitem življenju smejal samim dobrotam, letečim in padajočim nanj kakor na popotnika, po srečnem naključju zablodivšega v Indijo Koromandijo.

Kdo je z njim odšel od nas? Ali ne bogat in radodaren dobitnik, ali ne velik, ljubezniv tolažnik? Ki je dajal mnogim srečo, vsaj za nekaj ur. Dajal čestokrat na račun srca, na račun svojih želj in sanj, svoje zadovoljnosti, lastne sreče. Ki je s svojo dovtipno besedo, s svojo smehljajočo se igro stotere tolažil, dočim je morda sam trpel, bil lačen, bil na smrt potrten in žalosten.

Koliko jih je med nami, ki so temu rešitelju iz mračnih vsakdanjih skrbi, temu dobitniku in tolažniku še hvaležni?

Meškov portret je naslikam s toplimi barvami, prav tako značilnimi za pisatelja kakor za igralca, katerega spomin naj bi počastil. Prav gotovo je pričakoval avtor, ko je poslal *Listke* Govekarju v dar, vse prej kakor štirinajst strani dolgo pismo, en sam protest zoper vse, kar je v svoji knjigi povedal o Aškercu in o Verovšku; vendar, razumljivo je, da je Govekar moral vzeti nase očitek o zastavljenih plotovih in vprašanje, za kaj »je Bog ustvaril Verovška in njegovo umetniško silo«. Sédel je in napisal odgovor, brezobziren in surov, kot bi v žolču omočil pero, oklevetal je, ta »naprednjak in revolucionarec« Verovškovo človeško podobo in njegovo zasebno življenje, ki vernemu katoličanu Mešku očitno ni bilo v spotiko, zarisal je v njem svojo podobo tako, kot da je vse, kar je bilo dobrega na igralcu, prihajalo od njega, razvrednotil je Verovška kot umetnika, človeka, javnega delavca. Sprva je nameraval

Verovšek s Šimačkom in Skrbinškom

javno odgovoriti, kakor beremo ob koncu, a ni našel »oblike, v kateri bi se povedana resnica ne čitala kot nepietetnost«. Danes, po petih desetletjih, smejo in morajo biti taki dokumenti, objavljeni na pravem mestu, na voljo slehernemu, ki bi želel z vseh strani osvetliti tudi manj vzpodbudne pojave v naši kulturni zgodovini.

V začetku svojega pisma, ko se je zahvalil za *Listke*, je povedal Govekar, da jih je prebral »z naslajanjem«, očital takoj zatem, da piše Meško o Aškercu »brez toplote« in mu je še vedno »krivičen«, po dolgi vrsti podtikanj v zvezi s pesnikom balad pa preide — prav z nasprotnimi očitki — k poglavju o Verovšku:

Naravnost čudim se pa Vam, da ste pisali o Verovšku, ki ga skoraj prav nič niste poznali. Igrati ste ga videli samo enkrat (pag. 133) in občevali ž njim le dvakrat ponoči v kavarni! — Pa ste vendarle napisali take trditve in očitke!

Trdno verujem, da ste blag in pošten človek; a v tem spisu niste objektivni, nego ste le ponavljalec tujih pretiravanj, zavijanaj in debelih neresnic. De mortuis nihil nisi bene. Prav! Magari: optime! Toda ni prav, ako se prizadeva živečim krivica.

Verovška sem jaz potegnil iz obrti, ga prvi stalno angažiral, mu dal najvišjo gažo tedanje sloven. dobe in ga proti ugovorom imenoval za režiserja. Prijatelja sva bila od dijaških let; ko je bil še vrtnar, sem hodil k njemu na vrt. Z zavihanimi rokavi je zalival grede z vodo in gnojnico, jaz pa sem ga spremljal po vsem vrtu naokoli. Tikala sva se seveda do smrti. In pod mojim vodstvom je igral, kar je želel. Saj je bil režiser, ki je uloge sam razdeljeval! Nihče ga ni silil, da igra Krjavlje, Mozole, Krpane, Ježe, Jurčke (Finžgarjev »Divji lovec«), Revčke Andrejčke, Igle (Tavčarjeva »Otok in Struga«) itd. Ne, sam si je izbral te uloge, jih igral neštetokrat z največjim navdušenjem in največjim uspehom. Sele te uloge so Verovška storile popularnim in naravnost slovitim. Pred njimi je bil diletant, neznan in neuvaževan, po njih pa je bil zopet diletant. Zakaj Verovšek je bil samouk, naravni igralski talent, posestnik krasnega organa, pristne čustvenosti in zmagovitega humorja. A umetnik ni bil, ker se tehnično ni popolnjeval in ker ni nikoli utegnil, da bi proniknil v tajne igralske umetnosti, se poglobil v resne uloge res z vso dušo. Le kar se je skladalo z njegovim naravnim temperamentom in značajem, je podajal umetniško, vse drugo je bilo šablonsko ali celo slabo. Treba je le, da pregledate kritike v Lj. Zvonu, Narodu, Slovencu, Dnevu itd. in prepričate se, da pišem kruto istino. Prav malo je ulog, razen onih v domačih in tujih ljudskih igrah, ki bi jih bil Verovšek igral dovršeno. »Umetnik« je postal šele po smrti, ko je začel pesniti Milan Skrbinšek. A to so bile fantazije mladega začetnika.

Sicer pa nisem bil samo jaz Verovškov ravnatelj. Igral je pod vodstvom Milčinskega, Hubada, Kobala, Juvančiča in O. Župančiča ter Govekarja, a imel nešteto prilik, da bi bil igral umetniške uloge. Kaj je igral v Trstu! In na gostovanjih! A ni jih hotel. Ker nerad se je učil in je le redkokdaj znal svojo ulogo. Najčešče je »plaval«, strmel v suflersko kolibo ter zmerjal šepetalce pred skušnjami, pred predstavami in po njih. A ulog se menda niti ni mogel naučiti, ker je izgubljal spomin. Tragika njegovega življenja ni bila, kakor sodite Vi, ker je bil »dninar in rokodelec«, saj v vsakem poklicu mora biti človek tudi to. Njegova nesreča je izviralala iz treh virov: iz njegove tuberkulozne krvi, iz alkohola in iz šibke volje. Zadnja vira sta pa menda imela svoj začetek v prvem.

Znano Vam menda ni, da se je V. oženil z bivšo suflerko, navidez močno žensko, ki je umrla po kratkem zakonu za tuberkulozo. Po ženini smrti se ni nikoli opomogel; živel je skrajno neredno in žaloval za njo do svoje smrti. Oba sina sta za njim umrla takisto za tuberkulozo; med njimi je bil Joško celo literaren talent, ki je spisal nekaj dobrih črtic. Za tuberkulozo je umrl Tone sam in par let za njim tudi brat Miha, orjak zastavonoša Sokola in ravnatelj ljublj. užitnin. zakupa. Vsa obitelj je torej tuberkulozna, dasi so bili vsi člani na oko polnokrvni silaki. Brat Jurij je bogat trgovec in tudi vedno bolehen. Drži se z rednim življenjem in z vsemi sredstvi. Tone se je vedno potil in se vedno znova prehlajal. Bil je pač dolga leta tuberkulozen. Vsak čas je ohripel in laboriral za grlom desetletje.

Dalje je bil nepoboljšljiv ponočnjak in veseljak. Vinjen je bil pač vsako noč. Ko je zapravljal svojo gažo, je delal dolgove in šmarocal. Ljudje so izvrstnega zabavnika imeli radi. Pri »Figovcu« ali »Pri fajmoštru« ste ga lahko našli vsak čas, potem pa po raznih kavarnah. Vsako dopoldne je imel mačka in »modrih ponedeljkov« je bilo zanj vsak teden vsaj dvoje. Ako ni pil, je bil nesrečen.

Bog mi je priča, da pišem čisto, sveto resnico! A samo zato, da končno zveste tudi drugo plat. Zaradi V. alkoholstva smo trpeli pri gledališču vsi: ulog ni znal nikoli pravočasno vsaj za silo, njegova režija je bila površna in zanikrna, a njegove skušnje

farsa, polna psovka, kričanja in nervoznosti. Enkrat je sredi odra sedeč na režiserskem stolu med skušnjo zaspal. Včasih so mu igralci kar po tihem ušli in ga pustili. Na skušnjo je kot režiser prihajal vedno prepozno, a odhajal še predčasno, brž na pijačo.

Sentimentalna laž je, da je sam stradal, le da je bilo za rodbino dovolj v skledi. Rodbino sta mu podpirala brata, Miha in trgovec Juri, ker je sam malone vse pognal. Često, često sem videl Tonetova sina, ki sta prišla prav za kulise očeta prosit kruha. Ako je imel, je dal, navadno pa ni imel. Potem je kajpada sam moral v gozd k tičkom — zračit svojo glavo in svoj želodec.

V Trstu je bil menda tri leta, a tam je živel prav tako in se končno finančno onemogočil. Vzel sem ga nazaj, a zaljubil se je v ločenko, posedal pri nji vse dneve in noči ter potratil ob strastni ženski svoj zadnji mozeg. A celo denarja ji je dajal, ki ga je zase spumpal! Ta strast mu je zadala smrtni udarec... —

Zadnja leta je bil ves zmeden. Vse je pozabil, vse izgubiljal. Na magistratu sem mu izročil šop spisanih ulog, da jih razdeli. Čez poldrugo uro se je prepaden vrnil, ker je vse uloge nekeje pozabil. Našel jih ni nikoli več!

Enkrat sem mu odprl gledališko knjižnico — bilo je poleti, o počitnicah. »Tu je kup iger, ki jih je treba izbrati za bodoči repertoar. Vzemi, čitaj in izberi zase nekaj iger, v katerih boš režiral in igral!« sem mu dejal.

Nabasal si je oba žepa knjig... vrnil mi ni nobene več in izbral si ni ničesar! — Nešetokrat sem ga opozoril na feljtone in kritike gledal. predstav na dunajskih odrih. »Čitaj! Morda je kaj zate!« — A čital ni in ni našel ničesar.

Ko se je bližal neki njegov jubilej — 20- ali 25-letnica — sem mu dejal, naj si sam izbere igro in ulogo. Kolebal je par tednov, a končno si je izbral »Pri belem konjičku« — bedasto staro burko. Itd., itd.

Tako bi Vam lahko iz svojih spominov napisal še celo knjigo prav neprijetnih »spominov« na ubožca Verovška.

Dovolj je! Nučič je bil njegov učenec, a moral sem poveriti vodstvo nad Dramo njemu, ker sicer bi ne mogli z repertoarjem nikamor. Verovšek je bil ljuto ljubosumen na vsakogar, celo na Moleka, zlasti pa na Nučiča in Bohuslava. Ti so bili trezni in ambiciozni ter so uloge znali. Kolikokrat sem mu rekel: »Dà, Tone: ako bi se jaz uloge naučil, Ti bi jo pa igral: to bi bilo nekaj!« A pomagalo ni nič, ne prošnja, ne svaritev, ne graja. Vedno so bili vsega drugi krivi, on pa je bil nedolžen!

Bolan, vedno v dolgovih, zmeden od strasti in mačkov je bil bednik jezen na ves svet. Pajdašil se je s Štefjetom in raznimi klerik. pijanci, tožaril vse dr. Susteršiču itd. —

Kot igralca sta mu bila vzornika Lier (stari) in Tyrolt, oba umetnika v kmetiških resnih in komičnih značajih. Ko smo ga poslali v Prago popolnjevati se v igri in režiji, je zahajal le v predmestna gledališča in se bratil le z igralci malih gledališč. V Narodni divadlo sem ga vlekel šele jaz! O dr. Tyroltu, ki še živi, je posebno rad govoril. A enkrat sem ga krcnil: »Toda dr. Tyrolt je zapisal: predvsem je treba ulogo znati do pike, se je naučiti — potem šele je mogoče umetniško ustvarjati!«

Verovšek je bil neobrušen demant do smrti; edini umetnik je bil Borštnik.

Tako. Več let Vam nisem pisal. To pot sem zamude nadomestil. Še enkrat prosim: ne zamerite mi odkritosrčnosti! Odgovoril bi Vam javno, a ne najdem oblike, v kateri bi se povedana resnica ne čitala kot nepietetnost.

Iskreno Vas pozdravlja vedno vdani Vaš

Govekar

V Lj. 5. 11. 24.

*Verovšek kot
Blaž Mozol*

Gotovo, Meškov spominski članek, napisan v prvotni (le neznatno drugačni) varianti kot nekrolog, je v nekaterih pogledih naiven, ožarjen s pisateljevo svetlo vero v človeka in pisan brez kritične ostrine. To pa prav gotovo tudi ni bil pisateljev namen; sam je povedal, da je Verovška premalo poznal, posebej še z odra; hotel je

začrtati njegovo toplo človeško podobo, kakršna je živela v zavesti gledaliških obiskovalcev, ki jim je bilo prav malo mar, koliko »modrih ponedeljkov« so našteli igralcu v gledališki pisarni in koliko noči je preživel pri »strastni ženski«. Res je, Govekarjevo izhodišče je moglo biti tudi drugačno in ne bilo bi prav, ko bi ga ne upoštevali. Kdor le malo pozna delo v gledališču, kateremkoli in kadarkoli, bo rad verjel, da je imel Govekar-ravnatelj marsikatero bridko uro z Verovškom-igralcem, da je ta res kdaj zmedel šefove načrte in zmotil poslovni red, da nemara tudi vseh svojih najbolj intimnih zablod ni znal tako skrbno prikriti, kakor so to storili uglajeni meščani krog njega. Vendar, že samo Govekarjevo naštevanje, kako je igralec »enkrat« na skušnji zaspal, kako mu »enkrat« ni vrnil knjig ali celo nekje pozabil vlogo in tako naprej kaže, da tako usodni vsi ti prekrški niso bili, predvsem pa: tudi za Govekarja samega vse to ni bilo bistveno. Njegov gnev je izzval očitek, ki ni bil nov in so ga še posebej glasno ponavljale domala vse osmrtnice, med njimi tudi Meškova, zdaj, po osmih letih, ponatisnjena v knjigi: *Kdo je kriv, da Verovšek ni mogel ,prosto razmahniti duha peroti?*

V tem je jedro, h kateremu se bo treba še povrniti. Prej pa si oglejmo še nekatere druge Govekarjeve trditve, ki terjajo pojasnilo, pa tudi ugovor.

Govekar pravi, da je Verovška prvi stalno angažiral in mu dal »najvišjo gažo«. Pojem »stalnega angažmaja« je tisti čas teže opredeljiv, vemo pa, da je bil Verovšek član Deželnega gledališča že od leta 1887, ko mu je bilo enaindvajset, Govekarju pa komaj petnajst let. Iz leta 1895, ko Govekarja tudi še ni bilo pri gledališču, Verovšek pa je med drugim že igral npr. Othella v prvi slovenski uprizoritvi Shakespeara, se je ohranila pogodba, ki še določeneje priča o Verovškovem »stalnem angažmanu«, priča pa tudi o njegovih prejemkih, ki se niso bistveno spremenili v naslednjih letih, ko je že vsaj soodločal tudi Govekar. Naš prvi Othello je prejemal »za vestno izpolnjevanje prevzetih dolžnosti« mesečno plačo štirideset goldinarjev in še igralni honorar dva goldinarja za vsak nastop; ob istem času je prejemal npr. Danilo petdeset goldinarjev, Avgusta Danilova petinpetdeset, Čeh Rudolf Inemann pa celo sto, igralno nagrado po tri goldinarje in še običajno benefico (tj. polovico čistega dohodka njemu namenjene predstave). Res je, da je Govekar po Verovškovi vrnitvi iz Trsta, torej že v zadnjih letih igralčevega življenja, izenačil njegove prejemke (2700 gold. letno) s prejemki Avguste Danilove, medtem ko je prejemal npr. Nučič 3000 ali Danilo 2100, tuji tenorist pa še vedno 4000 in primadona 4200 gold.

Prav tako zanimivo, četudi ne odločilno, je vprašanje Verovškove politične usmerjenosti. Navsezadnje bi ne bilo važno, ali je pripadal naš igralec sploh kaki politični stranki in katera ga je štela za svojega, ko bi ga ne ožigosal Govekar ob koncu svojega pisma dobesedno kot ovaduha in zaupnika klerikalnega prvaka dr. Šusteršiča. V tej zvezi pa je nadvse zanimivo pričevanje Ivana Regenta v njegovi knjigi *Spomini*. Etbin Kristan, pripoveduje Regent, prvi in dolga leta edini izobraženec v Jugoslovanski socialnodemokratski stranki v Avstriji, je skušal pridobiti za socialistično stvar tudi izobražence, vendar »pridobil je le nekoliko simpatizerjev, v socialnodemokratski stranko pa je stopil poleg že stare četverke socialistov (dr. Dermota, dr. Ferfolja, dr. Lončar, A. Prepeluh in leta 1908 še dr. Tuma) in starega znanca Ivana Cankarja samo Anton Verovšek, član ljubljanske Drame.«

V zvezi z Verovškovim repertoarjem pa je vreden posebne opombe Govekarjev vzklik, vstavljen na osmi strani pisma: »Kaj je igral v Trstu!« Res, tudi Krjavlja je igral; nikoli se ni ogibal te vrste vlog, v obup pa ga je gnala repertoarna in zasedbena politika, ki mu je dodeljevala vrsto let skoraj izključno take vloge. Veliko po-

gosteje pa je upodabljal v Trstu svoje priljubljene očetovske podobe, predvsem resne, še posebej pa je poskrbel za že omenjeno edino tržaško uprizoritev Cankarja v tistem času in si pridržal v njej vlogo Kantorja, ki mu je v Ljubljani ni bilo mogoče igrati.

S tem pa smo že pri našem osrednjem vprašanju, prav pri tistem, ki je sprožilo plaz tudi vseh drugih nečednih očitkov. Govekar ni zapisal samo, da je igral Verovšek pod njegovim vodstvom, kar je želel, da si je sam izbral te vloge, da so ga šele Krjavlji »storili popularnim in naravnost slovitim«, temveč si je dovolil tudi trditev, da je bil diletant pred njimi (ko je igral npr. Othella) in za njimi (ko je upodabljal npr. Sodnika zalamejskega in druge resne vloge v času, ko je Govekar svoje »narodne igre« zabranil). Celo to je dodal, da je postal umetnik (in to v narekovaju) šele »po smrti, ko je začel pesniti Milan Skrbinšek. A to so bile fantazije mladega začetnika«.

Ko je napisal Skrbinšek svojo »fantazijo« — ta izredno lepi nekrolog v reviji »Slovan«, kajpada ni mogel biti brez posrednih očitkov Govekarju — je bil naš »začetnik« v tridesetem letu svoje dobe in je imel že lep kos dela za seboj. Njegovo sodbo o Verovšku si bo treba ogledati поблиže, vendar: Skrbinšek ni bil prvi, ki je odpiral problem Verovškove porabe in zlorabe. Pričevanja o tem segajo precej daleč nazaj, v čas, ko bi bilo mogoče vprašanje še razumno urediti in krivice uravnati. Vsaj dva glasova, ki sta terjala to, je treba poznati iz časa pred Skrbinškovim člankom.

Takrat, ko je *Fran Kobal* ob nastopu novega intendanta Friderika Juvančiča in že neposredno pred tem (1906) javno terjal, naj bi Cankarju odprli pot na ljubljanski oder, ki mu jo je zastavil prav Govekar, je zapisal njegovemu nasledniku tudi tele besede v pismu 23. novembra 1906 (Pisma Ivana Cankarja III, 19):

Če smem govoriti svobodno, bi želel, da poskrbite za g. Verovška kaj večjih karakternih vlog. Resnih, mislim. Škoda tega istinitega talenta, če bi moral izcveteti na tistih nižavah, na katere ga je Govekar namenoma pobil s svojimi ljudskimi igrami. Namenoma, ker v svoj prid. Sodim, da ste Verovška dovolj spoznali, da mi bodeite verjeli, če trdim, da bi se dalo iz Verovška narediti vse kaj večjega nego je sedaj — neprestano komična figura, ljubljenec občinstva — ker je občinstvu Hanswurst. Na ta način bi se Verovška za stalno pridobilo slov. odru in ne bi se bilo bati, da jo potegne proč, kakor jih je radi sličnih chikan odšlo že toliko domačinov.

Zelo dragoceno je ob tem pričevanje Otona Župančiča, ohranjeno v njegovi zapuščini (opozorilo dr. Jože Mahniča). Govori nam o poslednjem Verovškovem obdobju, ko je Župančič (1912) prvikrat prevzel dramaturške posle v gledališču:

Ko sem bil prvikrat pritegnjen k delu pri slovenskem gledališču, sem imel celih osem dni premišljevat, kako bomo sezono začeli. Toliko dni je bilo namreč še do skušenj. Verovšek je z zaskrbljenim obrazom lazil okoli mene in izpraševal tiho z očmi, kako mislim. Šla sva po Zvezdi, proti nama je pribosopetil paglavček, in ko je zagledal ogromno podobo Verovškovo, se mu je kar samo utrgalo: »Gospod Verovšek, ali ga boste letos tudi tako srali v teatru?« Verovšek je zatopotal proti njemu z nogami, a precej dobrovoljno: »Ali boš šel, krotja!« — Videla sva, oba, kako je zares popularen, a tudi, kakšna je bila tiste čase v glavnem njegova zaposlitev na odru. Meni so švigale misli po glavi. Njemu tudi, to sem vedel. A oba sva molčala. Posedela sva pri Čadu, in molčala. Pomaknila sva se na Rožnik, trkala in pila in molčala. Samo tu pa tam sva se ujela z očmi.

Izpovedal pa se je mnogokrat tudi Verovšek sam; večidel so tisti, ki jim je zaupal svojo bol, pisali o tem šele po igralčevi smrti. Značilen glas, objavljen še v času njegovega življenja, pa je v že navedenem *Obisku Izidorja Cankarja*. Verovšek

resnik in koničnik zavrnjalo. Ko smo ga pročeli
 v Pragu popoldnevt se v igri in razgibi, je juba
 gal le v prvem sta gledališču in se bratila
 z igralci malih gledališč. V karolih divnoma
 sem ga vlekel sile jaz! ^{Prigovoriti} li se živi,
 je poseben rad govornik. V enkrat sam ga bre.
 nil: "Toda ^{Prigovoriti} je napisal: prvotno je
 treba ulogu igrati do fike se je naučiti —
 potem sile je uspešne igrati do ustvarjati!"

Kerovik je bil neobrušen samant v svesti,
 edini metnik je bil Borošič.

Tako, kaj let kam nisam jima. To pot
 sam zamude nadomestil. Se enkrat prorus!
 ne zamerite mi v kustosne avst! Njgovnil
 hi kam jama a ne najsem oblike v k. teni
 bi se prorusna resnica ne šitaba
 kot nepietetnost.

Zdravo kaj popravlja
 vedno v dan: kaj

V G. 5/11. 29.

[Handwritten signature]

Konec Govekarjevega pisma Mešku (original v Pokrajinskem arhivu v Mariboru)

je tam preprosto razložil, kako so prav njegovi kmetjski tipi v tujih ljudskih igrah dali pobudo Govekarju, da je začel pisati

narodne igre — dramatične produkte, ki so bili najbolj v korist blagajni in pisatelju samemu, manj našemu občinstvu in slovstvu, najmanj pa meni, ki sem igral glavne junake. Pri teh igrah so se mi namreč ljudje navadili smejati in tako sem moral nekaj časa igrati same pajace, izmed katerih omenim zlasti 'Krasno Lido', v kateri sem nastopal kot baletka. Dasi sem zaradi teh figur postal popularen — pa po krivici, ker bi bil ta košček priznanja boljše zaslužil za druge vloge — sem tudi sam izprevidel, da je bila doba narodnih iger moji umetnosti le v škodo. Zato so se mi te vloge uprle, kakor so se uprle tudi drugim. Medtem so namreč 'Rokovnjači' razbojnivovali po vseh slovenskih deželah, krjavljevalo in krpanajsalo se je v zadnji goriški vasi, dokler se ni pri občinstvu in kritiki pojavil odpor, ki je z narodnimi igrami nepričakovano hitro pometel.

Tako je povedal in Izidor Cankar je njegovo izpoved še tisto leto (1911) posredoval javnosti, pozneje pa sprejel v svojo knjigo (1920).

»Pesnitev« *Milana Skrbinška*, o kateri govori Govekarjevo pismo, je v svojem jedru prav tako zelo stvarna in ne poetičnost, temveč ravno ta konkretnost je zbudila Govekarjev gnev. Takole je zapisal v nekrologu, ki ga je objavil »Slovan« (1915, 92):

Verovšek je bil najpopularnejši slovenski igralec — a bil je pri vsej svoji slavi nesrečen! Bil je, smelo trdim, največji talent prve generacije slovenskega igralstva, a srečen ni bil v svoji umetniški duši!

Trenotno, da! Takrat, ko si stal na odru kot zmagovalec nad občinstvom, ki ga je Tvoj solnčni humor pripravil do presrčnega smehljaja ali do gromovitega homerskega smeha, ko si premagal ono stoglavo hidro tam v režeci temini s svojo pretresljivo igro tako zelo, da je pretakala ob bolesti Tvojega trpečega junaka celo solze, takrat si pozabil na svoje hrepenenje — bil si srečen; a ne radi te svoje zmage, temveč v oni omami umetniškega ustvarjanja, ko igralec pozabi na vse, kar je okoli njega, ko ni zanj ne šminke, ne kulis in ne občinstva.

Stopil si za kulise — Krjavelj — in tik pred vrati Te je čakalo hrepenenje, in Tvoja duša je zasanjala daleč tja v oni svet poezije, kjer toži sredi viharne pustinje nesrečni kralj Lear, kjer laže sam sebi bankerotni John Gabriel Borkman ali pa poka z bičem voznik Henschel...

Ne pozabim onih noči, ko sva se sprehajala ob Ljubljani cele ure, in si mi govoril o svojem hrepenenju, ki Ti je bilo pozneje le deloma izpolnjeno, niti ne utešeno. Spominjal si se onih časov, ko si še igral Karla Moora, Otela itd. in tožil si mi, kako moraš upravljati svoje talente ob različnih »bajacih«, kakor si se izrazil, ko se Ti hoče vendar velikih nalog, in Ti tišči srce grozen strah, ko čas tako neizprosno beži mimo Tebe, ki moraš s svojim razvitkom mirno stati tam, kjer si stal že pred leti.

In koliko prilike bi bil imel pri vsej mizeriji našega gledališkega vprašanja, se igrati, se razvijati kot igralec v oni smeri, kamor Te je gnalo srce. Saj so šli preko slovenskega odra konzul Bernik, Tolstojev Fedja, Maeterlinckov slepi starček idr.; a ne v Tvoji osebi.

Redki so bili večeri, ob katerih smo gledali Verovška v veliki, težki vlogi, a kadar se je to zgodilo, smo se pod vtiskom njegove zmagovite umetnosti zavedali, da imamo pred sabo velikega umetnika. Spomnimo se le Kuzofkina v Turgenjevem Tujem kruhu, voznika Henschla, Grutza v Zemlji itd.

In dasi je bil vsakokrat nesrečen, kadar mu je bila izročena kakšna vloga à la Krjavelj, ker je čutil, da je to le neka kompenzacija za one vloge, po katerih je prav za prav hrepenel, a jih je skoraj izključno igral le drug igralec, se je je vendar oprijel z ono vnemo in resnostjo poštenega igralca, ki pozabi takrat, ko je treba stopiti na oder, na vse intrige, na vso žalost in vso krivico, po kateri je prisiljen igrati kakšno vlogo.

Med pričevanji iz novejšje dobe ni nič manj značilna izjava Ferda Kozaka v razgovoru z Jankom Travnom ob novi uprizoritvi Profesorja Klepca (Gled. list lj. Drame 1950—51, 256). Na vprašanje, kateri takratni igralci najbolj žive v njegovem spominu, je Ferdo Kozak takole povedal:

Nedvomno je ostale igralce prekašal Anton Verovšek, po svoji osebnosti kakor tudi po svoji igralski sposobnosti. Z Verovškom sem se večkrat sestajal, pogovarjala sva se na sprehodih, še več pa po raznih takrat priljubljenih lokalih. Kljub svoji orjaški postavi je bil Verovšek otrok, otroško dober in dojemljiv. Morda je prav zato toliko trpel ob takratni Govekarjevi repertoarni politiki, ki ga je silila k igranju v Govekarjevih dramizacijah včasih prav za Verovškovo osebo napisanih tipov Krjavlja, Martina Krpana in drugih. Verovšek pa je bil samonikel igralec, zato ga je tem bolj morilo, da svojih igralskih sposobnosti ni mogel dovolj razviti v vlogah, ki jih je željno pričakoval. To je nekajkrat tudi dokazal, na primer v vlogi voznika Henschla, ki se mi je zapisala neizbrisno v spomin kot kvalitetna igralska ustvaritev in dokaz Verovškovih igralskih zmožnosti. Prav zato je Verovšek na najinih sestankih razdraženo udrihal po govekarjevščini, kakor je imenoval skup tedanjih perečih slovenskih gledaliških problemov. Nепrestano je tarnal zaradi neljubih mu vlog, ki so ga sicer priljubile pri širokem, nezahtevnem gledališkem občinstvu tedanje Ljubljane, pa so ga hkrati dušile v njegovem pristnem umetniškem prizadevanju. Kakor je vedno branil, če je bil izzvan, umetniško poslanstvo igralca dosledno, srborito in vztrajno v malomeščanskem okolju takratne Ljubljane, je večkrat jokal kot otrok, kadar je načel vprašanje svojih tipičnih, prenekaterikrat že komedijantskih vlog. Že takrat je splošna sodba sodila Verovška kot igralca velikih kvalitet, ki mu pa ni bilo dano, da bi se razvil, kakor je želel in kakor je svojo igralsko sposobnost stopnjeval v svojem igralskem razvoju.

Da bo podoba do kraja nepristranska, je treba ob koncu še enkrat podčrtati: Verovšek ni zviška zavračal sodelovanja pri tako imenovanih »narodnih igrah«, upiral se je samo Govekarjevemu že skorajda ustaljenemu pravilu, da so namenjene le te vloge njemu, medtem ko so še v sicer redkih primerih, ko so prihajala na ljubljanski oder resnejša dela, njegove želje uresničevali drugi, predvsem tuji igralci. Prav dobro je vedel, da je imela takratna Ljubljana pravih gledaliških obiskovalcev komaj za premiero in da je bilo potrebno široko publiko privabljati tudi s koncesijami: »Občinstvo je bilo tedaj naše predmestje; kadar sem stopil na oder, so se mi v avditoriju kar zableščale zlate verižice in broše naših mesarskih mam; v parterju so sedele Šiškarice v pečah, obrtniki, gostilničarji in gostilničarke, ki so posebno rade hodile jokati k „Mlinarju in njegovi hčeri.“ Te besede, četudi namenjene prvim Verovškovim nastopom, so v veliki meri veljale tudi še za kasnejša leta v novi (današnji operni) hiši in Govekarjeva prizadevanja so taka »narodna slavja« v gledališču le še pospeševala. Gotovo je tudi, da so »uspehi« v teh igrah, pa čeprav je šlo bolj za hvaležno pritrjevanje nezahtevnih nasmejanih obrazov kakor za umetniško priznanje, igralcu vendarle tudi dobro deli: ljudje niso več hodili v teater poslušat Govekarja, temveč — Verovška, kot je zapisal Cankar v oceni Trdinovih spisov. V tej zvezi je zelo zna-

čilno pismo, ki ga je poslal na smrt bolni igralec svojemu mlademu prijatelju Milanu Skrbinšku z zdravljenja v Zeleniki na Jadranu. Takrat so začeli, v zadnji predvojni sezoni, znova uprizarjati te dramatizacije in Verovška je zanimalo: »Kakšen veter pa je zapihal, da igrate Govekarjeve igre? Med nama ni bilo nikdar dvoma, da ne vlečejo.« Gotovo, vleklo so in Verovšek v tem pismu ne prikriva želje, da bi znova zaigral tudi Krjavljaja. Vendar, brž je pripisal: »Gospod Skrbinšek, razumeli me pa boste, da bi sedaj prvič rad nastopil v kaki novi uloži!« (23. februarja 1914, pismo v SGM.)

Ost Govekarjevega pisma, ki ga je pisala brezobzirna roka in narekovalo sovrastvo do slehernega, ki bi hotel ugovarjati njegovim samovolji in zaverovanosti v samega sebe, je danes obrnjena nazaj: kdorkoli ga bo z razumnim preudarkom prebral, bo videl v kaj klavrnih luči pisca, malokdo pa bo zaradi drobnih prekrškov in slabo prikritih grehov spremenil svojo sodbo o Antonu Verovšku.

Našo objavo Govekarjevega pisma in opomb, ki smo jih zapisali na rob, pa je vodila predvsem želja, da bi na novo osvetlili vprašanje, kje je vzrok in kje krivda, da Verovšku ni bilo dano ustvarjati v slovenskem gledališču tako, kakor si je želel in kakor je bil po sodbi mnogih sodobnikov poklican. Kajti prav gotovo je zdaj že tisti čas, o katerem je zapisal Cankar v svoji osmrtnici slovenskemu igralcu, ko bomo lahko »z jasnimi in mirnimi očesom pogledali nazaj« in — »takrat, Verovšek, bodo tudi tvojemu spominu potrskavali zvonovi«.

»La vérité pure et simple« sur Verovšek par Govekar

Dans son livre intitulé »Feuilles« l'écrivain Ksaver Meško a réédité la nécrologie consacrée à l'acteur Verovšek, publiée pour la première fois dans la revue Mentor (1915). Les belles paroles prononcées sur le feu acteur et quelques reproches exprimés au sujet de sa place dans le théâtre de son temps ont mis en colère le directeur du théâtre slovène de cette époque, Fran Govekar. Il envoya à l'auteur du livre une lettre pleine d'animosité dans laquelle il justifie l'attribution à cet acteur de rôles dans les farses et pièces populaires, en disant que c'était le désir même de Verovšek. En même temps il fait toute une série de reproches dégoûtants touchant à la vie privée de l'acteur, à sa discipline de travail et à ses qualités artistiques. La partie de la lettre qui parle de Verovšek est publiée pour la première fois en entier. Nous avons ajouté une série d'opinions des contemporains de Verovšek qui jettent de la lumière sur le portrait artistique et humain de l'acteur, sous un angle opposé à celui de Govekar. Le but de notre publication et de notre commentaire était de miner l'affirmation fondamentale de Govekar et de prouver que Verovšek jouait des rôles comiques et légers faute de circonstances favorables, qu'il aspirait et voyait sa mission dans des rôles plus sérieux qui ne lui étaient donnés que très rarement.

Mirko Mahnič

Delovne razmere v slovenskem gledališču na prelomu stoletja

Skoraj pol metra visoka, četrť metra široka in malo manj kot tri centimetre debela, 400 strani obsegajoča, v čvrste platnice vezana knjiga »Skušnje slov. drame« z nalašč za rabo našega gledališča natisnjenim, na vsaki strani ponavljajočim se obrazcem z razdelki: Igra, Dan razdelitve, Dan skušnje, Dan predstave, Režiser in Opomnja (vsaka stran zadošča za vpis petih dni vadbenega programa) me je že dolgo zanimala, saj ni bilo težko ugotoviti, da je mogoče dobiti iz nje podatke, ki morajo zanimati ne le gledališkega zgodovinarja, ampak tudi gledališkega ustvarjalca, organizatorja in ljubitelja. Knjiga nam bo namreč odgovorila na vrsto zanimivih vprašanj o takratnem pripravljanju gledaliških iger, saj so v nji na 196 porabljenih straneh vsaj nekateri zelo pomembni podatki o dramskih skušnjah in predstavah za sezone:

1894/95 (od 1. septembra do 26. februarja),

1895/96 (od 12. do 28. septembra),

1902/03 (od 1. septembra do 26. marca),

1903/04 (od 1. septembra do 15. marca),

1904/05 (od 1. septembra do 1. aprila),

1905/06 (od 4. septembra do 1. aprila) in

1906/07 (od 1. septembra do 15. marca).

V Slovenskem gledališkem muzeju je, žal, to edina tovrstna knjiga — edina do let po prvi vojni — in prav škoda je, da ni tudi podobne knjige o skušnjah za naše operne predstave, saj so jo v zgoraj omenjenih sezonah prav gotovo tudi vodili.

Knjigo so vodili režiserji (Freudenreich, Inemann, Anić, Verovšek, Dobrovolný, Lier, Dragutinović, Tišnov itd.), pripombe pa pripisovali vodilni ljudje gledališča (npr. tudi Govekar) in igralci, ki so vpisovali proteste in pojasnila ali pa prečrtovali svoje grehe, tako da je bil Freudenreich že koj na začetku knjige prisiljen opozoriti: »To je knjiga za režijo« (v septembru 1894). Knjiga se ni vodila vseskoz vestno, gotovo se je kdajpakdaj pozabilo kaj zapisati, katerega od osnovnih podatkov na primer (trajanje skušnje, kje je bila skušnja, kaj so na skušnji obdelovali), vendar je kljub temu možno ob nji izoblikovati zelo jasne sklepe. Pripomniti tudi velja, da so v knjigo — čeprav v Avstriji in čeprav tujerodni režiserji — pisali samo po slovensko.

Odprimo jo zdaj in si naberimo iz nje podatkov, ki jih doslej — vsaj v glavnem — še nismo poznali.

* * *

Dramska gledališka »sezija« oz. delo v gledališču se je začelo s 1. septembrom in je trajalo šest ali pa sedem mesecev — do začetka ali do srede marca ali celo do začetka aprila.

V sezoni 1894/95 npr. je bilo na voljo 179 dni (z nedeljami vred): delovnih dni je bilo 156, prostih torej 23, se reče — skoraj za cel mesec (v septembru 2, v oktobru 3, v novembru 1, v decembru kar 10, v januarju 4 in v februarju 3).

Nasprotno pa je bila npr. sezona 1904/5 zelo delavna: na voljo je bilo 213 dni (z nedeljami vred), za skušnje in predstave so jih izrabili kar 208, tako da je bilo v celi sezoni, tj. v sedmih mesecih, le 5 prostih dni — od 1. decembra do 27. marca ni bilo niti enega prostega dne, v decembru so bile skušnje tudi na božični dan in na Silvestrovo. Pripomniti je treba, da je bil delovni dan izkoriščen takole: a) ena, dve ali celo tri skušnje, b) ena ali dve skušnji in predstava, c) samo ena ali dve predstavi.

Zanimivo je, da so vloge za prve komade vsaj v sezoni 1894/95 razdelili že v juniju prejšnje sezone.

Koliko skušenj je bilo v omenjenih dveh sezonah?

Za prvo (1894/95) je težko ugotoviti, ker so v prvih mesecih v dnevno rubriko vpisovali samo naslov igre, nič pa števila vaj in še manj, kako dolgo je vaja trajala, a je skoraj gotovo, da so navadno imeli vsaj dve vaji: dopoldansko in večerno. — Za drugo sezono (1904/05) pa smo našli približno 330 skušenj (v 208 delovnih dneh).

* * *

Kako dolgo so takrat študirali dramsko delo? Koliko vaj so imeli oz. koliko časa so porabili zanj?

Za prve komade v prvi sezoni (1894/95) podatki o številu vaj niso dovolj zanesljivi. Približno ugotavljamo, da so za prvič uprizorjenega Moserjevega »Knjižničarja«, ki so se ga učili od 15. septembra do 6. oktobra 1894 (vloge so bile razdeljene že 26. 6. 1894), imeli 8 skušenj (z glavno vred), za Palmovo dramo »Naš prijatelj Njeklužev«, ki jo je štiri leta poprej postavil na oder že Borštnik, je režiser Anić potreboval kar 13. vaj. Za prvič in enkrat samkrat uprizorjeno Šubertovo igo v 5 dejanjih »Jan Výrava« pa je Inemann terjal kar 17 vaj.

Podatki za naslednje sezone pa so že zelo zanesljivi.

Za prve (prvič uprizorjene) komade v sezoni 1902/03 so imeli režiserji kar precej vaj: Verovšek za »Gospoda Jakoba« (K. Morré) 14, Dobrovolný za »Madame Sans-Gêne« (Sardou-Moreau) 20, za »Pepelko« (Görner) pa 16, Lier za »Bankerot« (B. Bjornson) 14, za »Brez denarja« (Krenn-Lindau) pa 15 vaj. Za prvič uprizorjeno sliko iz življenja v 5 dejanjih »Zaza« (Berton-Simon) s 25 osebami, ki so jo zaigrali le dvakrat, je imel Lier 19 vaj (z glavno vred), od teh osem na odru, in je porabil zanje 36 ur, medtem ko je Dobrovolný naštudiral enodejanko »Jeftejeva hči« (F. Cavalotti) — prav tako prva izvedba! — v borih devetih urah in pol (7 vaj, dvakrat na odru). Oglejmo si še nekaj prvih izvedb iz sezone 1902/03:

»Quo vadis« (W. Barret), velika drama v štirih dejanjih, režiser Lier, 31 oseb in množica, študij od 5. do 23. decembra, 15 vaj (3 na odru), 40 ur.

»Anatolov dvojniki« (Hennequin-Duval), burka v 3 dejanjih, režiser Lier, 10 oseb, študij od 20. decembra do 9. januarja, 13 vaj (6 na odru), 28 ur.

»Morska deklica« (J. Štolba), veseloigra v 3 dejanjih, režiser Lier, 26 oseb, študij od 2. do 27. januarja, 17 vaj (6 na odru), dobrih 28 ur.

Svečan 1903

Igra	Dan razdelitve	Dan skušnje	Dan predstave	Režiser	Opomnja
28 San kume noči Predstava. <u>San kume noči. I.</u>	glavna	9-12	odloz		g. J. Travnova je izstala ~~g. J. Travnova in~~ ves žurki z raznih g. J. Travnova
1. Miška	Svečan 1903.			Lir	Škole je g. J. Travnova
2. Inegulčina Inegulčina	odloz	3-4		Vesnik	g. J. Travnova je izstala g. J. Travnova je izstala
3 Inegulčina cela igra s teksti San kume noči	odloz	3-1/2		Vesnik	g. J. Travnova je izstala <u>Predstava!</u>
4 Inegulčina Inegulčina	popravljen ali 10 dni			Vesnik	g. J. Travnova je izstala g. J. Travnova je izstala g. J. Travnova je izstala

»Poskusni kandidat« (M. Dreyer), drama v 4 dejanjih, režiser Lier, 16 oseb, študij od 21. do 31. januarja, 12 vaj (7 na odru), 23 ur.

»Sen kresne noči« (Shakespeare), romantična bajka v 5 dejanjih, režiser Dobrovolný, 26 oseb in statisti, študij od 4. do 28. februarja, 11 vaj (5 na odru), dobrih 24 ur.

Za obnove »Divjega lovca« (premiera v marcu prejšnje sezone) so imeli 5 vaj.

V sezoni 1903/04 je Lier postavil Sudermannov »Dom« v 5 dneh s 7 vajami (5 na odru), ki so trajale 14 ur, Dragutinović pa dramatisacijo Tolstojevga »Vstajenja« v 24 dneh z 9 vajami (4 na odru), ki so trajale 20 ur, a je treba pripomniti, da nekaj vaj ni vpisanih. Zanimivi so podatki za dvoje slovenskih del: Lierovo prvo postavitev Govekarjevih »Legionarjev« so študirali s presledki od 30. septembra do 10. novembra (16 vaj, od teh 7 na odru, 30 ur), postavitev Cankarjevga »Kralja na Betajnovi« istega režiserja pa od 27. decembra do 9. januarja (10 vaj, od teh 6 na odru, dobrih 21 ur).

Oglejmo si nekaj podatkov za sezono 1904/05:

»Na dnu« (M. Gorki), prizori iz življenja v 4 dejanjih, režiser Tišnov, 17 oseb, bralna v septembru, nato od 10. do 25. oktobra, 15 vaj (8 na odru), 38 ur.

»Mladost« (M. Halbe), drama v 3 dejanjih, režiser Dobrovolný, 6 oseb, od 28. oktobra do 24. novembra, 11 vaj (3 na odru), 23 ur.

»Martin Krpan« (F. Govekar), rež. Dobrovolný, od 31. decembra do 6. januarja, 11 vaj (6 na odru), 25 ur.

»Hamlet« (Shakespeare), druga, tj. Dobrovolnýjeva režija (štiri leta po Inemanovi), od 1. decembra do 19. januarja, 12 vaj (4 na odru) v devetih dneh, dobrih 26 ur.

»Moč teme« (L. N. Tolstoj), drama v 5 dejanjih, režiser Dobrovolný, 22 oseb, od 25. februarja do 14. marca, 9 vaj (5 na odru), 23 ur.

»Testament« (I. Rozman), narodna igra s petjem v 4 dejanjih, režiser Dobrovolný, 35 oseb, od 17. do 26. marca, 6 vaj (2 na odru) v štirih dneh, 16 ur.

V sezoni 1905/06 so Wildejevo »Salomo« uprizorili po 9 vajah (18 ur), domače »Cigane« po 7 (16 ur) in domačo »Ljubislavo« po 10 vajah (22 ur). »Salomo« je režiral Dobrovolný, domači deli pa Lier in Dragutinović. Za po petih letih obnovljene »Rokovnjače« so imeli 5 vaj, za obnovo »Vstajenja« (po dveh letih), ko je prišla gostovat Mila Dimitrijevičeva, kar osem vaj, za obnovo »Mlinarja in njegove hčere« pa je bila dovolj ena vaja.

V sezoni 1906/07 skušenj ne vpisujejo več vsak dan sproti, ampak jih vnašajo — a ne sumarično, ampak vsako posebej — v en sam predalček šele na koncu študija. Omenimo podatke za tri uprizoritve: za enodejanko Z. Kvedrove »Egoizem« je imel režiser Verovšek 5 vaj (od teh 2 na odru) in je zanje porabil 5 ur; za Cankarjev »Blagor« je imel Taborský 8 skušenj (od teh 5 na odru) — 1 bralno, 3 aranžirne in 4 »skušnje« — in je zanje porabil dobrih 26 ur; in za »Beneškega trgovca« je imel isti režiser 9 vaj, za katere je porabil 22 ur.

Največ torej 20 (enkrat samkrat!) in najmanj 5 vaj (vendar za enodejanko). Se pravi — še kar nekaj in najbrž precej več, kot smo si to »na pamet« predstavljali, čeprav je takratni maksimum še zmeraj le slaba polovica današnje norme (približno 40 vaj). Toda brž ko vemo, da so bile takratne vaje zelo kratke (poprečje slabi dve uri; mnogokrat tudi samo po uro, celo po pol ure — za »Egoizem« Z. Kvedrove je bilo pet vaj po eno uro!) in da so vse vaje za posamezno igro trajale vsega skupaj poprečno po 20 ur (največ slabih 40 ur — »Hamleta« so pripravili v dobrih 26 urah), potem si lahko ustvarimo precej jasno podobo o kvaliteti takratnih uprizoritev.

Kako je bilo pravzaprav s skušnjami? Kje so bile, kako so jih imenovali, kako so bile organizirane, kako obiskovane, vódene, nadzorovane itd.? Nam tudi o tem lahko kaj pove naš rokovnik?

Ko premišljamo o tem, seveda ne gre pozabiti, da je delo teklo v hiši, kjer je delovala tudi slovenska opera in še nemško gledališče.

Vaje so bile največkrat v »dvorani« (gotovo katera večjih sob v Operi), manjkral na odru (morda tretjina vaj), vendar glavne vaje zagotovo zmeraj na njem, potem včasih v dvorani ali areni Narodnega doma, v »kancliji« (tako piše v knjigi) in — vsaj enkrat — celo v zasebnem stanovanju igralka Spurnove.

Prva vaja je bila zmeraj bralna (večkrat zapisano: »bralnja«), navadno ena, le včasih dve, če je bila igra dolga; sledile so ji aranžirne skušnje (vpisane kot »arrang.«, »aranž.«), najraje v dvorani, le zelo redkokdaj na odru; pri igrah s petjem so pisane tudi skušnje z oznako »vse z glasovirjem«, »vsi z orkestrom«. Tik pred glavno skušnjo so bile vaje za »ensemble scene« (s statisti) ali — kot je enkrat zapisano — »skušnja z ansambelnom«. Glavna ali tudi »generalna skušnja« je bila zmeraj na dan premiere — dopoldne in vsaj pri dramskih predstavah zmeraj ena sama. (Zanimiva je pripomba h glavni skušnji za »Pogumne Gorenjke« — zgodovinsko igro s petjem: »Glavna skušnja pričela se je ob pol 10. uri in trajala do pol 2. ure. Proza pričela se je ob pol 10, zbor in godba prišli so šele ob 11. uri.«) Glavna skušnja je bila, kakor najdemo zapisano v sez. 1894/95, zmeraj pred odborom Dramatičnega društva. Navadno se ni zavlekla, kaže, da na nji niso več ponavljali, trajala je dve do tri ure, le dvakrat je bila malo daljša: štiri ure in pol in celo pet ur. Najdemo izraz »skušnja s kostumi in maskami« (pred glavno vajo) ter (enkrat) izraz »dekoracijska«. Intendant je kdajpakdaj prišel tudi na navadno vajo: »G. intendant Plantan je tudi navzoč bil« (v decembru 1894 in v januarju 1895).

Tri »storilnosti« so bile igralcem tudi takrat zoprne. Tako Danilo 2. februarja 1894 zvečer ni prišel k skušnji »z opravičenjem, da trikrat na dan mu ni možno skušnje obiskati«.

Skušnje so se »vršile« — če niso bile »razpuščene«, »odpuščene«, »odpovedane«. Vzroki za razpustitev so bili različni: ali je igralec vlogo »nazaj poslal« (tako Anič septembra 1894); ali sufleze (suflerka, soufflesa) ni bilo: ni prišla ali pa je bila »potrebna za opero«; ali ni bilo knjige (besedila), ker je bila »pri cenzuri«; ali pa ni bilo dovolj igralcev — na božični dan 1894 je manjkalo kar 8 igralcev, v februarju 1895 je bila skušnja razpuščena, »ker jih je več kot polovica manjkalo«, v decembru 1903 pa zato, »ker ni bilo osebja«. Ni mogoče ugotoviti, kaj se skriva za zapiskom, da je bila skušnja razpuščena »radi g. Danilota« (10. novembra 1894).

Kako je bilo z izostajanjem, zamujanjem in boleznimi? V knjigi najdemo naslednje oznake: »zamudil«, »prepozno prišel«, »ni točno prišel«, »izostal«, »izostal brez dovoljenja«, »popolnoma izostal«, »manjkal«, »odšel s skušnje«. Mnogokrat tudi v pluraiu. V sezoni 1894/95 npr. je bilo 165 vaj (kolikor je mogoče ugotoviti), od teh jih je bilo 9 razpuščenih, polnoštevilno obiskanih pa razmeroma malo, če pomislimo, da je Urbančič izostal 41-krat, Šturm 11-krat, Verovšek 8-krat, Danilo 5-krat.

V sezoni 1902/03 so za »Zazo« imeli 19 vaj, a so le sedemkrat vsi prišli nanje. Tudi zamud je bilo precej, manj bolni. Kroničen bolnik je bil Boleška, mnogo sta bolehal in »bolehal« tudi Rückova in Kreisova. Posebna oblika izostajanja je bil odhod igralca s skušnje. Ali pa demonstracija kakor npr.: »Puhkova, Bergantova nista hoteli na oder, dasi sta bili pred gledališčem.« Zamujanju in izostajanju je seveda botroval tudi alkohol. 24. januarja 1904 Lier zapiše v knjigo: »Izostala je gdč. Rückova, go-

spodje Čonský, Iličič, Zavadil, Boleška, Dragutinović.« Sledi pripis: »Opravičeni«. Zatem pa še pripis prizadetih: »Ker smo lumpali z intendantco.« Kmalu nato (3. februarja) se Dragutinović maščuje Lieru, ko kot vodja skušnje zapiše: »Izostala je ga. Lierova, ker se jej ni ljubilo.« Lier pa je brž pripisal: »Ravno tako kakor drugim izostalim.« Bili pa so tudi intimnejši vzroki izostajanja: 1. marca 1904 je bila repriza Tolstojevega »Vstajenja«, naslednjega dne pa skušnja za Šimačkovo igro, ki jo je režiral Lier. Tole je zapisal v »opomnjo«: »Ker ni bilo gdč. Rückove in Čonskega, ki sta bila menda preveč razvneta od Maslove in Nehljudova, moral je skušnjo razpustiti.« Februarja 1903 si je Govekar v »opomnji« privoščil kroničnega zamujevalca Hašlerja. »!!Čudo!! G. Hašler že pred 9. uro v gledališču.« Nekdo, verjetno Hašler, je pripisal: »Zelo slab dovtip.« Ob to kresanje je neki tretji zapisal s svinčnikom: »Izvrstno!« Konec januarja 1905 je Verovšek osvobodil skušnje Boleško, »ker je moral študirati za ... (nečitljivo) in mraz mu je bilo.« Nekdo z zelo slabo pisavo je pripisal: »In ‚fajn‘ se je naučil!« Dve igralki sta na skušnji zamudili nastop. Ena od njiju — Izlakarjeva — »se je opravičevala s tem, da je morala v cerkev« (21. septembra 1902).

Besedilo so morali igralci obvladati — to zvemo iz drobne pripombe — na zadnji vaji pred glavno vajo. Zato je razumljivo, da so bile vaje, ki se jih ni udeležila tudi šepetalka, zmeraj razpuščene. Načelo, da šepetalka »vleče« igralca, je po sili razmer in razvad veljalo v največji meri.

V navadi so bile tudi popremierske vaje — na njih so popravljali napake, ki jih je očitala kritika (največ slabo obvladovanje besedila!). Tudi so znova vadili, če je bil med eno in drugo predstavo prevelik presledek (za igro »Jan Vyrava« kar dve vaji po štirinajst dnevnem presledku).

V knjigo so vpisovali tudi *predstave* in seveda tudi tu ne manjka pripomb.

Vestno so vpisovali vsa gostovanja hrvaških igralcev (Fijan, Dimitrijevičeva, Šramova v letih 1905 in 1906) in prav tako jubilejne in benefične nastope. Predvsem pa najrazličnejše nerednosti. Danilova je npr. zamudila nastop in »režiser (Anić) prosi, da se za to kaznuje in da se ji vrhu tega tudi ukor za to da« (12. 2. 1895). Puhkova ni prišla k predstavi, Osterc je odšel z nje — oba je treba »primerno kaznovati« (1. in 2. novembra 1902). »Gdč. Traven je zamudila nastop vsled malomarnosti« (18. novembra 1902), »Gdč. Izlakarjeva« pa je »odšla od predstave« — »predlagam kazen« (26. decembra 1902). »Gosp. Hašler je« — njegovo ‚bolezni‘ smo že omenili — »zamudil nastop in nastopil brez rekvizit« (27. januarja 1903), medtem ko Osterc sploh »ni nastopil« (17. februarja 1903). 24. februarja Govekar zapiše: »Molek, Škof in Kreisova pri predstavi nič znali.« Pri Finžgarjevem »Divjem lovcu« se je »moški zbor za zadnji nastop slekel« (3. januarja 1904). Itd.

In na koncu: obravnavani rokovnik je zanesljiva kontrola »Repertoarja slovenskih gledališč« (Ljubljana 1967). Podatki se ujemajo, pripomniti je le, da je režiser komedije »Medalja«, ki jo je napisal L. Thoma, F. Lier, česar »Repertoar« ne pove (glej pod št. 587); burko »Anatolov dvojnik« (Hennequin-Duval) je najprej režiral Verovšek (5 vaj), zatem Lier (8 vaj); Ibsenov »Stebre družbe« so nameravali uprizoriti že jeseni 1906 — Taborský je imel že 6 skušenj — a so jih odložili in jih je uprizoril šele Nučič v decembru 1910.

Conditions de travail dans le théâtre slovène au tournant du siècle

Cet article présente des données concernant les modalités de travail au théâtre Drama de Ljubljana entre les années 1894 et 1907, trouvées dans un registre de contrôle spécial (le seul de la sorte pour la période depuis la première guerre mondiale) tenu par les metteurs en scène de l'époque. Ces éléments sont: l'heure, le lieu, le nombre et la durée des répétitions pour chaque pièce, le nombre de répétitions de lecture, de mise en scène, les retards, les absences et les différentes manières des acteurs. Tout ceci accompagné des remarques faites par les metteurs en scène, les acteurs et la direction du théâtre complète l'image que nous avons du théâtre slovène de cette époque.

Poslednji nastop Marije Nablocke

V nedeljo, 5. oktobra 1969, v prvi jutranji uri, je umrla Marija Nablocka, velika slovenska igralka ruskega rodu. Njenemu spominu se je poklonila predvsem Drama Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani: na tem odru je upodobila stopetdeset igralskih likov od Nastasje Filipovne v Idiotu Dostojevskega (1922) pa do Giraudouxove Norice iz Chaillota (1956). S hvaležnostjo se je spominjalo tudi Mestno gledališče

*Eden zadnjih posnetkov
Marije Nablocke
foto Vlastja*

Poslednji nastop na Shakespearovi razstavi (1964)

Ljubljansko, saj mu je bila prva učiteljica ob ustanovitvi, bila je režiser prve predstave tega ansambla in na njegovem odru je upodobila poslednjo vlogo, že po slovesu od Drame, njanjo Marino v Stričku Vanji A. P. Čehova (1957).

Z nič manjšim spoštovanjem in hvaležnostjo pa se ni spominjal pokojne umetnice Slovenski gledališki muzej. Veliko igralko smo šteli dolga leta med svoje zveste prijatelje, z njo pa nas veže še prav poseben dogodek: po dolgem premoru, osem let po slovesu od ljubljanske Drame, je še poslednjič nastopila na intimni prireditvi našega muzeja ob Shakespearovi razstavi v Mestni galeriji sredi stare Ljubljane.

Ko smo pripravljali v začetku aprila 1964 program za te jubilejne nastope, smo najpoprej pomislili na nepozabno Nablockino Dojko v tragediji o Romeu in Juliji. Povabili smo jo in gospa nam je sporočila svoj pristanek. Potem je prihajala v naše razstavne prostore. Najprej, 15. aprila, je povedala svoj monolog pri svečani otvoritvi, in potem še vrsto dni, vselej ob petih popoldne. Sleherni dan je bila mala dvorana do zadnjega napolnjena s poslušalci, med katerimi je bilo vedno tudi veliko starejših obiskovalcev našega gledališča. Vedeli smo: prenekateri od teh bi ne prišel, ko bi ga ne privabilo naznanilo, da se bo srečal na Shakespearovi razstavi z umetniško besedo Marije Nablocke.

V Slovenskem gledališkem muzeju so se ohranila živa pričevanja o tem poslednjem nastopu naše igralko:

— pismo, s katerim je obljubila sodelovanje, eno zadnjih pisem, saj jih v kasnejših letih skorajda ni več pošiljala;

— fotografski posnetki, napravljeni med samim nastopom in v pomenkih po prireditvi;

— magnetofonski zapis njenega kratkega nastopa, ki je trajal komaj dobro minuto, pa je z njim dan za dnem osvajala poslušalce.

Poleg teh pričevanj in drugega gradiva o Nablocki (pisma, pogodbe, dekreti, čestitke, fotografije, spominski predmeti) hrani naš muzej tudi magnetofonski zapis razgovora, ki ga je imel Mirko Mahnič v igralkinem domu 17. decembra 1963. To ni intervju, pač pa nevezan pomenek o delu in vsakdanjih rečeh, na traku je ohranjen Nablockin smeh in tudi bridke besede. Razgovor je igralka sklenila s kratkim stavkom:

— Vse mine.

(dm)

Dernière apparition en scène de Marija Nablocka

L'article, écrit en guise de nécrologie à Marija Nablocka, grande actrice slovène, d'origine russe, parle de sa dernière apparition en scène dans le rôle de la Nourrice (Shakespeare: Romeo et Juliette). Après son retrait du théâtre en 1956, l'actrice ne joua que quelquefois encore au Théâtre municipal de Ljubljana, et fit sa dernière apparition en scène lors de l'exposition »Shakespeare chez les Slovènes«, organisée par le Musée du théâtre slovène dans la Galerie municipale en avril 1964.

Pregled dela Antona Verovška v Ljubljani in v Trstu

St.	Avtor	Delo	Vloga	Datum
VLOGE V LJUBLJANI				
1.	Borštnik I.	Ponesrečena glavna skušnja	neznana vloga	8. 12. 1886
2.	Gogolj N.	Revizor	Artemij Zemljanika	9. 1. 1887 obn. 1. 12. 1892
3.	Raupach E.	Mlinar in njegova hči	Luka	1. 11. 1887
4.	Moser G.- L'Arronge A.	Oče so rekli, da le!	Debelec	20 11. 1887
5.	Morré K.	Revček Andrejček	Zmikovt Matija	4. 12. 1887
6.	Baľucki M.	Teške ribe	Pagatovič	26. 12. 1887
7.	Birch- Pfeiffer C.	Lowoodska sirota	Patrih	8. 1. 1888
8.	Desforges	Mutec	Doktor Skaza	26. 1. 1888
9.	Borštnik I.	Otok in Struga	Vitez Trd	19. 2. 1888
10.	Moser G.	Gospa, ki je bila v Parizu	Ivan	10. 3. 1888
11.	Kaiser F.	Prvikrat v gledališči	Kralj	18. 3. 1888
12.	Girardin É.	Prestop žene	Sluga	19. 3. 1888
13.	Baľucki M.	Gosi in goske	Tepiševski	15. 4. 1888
14.	Birch- Pfeiffer C.	Cvrček	Oče Nadej	12. 5. 1888
15.	Mosenthal S.	Deborah	Zdravnik	13. 5. 1888
16.	Wilbrandt A.	Svetinova hči	Zapisnikar	23. 9. 1888
17.	Dumanoir P.- Keraniou A.	Ena se joče, druga se smeje	Viktor	14. 10. 1888
18.	Šamberk F.	Jednajsta zapóved	Jičinski	4. 11. 1888
19.	Titl A.	Pot po nevesto	Armand Auberivé	11. 11. 1888
20.	Knauf M.	Kdor se poslednji smeje	Natakar	11. 11. 1888
21.	Birch- Pfeiffer C.	Mesto in vas	Rodovanov	18. 11. 1888

Št.	Avtor	Delo	Vloga	Datum
22.	Dennery A.- Mallian	Marijana	Bolniški strežaj	16. 12. 1888
23.	Borštnik I.	Otok in Struga	Igla	6. 1. 1889 obn. 1. 1. 1894 obn. 12. 3. 1898 obn. 22. 3. 1901
24.	Görner K.	Srečen oče	Mavec	12. 1. 1889
25.	Nissel F.	Čarovnica pri jezeru	Janez	27. 1. 1889
26.	Decourcelle A.- Thiboust L.	Na kosilu bom pri svoji materi	Prvi sluga	24. 2. 1889
27.	Vošnjak J.	Pene	Koler	10. 3. 1889
28.	Kotzebue A.	Vrban Debeluhar	Koštrin	17. 3. 1889
29.	Štolba J.	Vodno društvo	Cvetko Ljubovaški	6. 10. 1889
30.	Decourcelle A.- Jaime fils	Išče se odgojnik	Josip	13. 10. 1889
31.	Vošnjak J.	Ministrovo pismo	Telegrafski sluga	20. 10. 1889
32.	Kohl L.	Milord Cartouche	Humann	3. 11. 1889
33.	Henle E.	Strijc bogatin	Westermayer	17. 11. 1889
34.	Jeřabek F.	Služabnik svojega gospoda	Sirec	24. 11. 1889
35.	Morré K.	Revček Andrejček	Jože Jeklen	15. 12. 1889 obn. 6. 1. 1896
36.	L'Arronge A.	Doktor Blažič	Trdič	22. 12. 1889
37.	Mosenthal S.	Na Osojah	Cerkovnik	5. 1. 1890 obn. 27. 11. 1894
38.	Trifković K.	Šolski nadzornik	Kragulj	19. 1. 1890
39.	Putlitz G.	Ogenj ni igrača	Prosenec	26. 1. 1890
40.	Nestroy J.	Danes bomo tiči	Vozač	2. 2. 1890
41.	Labiche E.- Delacour	Pojdimo na Dunaj!	Cvenkovič	9. 2. 1890
42.	Wehl T.	Zlobna šala	Tratnik	1. 3. 1890
43.	Stroupežnický L.	Gospod Grobski	Logar	16. 3. 1890
44.	Belly G.	Štempihar mlajši	Kričaj	25. 3. 1890
45.	Raupach E.	Mlinar in njegova hči	Duhoven	1. 11. 1890
46.	Albini A.	Umetnost in narava	Moric Bezgovec	9. 11. 1890
47.	Borštnik I.	Stari Ilija	Jernej Bogaté	16. 11. 1890
48.	Hebbel F.	Marija Magdalena	Karol	23. 11. 1890
49.	Štěpánek J.	Slovenec in Nemeč	Tomaž	30. 11. 1890 obn. 9. 2. 1897 obn. 7. 3. 1905
50.	Schönthan F.	Zlati pajek	Dr. Davorin Markič	7. 12. 1890
51.	Stroupežnický L.	Gospod Grobski	Vit Grobski	26. 12. 1890
52.	Palm A.	Naš prijatelj Njeklužev	Harlampij Stavicki	4. 1. 1891
53.	Winterfeld A.	Zakotni pisar	Podvinski	11. 1. 1891

St.	Avtor	Delo	Vloga	Datum
54.	Hahn R.	Čevljar baron	Dr. Kralj	18. 1. 1891
55.	Lefont	Trnje in lovor	Michel Angelo	25. 1. 1891
56.	Mosenthal S.	Debora	Župnik	15. 2. 1891
57.	Weidt H.	Zaroka v kleti	Miha	1. 3. 1891
58.	Birch-Pfeiffer C.	Nasledki skrivnostne prisege	Ruprecht	19. 3. 1891
59.	Lemoine G.	Materin blagoslov	Loustalot	22. 3. 1891 obn. 30. 9. 1894 obn. 26. 1. 1896
60.	Holtei K.	Bisernica	Radovščak	12. 4. 1891
61.	Raimund F.	Zapravljivec	Tajni svetnik Modrin	19. 4. 1891
62.	Sardou V.	Zadnji list	Bussonier	4. 10. 1891
63.	Ogrinec J.	V Ljubljano jo dajmo!	Gašpar Srebrin	11. 10. 1891 obn. 1. 1. 1901
64.	Hennequin A.	Trije klobuki	Evgen Sylvestre	25. 10. 1891
65.	Birch-Pfeiffer C.	Lowoodska sirota	Dr. Blackhorst	8. 11. 1891
66.	Feuillet O.	Dalila	Knez Kališ	29. 11. 1891
67.	Vavra J.	Konkurzi gospoda notarja	Zelenec	6. 12. 1891
68.	Feuillet O.	Ubožan plemič	Gospod Laroque	20. 12. 1891
69.	Benedix R.	Strijček	Grm	17. 1. 1892
70.	Arago É.-Vermond P.	Vragovi zapiski	Chevalier de la Rapinière	24. 1. 1892
71.	Birch-Pfeiffer C.	Cvrček	Oče Bujan	2. 2. 1892 obn. 21. 12. 1897
72.	Štolba J.	All right!	Matej Cinybulk	7. 2. 1892
73.	Ohnet G.	Fužinar	Bachelin	13. 3. 1892 obn. 14. 3. 1899
74.	Rosen J.	Diletantje	Dr. Marko pl. Jurič	20. 3. 1892
75.	Blum E.-Toché R.	Nervozne ženske	Chamoisel	10. 4. 1892
76.	Nestroy J.	Lumpacij Vagabund	Stelarij	18. 4. 1892 obn. 5. 3. 1895 obn. 16. 2. 1901 obn. 26. 3. 1911
77.	Jurčič J.	Veronika Deseniška	Herman	29. 9. 1892
78.	Bisson A.	Pokojni Toupinel	Letellier	29. 10. 1892
79.	Stroupežnický L.	Naša kri	Lipe Dobovec	20. 11. 1892
80.	Offenbach J.	Svatba pri svetilnicah	Župan	23. 11. 1892
81.	Decourcelle A.-Jaime fils	Išče se odgojnik	Duresnel	23. 11. 1892
82.	Vošnjak J.	Svoji k svojim	Matevž Pilkovič	26. 11. 1892 obn. 21. 1. 1904

St.	Avtor	Delo	Vloga	Datum
83.	Raimund F.	Zapravljivec	Vrtnar	4. 12. 1892
84.	Ipavec B.	Teharski plemiči	Glasnik grofa celjskega	10. 12. 1892
85.	Weilen J.	Edda	Marten Kieholt	18. 12. 1892
86.	Blumenthal O.	Drugo lice	Dr. Filip Rak	5. 1. 1893
87.	Schiller F.	Kovarstvo in ljubezen	Predsednik pl. Walter	11. 1. 1893 obn. 27. 1. 1898
88.	Trifković K.	Svoje glavneži	Gabrovec	25. 1. 1893
89.	Ganghofer L.- Brociner M.	Valenska svatba	Demeter Fortunat	28. 1. 1893
90.	Nestroy J.	Danes bomo tiči!	Plavec	2. 2. 1893
91.	Berla A.	Čevljarska učenca	Uzmaj	5. 2. 1893
92.	Sardou V.	Fedora	Rouvel	22. 2. 1893
93.	Anzengruber L.	Krivoprisežnik	Andrej Borovščak	5. 3. 1893 obn. 10. 1. 1897
94.	Viková- Kunětická B.	Starinarica	Dr. Ivan Dolnik	19. 3. 1893 obn. 30. 1. 1896 obn. 17. 2. 1903
95.	Vošnjak J.	Lepa Vida	Martin Sodja	22. 3. 1893
96.	Štolba J.	Dolenjska železnica	Peter Zagorec	1. 10. 1893
97.	Dumas A. fils	Dama s kamelijami	Jurij Duval	7. 10. 1893
98.	Schlesinger S.	Ravna pot, najboljša pot	Dragan	12. 10. 1893
99.	Nissel F.	Čarovnica pri jezeru	Gornik	29. 10. 1893 obn. 9. 12. 1894 obn. 23. 1. 1898
100.	Blum E.- Toché R.	Madame Mongodin	Prefekt departementa	18. 11. 1893
101.	Ipavec B.	Teharski plemiči	Valentin	23. 11. 1893
102.	Kotzebue A.	Zmešnjava na zmešnjavo	Major Borovski	26. 11. 1893
103.	Laufs K.	Veharjevo letovišče	Zaletel	29. 11. 1893
104.	Wilbrandt A.	Svetinova hči	Stojan	2. 12. 1893
105.	Görner K.	Sneguljčica	Minister	10. 12. 1893 obn. 8. 3. 1903
106.	Ohnet G.	Fužinar	Moulinet	17. 12. 1893 obn. 16. 2. 1897
107.	Anzengruber L.	Krivoprisežnik	Marko	26. 12. 1893
108.	Weber K.	Čarostrelec	Samiel	28. 12. 1893
109.	Vošnjak J.	Premogar	Marko Sivec	13. 1. 1894
110.	Schönthan F.- Schönthan P.	Ugrabljene Sabinke	Dr. Novak	10. 2. 1894
111.	Dumas A. père	Kean	Režiser	25. 2. 1894
112.	Bozděch E.	Iz dobe kotiljonov	Vojvoda Choiseul	10. 3. 1894

St.	Avtor	Delo	Vloga	Datum
121.	Germonik L.	Pogumne Gorenjke	neznana vloga	6. 1. 1895
122.	Belot A.	Fromont mlajši in Risler starejši	Risler	10. 1. 1895
123.	Šubert F.	Jan Vyrava	Kiralj	5. 2. 1895
124.	Dumas A. fils	Dama s kamelijami	neznana vloga	1. 3. 1895
125.	Ganghofer L.- Brociner M.	Valenska svatba	neznana vloga	2. 3. 1895
126.	Svoboda F.	Pota življenja	Černy	1. 10. 1895
127.	Dennery A.- Cormon E.	Siroti	Grof de Linières	6. 10. 1895
128.	Hervé	Mam'zelle Nitouche	Ravnatelj gledališča	12. 10. 1895 obn. 22. 1. 1901
129.	Schiller F.	Razbojniki	Švajcar	7. 11. 1895 obn. 24. 3. 1901 obn. 2. 2. 1905 obn. 23. 1. 1910
130.	Bisson A.- Carré A.	Maškarada	Berjonnat	23. 11. 1895
131.	Schönthan F.- Schönthan P.	Ugrabljene Sabinke	Martin Golvič	17. 12. 1895
132.	Costa K.	Brat Martin	Debeljak	21. 12. 1895
133.	L'Arronge A.	Moj Pepček	Valentin Kopitar	18. 1. 1896
134.	Smetana B.	Prodana nevesta	Prvi atlet	21. 1. 1896
135.	Shakespeare W.	Othello	Otelo	14. 3. 1896
136.	Goethe J.	Egmont	Wiljem Oranski	31. 3. 1896
137.	Schiller F.	Razbojniki	Karl	11. 4. 1896
138.	Funtek A.	Iz osvete	neznana vloga	1. 10. 1896
139.	L'Arronge A.	Hčere gospoda Zajčka	Anton Zajček	8. 10. 1896 obn. 18. 11. 1902
140.	Jurčič J.- Kersnik J.	Berite Novice!	neznana vloga	10. 10. 1896
141.	Schiller F.	Marija Stuart	Mortimer	22. 10. 1896
142.	Moser G.- Schönthan F.	Vojska v miru	Pl. Sonnenfels	5. 11. 1896
143.	Sudermann H.	Dom	Dr. pl. Keller	13. 11. 1896
144.	Fournier N.- Meyer	Igra piké	Mercier	24. 11. 1896
145.	Jirásek A.	Selanka	Tone Goran	11. 12. 1896
146.	Costa K.	Ali je to dekle!	Božidar pl. Kopriva	2. 1. 1897
147.	Ogrinec J.	Kje je meja?	Matija Križ	19. 1. 1897
148.	Bergen A.	Čitalnica pri branjevki	Gospa Korfula	7. 3. 1897
149.	Raimund F.	Zapravljivec	Volk	4. 4. 1897
150.	Shakespeare W.	Trgovec beneški	Antonio	1. 10. 1897
151.	Juin C.- Reinhard P.	Stari korporal	Ivan Palmotić	3. 10. 1897

St.	Avtor	Delo	Vloga	Datum
152.	Murnik R.	Napoleonov samovar	Ivan Drenovec	12. 10. 1897
153.	L'Arronge A.	Doktor Blažič	Milivoj Zlatko	21. 10. 1897
154.	Krylov V.	Tretja hči	Ivan Zakrutin	2. 12. 1897
155.	Brachvogel A.	Narcis	Baron Holbach	4. 1. 1898
156.	Mosenthal S.	Debora	Lovec	6. 1. 1898
157.	Wilbrandt A.	Arija in Mesalina	Gaj Silij	4. 2. 1898
158.	Bisson A.- Carré A.	Maškarada	Dr. Blanchon	20. 2. 1898
159.	Benedix R.	V ječi	Martin	3. 3. 1898
160.	Raeder G.	Robert in Bertram	Mokar	6. 3. 1898
				obn. 5. 2. 1910
				obn. 2. 3. 1913
161.	Shakespeare W.	Kako se krote ženske	Baptista	18. 3. 1898
162.		Tambor v Puebli	Medved	2. 4. 1898
163.	Leon V.	Omikanci	Dr. Jožef Müller	21. 9. 1898
164.	Bisson A.- Carré A.	Gospod ravnatelj	Bouquet	23. 9. 1898
165.	Tyl J.	Jurčkove sanje	Vaclav Riga	25. 9. 1898
166.	Blumenthal O.- Kadelburg G.	Martin Smola	Tobija Poteron	7. 10. 1898
				obn. 11. 12. 1900
167.	Sardou V.	Fedora	Gretsch	21. 10. 1898
168.	Roger V.	Klarica na vojaških vajah	Poireau	8. 11. 1898
169.	Lessing G.	Emilija Galotti	Odoardo	22. 11. 1898
170.		Naš cesar	Popotnik	2. 12. 1898
171.	Medved A.	Cesar Friderik III.	Jurij Hertenfels	4. 12. 1898
172.	Costa K.	Ali je to dekle!	Istvan Juhasz	8. 12. 1898
173.	Linhart A.	Veseli dan ali Matiček se ženi	Žužek	18. 12. 1898
174.	Gangl E.	Sin	Anton Slemenec	20. 12. 1898
175.	Westerlein F.	Jožef v Egiptu	Ruben	3. 1. 1899
176.	Westerlein F.	Jožef v Egiptu	Kedar	3. 1. 1899
177.	Tucić S.	Trhli dom	Peter Ligurov	13. 1. 1899
178.	Govekar F.	Rokovnjači	Blaž Mozol	7. 2. 1899
				obn. 22. 11. 1900
				obn. 12. 12. 1909
179.	Govekar F.	Rokovnjači	Kofendež	7. 2. 1899
180.	Görlitz K.	Trije pari čevljev	Pl. Varshazi	10. 2. 1899
181.	Schiller F.	Marija Stuart	Melvil	24. 2. 1899
				obn. 20. 11. 1900
182.	Werther J.	Vojni načrt	Knez Kurakin	2. 3. 1899
183.	Stritar J.	Prešernov god v Elizeju	Vodnik	20. 3. 1899

Delo	St.	Avtor	Vloga	Datum
184. Aškerc A.		Prešeren v gostilni »Pri zlatem grozdu«	Janez Strah	20. 3. 1899
185. Gangl E.		Krst pri Savici	Duhovnik	20. 3. 1899
186. Medved A.		Za pravdo in srce	Lokvanec	26. 3. 1899
187. Ganghofer L.- Neuert I.		Vaški podobar	Anton Premec	21. 9. 1899
188. Labiche E.- Martin E.		Potovanje gosp. Fajdige	Fajdiga	23. 9. 1899
189. Langmann P.		Jernej Turazer	Kopač	5. 10. 1899
190. Stritar J.		Logarjevi	Andrej Logar	10. 10. 1899
191. Raimund F.		Kmet milijonar	Ajakseljček	19. 10. 1899
192. Raupach E.		Mlinar in njegova hči	Pivek	1. 11. 1899
193. Ibsen H.		Strahovi	Mizar Engstrand	7. 11. 1899
194. Gogolj N.		Revizor	Anton Dmuhanovskij	16. 11. 1899
195. Stankovský J. J.		Od stopinje do stopinje	Birtič	2. 12. 1899 obn. 29. 11. 1901
196. Shakespeare W.		Hamlet	Klavdij	28. 12. 1899
197. Straus J. jun.		Netopir	Žaba	9. 1. 1900
198. Aškerc A.		Izmajlov	Knez Zagorski	19. 1. 1900
199. Raimund F.		Zapravljivec	Gugel	3. 2. 1900
200. Linhart A.		Županova Micka	Jaka	13. 2. 1900 obn. 12. 12. 1905
201. Kotzebue A.		Vrban Debeluhar	Krempelj	26. 2. 1900
202. Cankar I.		Jakob Ruda	Dobnik	16. 3. 1900
203. Anzengruber L.		Dolski župnik	Jože Koreninčar	27. 9. 1900
204. Pohl E.		Sedem gavranov	Sod	9. 10. 1900
205. Šamberk F.		Valvazorjev trg št. 6	Teodor Bunka	21. 10. 1900
206. Anzengruber L.		Četrta božja zapoved	Dolinšek	23. 10. 1900
207. Maillart L.		Puščavnikov zvonček	Propovednik	4. 11. 1900
208. Held H.		Šivilja	Ilija pl. Popovič	6. 11. 1900 obn. 20. 11. 1904
209. Prešeren		Povodni mož	Recitator	4. 12. 1900
210. Blumenthal O.- Kadelburg G.		Pri belem konjičku	Oroslav Bucek	6. 12. 1900 obn. 20. 11. 1904
211. Görner K.		Palček	Divji mož	26. 12. 1900
212. Shakespeare W.		Romeo in Julija	Merkucio	3. 1. 1901
213. Thomas B.		Charleyeva tetka	Stephen Spittique	17. 1. 1901
214. Kotzebue A.		Vrban Debeluhar	Vrban Debeluhar	10. 2. 1901
215. Govekar F.		Deseti brat	Krjavelj	27. 2. 1901 obn. 5. 12. 1909
216. Hauptmann G.		Hanice pot v nebesa	Matern	8. 3. 1901 obn. 2. 10. 1910
217. Tyl J.		Zaloški godec	Kralj Alenoros	22. 9. 1901

St.	Avtor	Delo	Vloga	Datum
218.	Valabrèque A.- Hennequin C.	Coralie & Comp.	Etienne	25. 9. 1901
219.	Ernst O.	Vzgojitelj Lanovec	Tomaž Lušterk	8. 10. 1901
220.	Mrštík A.- Mrštík V.	Mina	Završan	15. 10. 1901
221.	Bažucki M.	Klub samcev	Sebenovski	7. 11. 1901
222.	Alešovec J.	Nemški ne znajo	Koren	12. 11. 1901
223.	Bisson A.	Kontrolor spalnih vagonov	Montpepin	3. 12. 1901
224.	Rosegger P.	Na sodnji dan	Meden	15. 12. 1901
225.	Rosegger P.	Na sodnji dan	Piskernik	15. 12. 1901

St. 17/6

Danes dne 1. januarja 1910. ob 3¹/₂ uri popol.
se bode predstavljalo
v gledališčni dvorani „Nar. doma“
ob znižanih cenah

LEGIJONARIJE

Igra s petjem iz Napoleonovih časov v 4 dejanjih.

Binž Mozol

Zvečer ob 7¹/₂ ob navadnih cenah pa

ROKOVNJAČE

Nar. igra s petjem v 5 dejanjih.

Pri obeh predstavah gostuje g. A. VEROUŠEK.
Sodeluje zbor in orkester šentjakobske „Čitalnice“.

Jutri v nedeljo zvečer ob 7¹/₂ ljudska igra „LOLIN OČE“.

Letak ob gostovanju
v Trstu (1910)

St.	Avtor	Delo	Vloga	Datum
226.	Davis G.	Katakombe	Blimm	2. 1. 1902
227.	Schiller F.	Devica Orleanska	Talbot	15. 1. 1902
				obn. 19. 3. 1905
228.	Schiller F.	Devica Orleanska	Prikazen črnega viteza	18. 1. 1902
229.	Sudermann H.	Čast	Stari Heinecke	1. 2. 1902
230.	Morré K.	Revček Andrejček	Revček Andrejček	9. 2. 1902
231.	Costa K.	Njen korporal	Matevž Copat	18. 2. 1902
232.	Detela F.	Učenjak	Jakob	27. 2. 1902
233.	Finžgar F.	Divji lovec	Tonček	11. 3. 1902
				obn. 18. 2. 1912
234.	Brieux E.	Rdeči talar	Bunerat	23. 3. 1902
235.	Morré K.	Gospod Jakob	Mokar	27. 9. 1902
236.	Sardou V.- Moreau E.	Madame Sans-Gêne	Savary	30. 9. 1902
237.	Görner K.	Pepelka	Kakadu	11. 10. 1902
				obn. 26. 12. 1906
238.	Björnson B.	Bankerot	Jakobsen	25. 10. 1902
239.	Berton P.- Simon C.	Zaza	Halardot	25. 11. 1902
240.	Thoma L.	Medalja	Jakob Lampe	4. 12. 1902
241.	Bisson A.- Mars A.	Klofuta za 100 000 frankov	Bourganeuf	14. 12. 1902
242.	Krenn L.- Lindau K.	Brez denarja	Karol Cekin	18. 12. 1902
243.	Kovařovic K.	Psoglavci	Vojtech Šara	20. 12. 1902
244.	Barret W.	Qua vadis?	Ursus	23. 12. 1902
245.	Hennequin C.- Duval G.	Anatolov dvojnik	Polkovnik Lehnchois	9. 1. 1903
246.	Štolba J.	Morska deklica	Smrekar	27. 1. 1903
247.	Dreyer M.	Poskusni kandidat	Brockelmann	31. 1. 1903
248.	Shakespeare W.	Sen kresne noči	Kozobrin	28. 2. 1903
249.	Franchetti A.	Azrael	Glavar ciganov	10. 3. 1903
250.	Parma V.	Amaconke	Kancelar	24. 3. 1903
251.	Krenn L.- Lindau K.	Vroča kri	Kazimir Panagel	27. 3. 1903
252.	Kneisel R.	Satanova hči	Siška	3. 4. 1903
253.	Sardou V.	Dobri prijatelji	Marecat	1. 10. 1903
254.	Kisielewski J.	Zosia	Borkowski	3. 10. 1903
255.	Faster O.	Lepa Vida	Krišpin Krišpinovič	11. 10. 1903
256.	Parma V.	Amaconke	Osip Mihajlov	20. 10. 1903
257.	Želensky K.	Pravljica o Krišpinčku	Debelec	27. 10. 1903
258.	Pauli H.	Novi klovn	Billi	29. 10. 1903

St.	Avtor	Delo	Vloga	Datum
259.	Raupach E.	Mlinar in njegova hči	Krištof Črnot	1. 11. 1903 obn. 28. 10. 1906 obn. 31. 10. 1909
260.	Govekar F.	Legionarji	Boštjan Jež	10. 11. 1903 obn. 29. 11. 1904
261.	Bilhaud P.- Hennequin C.	Njegova hišna	Legris	24. 11. 1903
262.	Dennery A.- Verne J.	Pot okoli zemlje v 80 dneh	Brahminski	12. 12. 1903
263.	Cankar I.	Kralj na Betajnovi	Župnik	9. 1. 1904 obn. 25. 3. 1913
264.	Costa K.	Brat Martin	Martin	19. 1. 1904
265.	Anzengruber L.	Podkriževalci	Anže	14. 2. 1904
266.	Bataille H.	Vstajenje	Bakljašov	23. 2. 1904 obn. 17. 12. 1910
267.	Bataille H.	Vstajenje	Častnik	23. 2. 1904
268.	Šimáček J.	V tujem zraku	Franc Elis	8. 3. 1904
269.	Collins W.	Sever proti jugu	H. B. Stamburg	25. 3. 1904
270.	Sardou V.	Domovina	Jonas	29. 9. 1904
271.	Chivot H.- Duru H.	Rezervistova svatba	Gašpar Rožnik	1. 10. 1904
272.	Preissová G.	Žena sužnja	Rubač	13. 10. 1904
273.	Gorki M.	Na dnu	Medvjedov	25. 10. 1904
274.	Barret W.	V znamenju križa	Glabrio	15. 11. 1904
275.	Bilhaud P.- Hennequin C.	Japonska vaza	Adolphe Montureaux	18. 11. 1904
276.	Millöcker K.	Dijak prosjak	Enterich	26. 11. 1904
277.	Kvapil J.	Princeza Pampeliška	Primator	16. 12. 1904
278.	Dennery A.- Verne J.	Pot okoli zemlje v 80 dneh	Fix	30. 12. 1904
279.	Govekar K.	Martin Krpan	Martin Krpan	6. 1. 1905 obn. 28. 3. 1910
280.	Shakespeare W.	Hamlet	Polonij	10. 1. 1905
281.	Donnay M.	Na gugalnici ljubezni	Brucarole	31. 1. 1905
282.	Fořt K.- Hrášek Č.	Rusom na pomoč	Nace Jama	12. 2. 1905
283.	Sardou V.	Tosca	Eusebius	21. 2. 1905
284.	Offenbach J.	Lepa Helena	Kalhas	24. 2. 1905
285.	Thomas B.	Charleyeva teta	Brasset	2. 3. 1905
286.	Milčinski F.	Brat Sokol	Anton Koruza	4. 3. 1905
287.	Tolstoj L.	Moč teme	Mitrič	14. 3. 1905
288.	Morré K.	Loterija!	Korel	21. 3. 1905
289.	Rozman I.	Testament	Janez Brnot	26. 3. 1905

St.	Avtor	Delo	Vloga	Datum
290.	Anzengruber L.	Samski dvor	Matija	1. 10. 1905
291.	Bisson A.	Dobri sodnik	Bobin	10. 10. 1905
292.	Ohorn A.	Bratje sv. Bernarda	Zakotnik	21. 10. 1905
293.	Gettke E.- Léon V.	Detektiv iz zavaroval- nice zakonske zvestobe »Lucifer«	Kacafura	27. 10. 1905
294.	Nušić B.	Knez Sembrijski	I. kmet	2. 11. 1905
295.	Wilde O.	Salome	Nazarenec	2. 11. 1905
296.	Beyerlein F.	Mirozov	Mihalek	12. 11. 1905
297.	Schönthan F.	Mala Dorrit	Burnish	21. 11. 1905
298.	Langmann F.	Jernej Turazer	Dolfe	28. 11. 1905
299.	Bozděch E.	Sveta vladar v škripcih	Feliks Baciochi	2. 11. 1905
300.	Govekar F.	Predigra	Valentin Vodnik	12. 12. 1905
301.	Elcho R.	Carjev kurir	General Kisov	20. 12. 1905
302.	Elcho R.	Carjev kurir	Rusta Khan	20. 12. 1905
303.	Štolba J.	Potujem s hčerko	Bauer	23. 1. 1906
304.	Ibsen H.	Sovražnik ljudstva	Niels Worse	30. 1. 1906
305.	Milčinski F.	Cigani	Dr. Pacek	6. 2. 1906
306.	Burnett- Hodgson F.	Mali lord	Hobbs	10. 2. 1906
307.	Hugo V.	Lukrecija Borgia	Apostolo Gazella	18. 2. 1906
308.	Kristan E.	Ljubislava	Ljubičan	8. 3. 1906
309.	Turgenjev I.	Tuji kruh	Kuzofkin	16. 3. 1906
310.	Neidhart A.	Prvi	Platnar	9. 10. 1906
311.	Stobitzer H.	Na višavah	Habè	9. 11. 1906
312.	Shakespeare W.	Beneški trgovci	Stari Gobbo	29. 11. 1906
313.	Gallina G.	Marietta	Profesor	4. 12. 1906
314.	Cankar I.	Za narodov blagor	Dr. Pavel Gruden	13. 12. 1906
315.	Molière	Gizdavki	Gorgibus	1. 1. 1907
316.	Štolba J.	Na letovišču	Davorin Radej	12. 1. 1907
317.	Daudet A.	Arležanka	Balthazar	24. 1. 1907
318.	Rosenow E.	Maček Spaček	Seifert	9. 2. 1907
319.	Nučič H.	Antonio Gledjević	Giovanni de Atlety	9. 3. 1907
320.	Buchbinder B.	On in njegova sestra	Filip Ahačič	12. 3. 1907
321.	Schönthan F.- Kadelburg G.	Dva srečna dneva	Feliks	gost. 22. 10. 1907
322.	Cankar I.	Pohujšanje v dolini šentflorjanski	Župan	gost. 21. 12. 1907
323.	Michaëlis S.	Revolucijska svatba	Maitre Jerome	2. 10. 1909
324.	Nestroy J.	Utopljenca	Zelnik	3. 10. 1909
325.	Echegaray E.	Galeotto	Don Juliano Garagarza	16. 10. 1909
326.	Novak I.	Strup	Jurij Zalokar	24. 10. 1909

Tržaška posojilnica in hranilnica

TRST, Piazza della Caserma št. 2, I. n. — Telefon 852.

Mesečne vloge sprejema od vsakega, le tudi od 10 do 15 obrestuje po

4 ¹/₄ %

Imeti davki od hranilnih vlog plačuje ravno sam. Vloge se lahko po 1 K. Posojila daje na vsaklako po dogovoru 3%—5%, na mesečno po 3%, na restave 2 1/2% in na amortizaciji na daljšo dobo po dogovoru.

URADNE URE: od 9—12, ure dopolodne in 3—6 popoldne.

TRGOVSKO-OBRTNA ZADRUGA v TRSTU

Via S. Francesco d'Assisi št. 2, I. nad. — Telefon 16-04.

Sprejema hranilne vloge od vsakega, tudi če ni član, in je obrestuje po

4 ¹/₄ %

Sprejema tudi vloge po 1 K na teden, tako da se po 260 tednih dobi K 300

Daje posojila na razne obroke in prvi mesečnim odplačilom po K 2 od vsakih K 100, tako da se posojilo odplača v petih letih.

Detalji se po K 20 in po K 2.

Slovensko gledališče v Trstu.

LETO VI

SEZONA 1909-10.

Dr. pr. 154.

V nedeljo dne 25. aprila ob 8. uri zvečer

MARTIN KRPAN

Dramatska priprava v 5 dejanjih. — Sprej. FRAN GOVEKAL.

Režiserka gospa DANILOVA.

Gostujeta gg. Anton Verovšek in Grom iz Ljubljane.

O S E B E:

Janca V., omar dovestnih dečak	Boloslavski
Šaratica Katarina, njegova soproga	Donkavčarjeva
Princeza Jerca, njuna hči	Mekindova
Prince Andrej, cesarjev nečak	Grom
Vladimir, kmetar	Prilina
Juraj, minister vojake in pravosodja	Skalimir
Čašper, minister kolovza in logorščak	Irgonen Lesič
Gregor, minister les, zaklada in notarskih poslov	Lejmer
Boltočar, minister poljedelstva in oca dvora	Knaparib
Komar, dr. tajnik	Vapovčič
Martin Krpan v Vihu pri sv. Trojici	Verovšek
Mata, njegova mati	Ornaskova
Reška, kmetiško dekle	Banilova
Havra	Merko
Harubi	Kranc
Mircos	Čadjevec
Interfal	Poljak
Majst	Perko
Belava I., kralj jutrovih dečak	Jaka Stoka
Mohamed, nadpoveljnik	Mikubalič
Boška Omer	Poskar
Belina	Puceljova
Fant	Selzerškova
Pa	Bernušekova

Dejanje se vija v podzemni oas. Janca V., pred kotornim kralja Belava I. in na Vihu pri sv. Trojici na Notranjskem v davnih časih.

'A. Verovšek: „Martin Krpan“

Ustredni banka českých spořitelů

(Osvědčená banka českých hranilnic)

PODRUŽNICA v TRSTU, Piazza del Ponterosso 3

VLOGE NA KNJIŽICE 4 ¹/₄ %

VLOGE PREMII 4 ¹/₄ %

VLOGE na takob. RACUN po najugodnejši obrestni met.

v prittičju MENJALNICA.

Uradne ure: 8—3.

Letak ob gostovanju v Trstu (1910)

St.	Avtor	Delo	Vloga	Datum
327.	Gavault P.- Charvey R.	Gdč. Josette, moja žena	Dupré	24. 10. 1909
328.	Šubert F.	Žetev	Peter Požar	6. 11. 1909
329.	Kraatz C.- Neal M.	Olimpijske igre	Jurij Smolè	9. 11. 1909
330.	Engel A.- Horst J.	Pereant možje!	Svoboda	2. 12. 1909
331.	Jarno G.	Logarjeva Krista	Lange	14. 12. 1909
332.	Kristan E.	Kato Vranković	Ilija Vranković	21. 12. 1909
333.	Jelenc V.	Erazem Predjamski	Andrej Baumkircher	26. 12. 1909
334.	Maugham W.	Sebastijan, veliki knez georgijski	Mr. Parker-Jennings	8. 1. 1910
335.	Björnson B.	Preko noči	Škof	29. 1. 1910
336.	Bataille H.	Gola ženska	Garzin	6. 2. 1910
337.	Kadelburg G.- Stein L.	Črni madež	Kristijan Brinkmeyer	22. 2. 1910
338.	Lehar F.	Piskrovezec	Glöppler	24. 2. 1910
339.	Walther O.- Stein L.	Gospodje sinovi	Anton Pesjak	10. 3. 1910
340.	Špicar J.	Miklova Zala	Serajnik	28. 3. 1910
341.	Medved A.	Kacijanar	Kacijanar	1. 10. 1910
342.	Lengyel M.	Tajfun	Dr. Theodore Dupont	4. 10. 1910
343.	Bisson A.	Neznanka	Lucien Fleuriot	11. 10. 1910
344.	Thoma L.	Lokalna železnica	Fric Kozlevčar	18. 10. 1910
345.	Birinskij L.	Moloh	Harbinskij	25. 10. 1910
346.	Sudermann H.	Fric	Pl. Drosse	5. 11. 1910
347.	Hennequin C.- Véber P.	Zakonske metode	Patapon	12. 11. 1910
348.	Vojnović I.	Ekvinokcij	Slepi Vlaho	22. 11. 1910
349.	Croisset F.- Leblanc M.	Tat vseh tatov	Gournay Martin	26. 11. 1910
350.	Ibsen H.	Stebri družbe	Auler	6. 12. 1910
351.	Kalman I.	Jesenski manever	Pl. Lohonay	15. 12. 1910
352.	Engel A.- Horst J.	Mišnica	Igo Škalamera	1. 1. 1911
353.	Hawel R.	Mati Skrb	Tone	14. 1. 1911
354.	Hauptmann G.	Voznik Henšel	Henšel	18. 2. 1911
355.	Megerle T.	Grof Monte Christo	Morel	12. 3. 1911
356.	Govekar F.	Šarivari	Blaž Mozol	19. 3. 1911
357.	Kristan E.	Samosvoj	Matej Komar	25. 3. 1911
358.	Schönherr K.	Zemlja	Stari Kremen	23. 9. 1911
359.	Nestroy J.	Talisman	Veha	1. 10. 1911
360.	Carro K.	Orjaška igrača	Alojz Marner	8. 10. 1911
361.	Špicar J.	Kralj Matjaž	Tevž	12. 11. 1911

St.	Avtor	Delo	Vloga	Datum
362.	Thoma L.	Morala	Fric Beermann	14. 11. 1911
363.	Horst J.	Nebesa na zemlji	Balon	19. 11. 1911
				obn. 9. 3. 1913
364.	Pesek A.	Slepa ljubezen	Boštjan Lovrič	3. 12. 1911
365.	Sardou V.	Fedora	Désiré	8. 12. 1911
366.	Shakespeare W.	Vesele žene windsorske	Sir John Falstaff	26. 12. 1911
				obn. 26. 12. 1912
367.	Finžgar F.	Naša kri	Miklavž Borštnik	2. 1. 1912
368.	Cankar I.	Lepa Vida	Zdravnik	27. 1. 1912
369.	Bahr H.	Koncert	Pollinger	4. 2. 1912
370.	Ibsen H.	Zveza mladine	Andres Lundestad	10. 2. 1912
371.	Echegaray J.	Blaznik ali svetnik	Don Lorenzo de Avedano	27. 2. 1912
372.	Hoffe E.	Mala harfenistka	Papa Bartholdy	10. 3. 1912
373.	Kristan E.	Tovarna	Beze	16. 3. 1912
374.	Tolstoj L.	Živi mrtvec	Ivan Makarovič	31. 3. 1912
375.	Calderón	Sodnik Zalamejski	Pedro Crespo	1. 10. 1912
376.	Magnussen J.- Sarauw P.	Veliki mrtvec	Veletržec	10. 10. 1912
377.	Courteline G.	Boubouroche	Boubouroche	12. 10. 1912
378.	Skovronneck R.	Štev. 17	Pruhnov	17. 10. 1912
379.	Sudermann H.	Tiha sreča	Wiedemann	19. 10. 1912
380.	Milčinski F.	Kjer ljubezen, tam tudi Bog	Stepanič	2. 11. 1912
381.	Drégely G.	Če frak dobro pristojta	Ekselenca Dub	14. 11. 1912
382.	Drinkler H.	Pogumni krojaček	Kapitan Goljat	1. 12. 1912
383.	Werther J.	Napoleonov vojni načrt	Knez Kurakin	8. 12. 1912
384.	Shakespeare W.	Komedija zmešnjav	Aegeon	17. 12. 1912
385.	Busnach W.- Gastineau O.	Ubijač	Bazouge	29. 12. 1912
386.	Courteline G.	Neizprosní stražnik	Labourbourax	31. 12. 1912
387.	Thiede M.	Zimska pravljica	Sirovec	6. 1. 1913
388.	Abram J.	Rošlin in Verjanko	Rošlin	19. 1. 1913
389.	Gavault P.	Mala čokoladarica	Migassol	1. 2. 1913
390.	Birinski L.	Vrtoglavci	Ivan Habarovič	11. 2. 1913
391.	Schwayer A.	Red iz nravnosti	Gruber	16. 2. 1913
392.	Jacoby C.	Greh iz mladosti	Vladislav Moulis	25. 2. 1913
393.	Benelli S.	Ljubezen treh kraljev	Kovač	6. 3. 1913
394.	Walther O.- Stein L.	Pred poroko	Grčar	15. 3. 1913

St.	Avtor	Delo	Vloga	Datum

REŽIJE V LJUBLJANI

1.	Grillparzer F.	Sappho		23. 9. 1900
				obn. 24. 10. 1911
2.	Anzengruber L.	Dolski župnik		27. 9. 1900
3.	Schiller F.	Marija Stuart		20. 11. 1900
4.	Govekar F.	Rokovnjači		22. 11. 1900
				obn. 12. 12. 1909
5.	Blumenthal O.- Kadelburg G.	Martin Smola		11. 12. 1900
6.	Ogrinec J.	V Ljubljano jo dajmo!		1. 1. 1901
7.	Shakespeare W.	Romeo in Julija		3. 1. 1901
8.	Hervé	Mam'zelle Nitouche		22. 1. 1901
9.	Birch- Pfeiffer C.	Lowoodska sirota		5. 2. 1901
10.	Kotzebue A.	Vrban Debeluhar		10. 2. 1901
11.	Nestroy J.	Hudobni duh Lumpacij Vagabund		16. 2. 1901
12.	Govekar F.	Deseti brat		27. 2. 1901
13.	Hauptmann G.	Hanice pot v nebesa		8. 3. 1901
14.	Kadelburg G.	V civilu		8. 3. 1901
15.	Ernst O.	Vzgojitelj Lanovec		8. 10. 1901
16.	Mrštík A.- Mrštík V.	Mina		15. 10. 1901
17.	Alešovec J.	Nemški ne znajo		12. 11. 1901
18.	Stankovský J. J.	Od stopinje do stopinje		29. 11. 1901
19.	Bisson A.	Kontrolor spalnih vagonov		3. 12. 1901
20.	Rosegger P.	Na sodnji dan		15. 12. 1901
21.	Siraudin P.- Thiboust L.	Ženski jok		19. 12. 1901
22.	Vilhar F.	Smiljana		21. 12. 1901
23.	Schiller F.	Devica Orleanska		18. 1. 1902
24.	Kotzebue A.	Krojač Fips		9. 2. 1902
25.	Morré K.	Revček Andrejček		9. 2. 1902
26.	Finžgar F.	Divji lovec		11. 3. 1902
27.	Zajc I.	Nikola Šubić Zrinjski		18. 3. 1902
28.	Morré K.	Gospod Jakob		27. 9. 1902
29.	L'Arronge A.	Hčere gospoda Zajčka		18. 11. 1902
30.	Anzengruber L.	Krivoprišežnik		17. 2. 1903
31.	Görner K.	Sneguljčica		8. 3. 1903
32.	Krenn L.- Lindau K.	Vroča kri		27. 3. 1903

St.	Avtor	Delo	Vloga	Datum
48.	Buchbinder B.	On in njegova sestra		12. 3. 1907
49.	Šubert F.	Žetev		6. 11. 1909
50.	Kraatz C.-Neal M.	Olimpijske igre		9. 11. 1909
51.	Govekar F.	Deseti brat		5. 12. 1909
52.	Walther O.-Stein L.	Gospodje sinovi		10. 3. 1910
53.	Hauptmann G.	Hanice pot v nebesa		2. 10. 1910
54.	Engel A.-Horst J.	Mišnica		1. 1. 1911
55.	Hawel R.	Mati Skrb		14. 1. 1911
56.	Hauptmann G.	Voznik Henšel		18. 2. 1911
57.	Blumenthal O.- Kadelburg G.	Pri belem konjičku		28. 2. 1911
58.	Schönherr K.	Zemlja		23. 9. 1911
59.	Carro K.	Orjaška igrača		9. 10. 1911
60.	Burnett-Hodgson F.	Mali lord		22. 10. 1911
61.	Thoma L.	Morala		14. 11. 1911
62.	Finžgar F.	Naša kri		2. 1. 1912
63.	Cankar I.	Lepa Vida		27. 1. 1912
64.	Finžgar F.	Divji lovec		18. 2. 1912
65.	Echegaray J.	Blaznik ali svetnik		27. 2. 1912
66.	Calderón	Sodnik Zalamejski		1. 10. 1912
67.	Magnussen J.- Sarauw P.	Veliki mrtvec		10. 10. 1912
68.	Courteline G.	Boubouroche		12. 10. 1912
69.	Skovronneck R.	Štev. 17		17. 10. 1912
70.	Drégely G.	Če frak dobro pristoja		14. 11. 1912
71.	Oswald R.- Philipp J.	Baskervilski pes		24. 11. 1912
72.	Shakespeare W.	Vesele žene windsorske		26. 12. 1912
73.	Busnach W.- Gastineau O.	Ubijač		29. 11. 1912
74.	Abram J.	Rošlin in Verjanko		19. 1. 1913
75.	Cankar I.	Kralj na Betajnovi		25. 3. 1913

VLOGE V TRSTU

1.	Govekar F.	Rokovnjači	Blaž Mozol	gost. 17. 1. 1905
2.	Govekar F.	Legionarji	Boštjan Jež	gost. 18. 1. 1906
3.	Blumenthal O.- Kadelburg G.	Pri belem konjičku	Oroslav Bucek	gost. 21. 4. 1907
4.	Morré K.	Revček Andrejček	Revček Andrejček	gost. 28. 4. 1907
5.	Hauptmann G.	Elga	Timoša	gost. 4. 5. 1907
6.	Neidhart A.	Prvi	Anton Platnar	6. 10. 1907
7.	Morré K.	Gospod Jakob	Gospod Jakob	13. 10. 1907

Št.	Avtor	Delo	Vloga	Datum
8.	Prejac G.	Kdo je mrtev	Jernej	27. 10. 1907
9.	Rosegger P.	Na sodnji dan	Tone Cestnik	1. 11. 1907
10.	Morré K.	Revček Andrejček	Revček Andrejček	10. 11. 1907
11.	Kveder Z.	Egoizem	Vit Belin	24. 11. 1907
12.	Turgenjev I.	Tuji kruh	Vasilij Kuzofkin	24. 11. 1907
13.	Birch-Pfeiffer C.	Cvrček	Oče Bujan	15. 12. 1907
14.	Buchbinder B.	On in njegova sestra	Filip Ahačič	26. 1. 1908
15.	Costa K.	Brat Martin	Brat Martin	9. 2. 1908
16.	Jurčič J.	Deseti brat	Krjavelj	8. 3. 1908
17.	Mosenthal S.	Debora	Lovre	15. 3. 1908
18.	Blumenthal O.- Kadelburg G.	Pri belem konjičku	Oroslav Bucek	29. 3. 1908
19.	Šamberk F.	Enajsta zapoved	Janez	5. 4. 1908
20.	Wilbrandt A.	Svetinova hči	Svetina	12. 4. 1908
21.	Benedix R.	V ječi	Dr. Rojnik	26. 4. 1908
22.	Tyl J.	Požigalčeva hči	Vrabec	3. 5. 1908
23.	Stroupežnický L.	Gospod Grobski	Jože Vrbovec	3. 10. 1908
24.	Léon V.	Omikanci	Adolf Müller	4. 10. 1908
25.	Ohorn A.	Bratje sv. Bernarda	Zakotnik	11. 10. 1908
26.	Cankar I.	Kralj na Betajnovi	Jožef Kantor	18. 10. 1908
27.	Raupach E.	Mlinar in njegova hči	Krištof Črnot	1. 11. 1908
28.	Davis G.	Katakombe	Blimm	8. 11. 1908
29.	Guinèrè A.	V nižavi	Manelik	15. 11. 1908
30.	Kersnik J.	Testament	Miklavž Topolščak	29. 11. 1908
31.	Fredro J.	Bogata jedinka	Šumbalijski	6. 12. 1908
32.	Laufs K.	Vražja misel	Adalbert Ljubin	13. 12. 1908
33.	Govekar F.	Legionarji	Boštjan Jež	26. 12. 1908
34.	Govekar F.	Rokovnjači	Blaž Mozol	27. 12. 1908
35.	Hahn R.	Čevljar baron	Podplat	6. 1. 1909
36.	Ernst O.	Vzgojitelj Lanovec	Dr. Alfonz Sršen	10. 1. 1909
37.	Štoka J.	Moč uniforme	Pavel Cviren	17. 1. 1909
38.	Šubert F.	Drama štirih revnih sten	Vojteh Kralenec	2. 2. 1909
39.	Nestroy J.	Lumpacij Vagabund	Stelarij	14. 2. 1909
40.	Meško F.	Mati	Župnik	28. 2. 1909
41.	Tolstoj L.	Moč teme	Nikita Akimič	7. 3. 1909
42.	Kraatz C.- Neal M.	Veleturist	Gorazd Dolinar	14. 3. 1909
43.	Bilhaud O.- Hennequin C.	Njegova hišina	Legris	4. 4. 1909
44.	Štech V.	Tretje zvonjenje	Peharec	12. 4. 1909
45.	Freudenreich J.	Graničarji	Andrija Miljevič	25. 4. 1909
46.	Görner K.	Pepelka	Kralj Kakadu	gost. 17. 10. 1909
47.	Echegaray J.	Galeotto	Don Juliano Garagarza	gost. 7. 11. 1909

St.	Avtor	Delo	Vloga	Datum
48.	Šubert F.	Žetev	Peter Požar	gost. 21. 11. 1909
49.	Kraatz C.- Laufs K.	Prostozidarji	Farkašič	gost. 2. 2. 1910
50.	Vojnović I.	Ekvinokcij	Vlaho	gost. 6. 3. 1910
51.	Govekar F.	Deseti brat	Krjavelj	gost. 3. 4. 1910
52.	Govekar F.	Martin Krpan	Martin Krpan	gost. 24. 4. 1910

REŽIJE V TRSTU

1.	Morré K.	Revček Andrejček		gost. 28. 4. 1907
2.	Neidhart A.	Prvi		6. 10. 1907
3.	Morré K.	Gospod Jakob		13. 10. 1907
4.	Prejac G.	Kdo je mrtev		27. 10. 1907
5.	Rosegger P.	Na sodnji dan		1. 11. 1907
6.	Morré K.	Revček Andrejček		10. 11. 1907
7.	Kveder Z.	Egoizem		24. 11. 1907
8.	Turgenjev I.	Tuji kruh		24. 11. 1907
9.	Birch-Pfeiffer C.	Cvrček		15. 12. 1907
10.	Tucić S.	Trhli dom		22. 12. 1907
11.	Görner K.	Sneguljčica		1. 1. 1908
12.	Buchbinder B.	On in njegova sestra		26. 1. 1908
13.	Costa K.	Brat Martin		9. 2. 1908
14.	Čehov A.	Medved		16. 2. 1908
15.	Jurčič J.	Deseti brat		8. 3. 1908
16.	Mosenthal S.	Debora		15. 3. 1908
17.	Blumenthal O.- Kadelburg G.	Pri belem konjičku		29. 3. 1908
18.	Šamberk F.	Enajsta zapoved		5. 4. 1908
19.	Wilbrandt A.	Svetinova hči		12. 4. 1908
20.	Benedix R.	V ječi		26. 4. 1908
21.	Tyl J.	Požigalčeva hči		3. 5. 1908
22.	Stroupežnický L.	Gospod Grobski		3. 10. 1908
23.	Léon V.	Omikanci		4. 10. 1908
24.	Ohorn A.	Bratje sv. Bernarda		11. 10. 1908
25.	Cankar I.	Kralj na Betajnovi		18. 10. 1908
26.	Raupach E.	Mlinar in njegova hči		1. 11. 1908
27.	Guimerà A.	V nižavi		15. 11. 1908
28.	Kersnik J.	Testament		29. 11. 1908
29.	Fredro J.	Bogata jedinka		6. 12. 1908
30.	Laufs K.	Vražja misel		13. 12. 1908
31.	Govekar F.	Legionarji		26. 12. 1908
32.	Hahn R.	Čevljar baron		6. 1. 1909
33.	Ernst O.	Vzgojitelj Lanovec		10. 1. 1909

Št.	Avtor	Delo	Vloga	Datum
34.	Šubert F.	Drama štirih revnih sten		2. 2. 1909
35.	Nestroy J.	Lumpacij Vagabund		14. 2. 1909
36.	Meško F.	Mati		28. 2. 1909
37.	Tolstoj L.	Moč teme		7. 3. 1909
38.	Kraatz C.-Neal M.	Veleturist		14. 3. 1909
39.	Bilhaud P.- Hennequin C.	Njegova hišna		4. 4. 1909
40.	Freudenreich J.	Graničarji		25. 4. 1909

Sestavila Majda Clemenz

Rôles et mises en scène de Verovšek

Un aperçu du travail de l'acteur et metteur en scène Anton Verovšek (1866—1914) n'a pas été rassemblé en entier jusqu'à présent. Nous publions ici la liste de ses rôles et de ses mises en scène, dans les théâtres de Ljubljana et de Trieste, entre les années 1887 et 1913.

Poročilo o delu Slovenskega gledališkega muzeja v letu 1969

Status naše ustanove, število nameščencev, delovni pogoji in predvsem vprašanje prostorov — vse to je ostalo tudi v preteklem letu nespremenjeno (glej poročila za leto 1963, 1964, 1965, 1966, 1967 in 1968 v prejšnjih letnikih Dokumentov). Spričo teh problemov, katerih rešitev ni v naši pristojnosti, je bilo težišče dela tudi v tem letu na poglobljenem internem delu: nadaljevali smo s sistematičnim urejanjem in kompletiranjem zbirk, s pripravljanjem gradiva za raziskave o razvoju slovenskega gledališča, z organiziranjem manjših občasnih razstav in z izdajanjem publikacij.

Novo gradivo

Med gradivom, ki ga je letos naš muzej prevzel v varstvo in last, bodisi kot dar ali odkup, je treba posebej omeniti: drugi del zbirke dramskih besedil iz obdobja med obema vojnama, doslej hranjen v arhivu Drame SNG; mape z dokumenti o gostovanjih Drame SNG na tujem v zadnjih letih; prvi del zbirke negativov, na katerih je ohranil mojster Vlastja Simončič večino predstav v slovenskih gledališčih po l. 1945; del negativov iz zbirke Srečka Zalokarja, ki dokumentirajo predvsem operne predstave iz istega in deloma tudi starejšega obdobja; personalne mape pokojnih in deloma tudi upokojenih članov SNG in Mestnega gledališča; del zapuščine Marije Nablocke (nekaj pisem, dokumentov in spominskih predmetov); nekaj dokumentarnega gradiva iz zapuščine Jožeta Tirana; režijske knjige, predvsem za Shakespeareove drame, iz zapuščine Osipa Šesta; del arhiva nekdanjega Obrtniškega gledališča (sejni zapiski, programi, pregledi, dopisi itd.); nekatere manjše korespondence (npr. Delakova pisma Albrehtu); albumi s slikami Julke Staričeve itd.

Interno delo

Interno delo se je razvijalo tudi v tem letu predvsem na naslednjih področjih: knjižnica z zbirko strokovne periodike in z rokopisi oz. tipkopisi dramskih besedil; rokopisi z arhivom in korespondencami gledaliških delavcev; letaki in gledališki programi; zbirke fotografij (posnetki predstav, portreti itd.), umetniških slik (tudi risb, kipov, plaket itd.) ter scenskih in kostumskih osnutkov; zbirka magnetofonskih in filmskih posnetkov predstav, plošč itd.; dokumentacija (kritike in članki o gledališču); priročne kartoteke predstav, biografskih člankov itd.; zbirka spominskih predmetov.

V tem letu je posebno narasla knjižnica; poleg že omenjenega prevzema besedil iz arhiva ljubljanske Drame smo redno kupovali domačo strokovno literaturo, tudi tako, ki je vsaj posredno v zvezi z gledališčem, imeli smo naročeno vso periodiko, ki posveča pozornost tudi gledališču, skušali smo kompletirati knjižnični fond z naba-

vami iz antikvariatov (slovenica), medtem ko smo se pri nakupu tujih publikacij omejevali predvsem na priročnike. Znatno je naraslo tudi število tujih publikacij, ki jih prejemo v zameno za naše Dokumente. Prav tako smo posneli vrsto predstav v naših gledališčih na magnetofonski trak in fragmente ohranili tudi na filmskem traku, s posameznimi darovi smo obogatili fototeko in s prevzemom, zlasti iz Ateljeja SNG, zbirko scenskih in kostumskih osnutkov. Presneli in inventarizirali smo zbirko starejših fotografij (pred letom 1914) in izpopolnili naše kartoteke, zlasti katalog rokopisnega gradiva.

V novembru 1969 je bila na lastno željo upokojena naša dosedanja knjižničarka in s 1. januarjem 1970 je bilo to mesto na novo zasedeno.

Razstave

Glede na lanski dogovor z Mestnim gledališčem ljubljanskim, da bi prirejali stalne razstave v njihovih novih foyerjih, ki naj bi se menjavale vsaka dva meseca, smo pripravili obširnejši načrt za to sodelovanje. Žal pa — četudi smo edini slovenski muzej brez stalnih razstavnih prostorov in bi bilo pričakovati podporo naši zamisli — je Sklad za pospeševanje kulturnih dejavnosti zavrnil našo prošnjo za dotiranje teh razstav. Odvisni od sredstev lastnega proračuna smo morali to dejavnost tako omejiti na dve, največ tri zelo skromne razstave letno. Tako smo priredili po uvodni

Otvoritev spominske razstave Julke Staričeve (med govorom dr. Bratka Krefta)

Pri otvoritvi spominske razstave Julke Staričeve (Filipič, Moravec in dr. Kreft z igralkinim očetom)

razstavi Prve uprizoritve Cankarjevih dram, ki je bila pripravljena še v letu 1968 (9. decembra), odprta pa tudi še ves januar 1969, najprej spominsko razstavo ob desetletnici smrti Julke Staričeve, prve igralka Mestnega gledališča (otvoritev 5. februarja 1969), zatem pa razstavo izvornih scenskih osnutkov enega naših prvih gledaliških slikarjev, z naslovom Ivan Vavpotič in gledališče (otvoritev 15. aprila 1969). Obe razstavi je začel akademik dr. Bratko Kreft z uvodnim predavanjem. Tretja razstava, namenjena spominu Ignacija Borštnika ob petdesetletnici igralkove smrti, je bila pripravljena že za konec leta 1969, vendar smo jo odložili in odprli šele 20. januarja 1970 zaradi želje, naj bi prej odstopili prostor gostujoči razstavi. V pripravi je spominska razstava ob petletnici smrti Jožeta Tirana.

Vse te naše razstave v foyerjih Mestnega gledališča so skromne, vendar imajo posebno prednost v tem, da so vključene v gledališki ambient in si jih tako ogleda veliko število gledaliških obiskovalcev med samimi predstavami. Sleherna otvoritev pa je hkrati prijetno srečanje z našimi starejšimi gledališkimi delavci, ki so najzvestejši spremljevalci našega dela (Mira Danilova, Vida Juvanova, Elvira Kraljeva, Mila Šaričeva, Lojze Drenovec, Maks Furijan, Slavko Jan, Ladko Korošec, Pino Mlakar, Smiljan Samec, Vladimir Skrbinšek in še nekateri).

Ob teh samostojnih razstavah je treba omeniti še sodelovanje našega muzeja pri organizaciji ali pri posredovanju gradiva za nekatere razstave drugih prirediteljev. Tako smo na željo Sekretariata za prosveto in kulturo SRS prevzeli organizacijo razstave Nove gledališke zgradbe v ZRN in Berlinu, ki jo je odprl generalni konzul

16. decembra 1969. Velik del gradiva je prispeval SGM tudi za jubilejno razstavo ob petdesetletnici Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru (3. oktobra 1969), nekaj dokumentov in fotografij o uprizoritvah na Slovenskem pa tudi za potujočo češko razstavo o Karlu Čapku, ki sta jo priredila Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani in Pamatnik narodnih pisemnic v Pragi in je bila odprta v razstavnih dvorani NUK v Ljubljani 30. oktobra 1969. Razen tega smo pogosto dajali svoje gradivo na voljo za razne televizijske oddaje, časopisne objave in podobno.

Publikacije

V letu 1969 smo natisnili, tako kakor prejšnje leto, dva zvezka naše strokovne revije Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja (št. 13 in 14). Prvi letošnji zvezek, ki je izšel v maju, je bil namenjen počastitvi Ignacija Borštnika, drugi, ki je bil dotiskan v oktobru, pa prazniku Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru. Med sodelavci so bili v tem letu Slavko Batušić, Radovan Brenčič, Ciril Debevec, Jaro Dolar, Fedor Gradišnik, Bruno Hartman, Stanislav Kos, Matej Rode in oba urednika. Oba zvezka skupaj sestavljata peto knjigo, ki obsega 252 strani z več kot 120 fotografijami, faksimili itd.

Tako je izšlo od leta 1964 do danes skupaj 14 zvezkov (pričujoči pri tem seveda ni všteti), povezanih v pet knjig s skupnim obsegom 1558 strani. Pri tem je treba opomniti, da je tako število kakor njihov obseg omejen glede na razpoložljiva finančna sredstva. Revijo izdajamo sicer s podporo Sklada SRS za pospeševanje založniške dejavnosti, del sredstev (skoraj 40 %) pa smo morali letos dodati iz lastnega proračuna.

Okrog 300 izvodov razpošiljamo v zameno gledališčem, muzejem, strokovnim knjižnicam, inštitutom itd., od tega blizu sto v tujino.

Linhartova rojstna hiša

Vodstvo naše ustanove se je že pred več leti zavzelo za to, da bi obnovili v celoti ali vsaj delno rojstno hišo A. T. Linharta v Radovljici in uredili v njej spominsko sobo kot dependanco Slovenskega gledališkega muzeja. Žal je ostala naša pobuda takrat brez slehernega odmeva. Letos smo se znova obrnili s tem predlogom na Skupščino občine Radovljica, ki naj bi poskrbela za ureditev lastništva in zunanje podobe hiše, hkrati pa tudi na Sklad SRS za pospeševanje kulturnih dejavnosti s prošnjo, naj bi nam zagotovili sredstva za ureditev spominske sobe. Izmenjali smo več pism s Skupščino občine Radovljica in tudi obiskali predsednika, ki je pokazal veliko razumevanja za ureditev tega vprašanja, kljub temu pa rešitev v zadnjih dveh mesecih ni napredovala.

Rapport sur les activités du Musée du théâtre slovène en 1969

Le rapport annuel présente, comme dans les années précédentes, des données sur le travail régulier du musée, le classement des collections, l'arrivée de nouveaux documents et les expositions organisées dans cette période. Le rapport signale en particulier les activités de recherche et de publications du Musée et parle des projets encore irréalises entre autre de l'effort fait par le Musée pour aménager la maison natale du premier auteur dramatique slovène A. T. Linhart.

POPRAVEK K 12. ZVEZKU

V Cankarjevem zvezku Dokumentov SGM (knjiga IV, str. 258 in 324) je bila režija »Kralja na Betajnovi« v Dubrovniku po pomoti pripisana drugemu režiserju. Zato je treba na str. 258, v. 10 prečrtati ime B. Bogdanović in pripisati *P. Malec*. Prav tako je treba na str. 324 pri Petru Malcu pripisati še: *KRALJ, Dubrovnik 1949* in na isti strani isto režijo pri B. Bogdanoviću prečrtati.

**DOSEDANJI SODELAVCI DOKUMENTOV SLOVENSKEGA GLEDALIŠKEGA
MUZEJA**

SLAVKO BATUŠIČ, Zagreb
MARIJA BOBROWNICKA, Krakow
RADOVAN BRENCIČ, Celje
FRANCÈ BRENK, Ljubljana
ANDREJ BUDAL, Trst
MAJDA CLEMENZ, Ljubljana
DRAGOTIN CVETKO, Ljubljana
CIRIL DEBEVEC, Ljubljana
FRANCÈ DOBROVOLJC, Ljubljana
JARO DOLAR, Ljubljana
NEVENKA DRVAR-BOŽINOVSKA,
Zagreb
LOJZE FILIPIČ, Ljubljana
NIKOLA GAVRILOVIČ, Novi Sad
JANKO GLAZER, Maribor
NEVENKA GOSTIŠA, Ljubljana
FEDOR GRADIŠNIK, Celje
ALFONZ GSPAN, Ljubljana
BRUNO HARTMAN, Maribor
SLAVKO JAN, Ljubljana
ELZA JEREB, Ljubljana
FILIP KALAN, Ljubljana
IVAN KLEMENČIČ, Ljubljana

FRANCÈ KOBLAR, Ljubljana
STANISLAV KOS, Maribor
BRATKO KREFT, Ljubljana
DUŠAN LUDVIK, Ljubljana
MIRKO MAHNIČ, Ljubljana
OLGA MILANOVIČ, Beograd
PINO MLAKAR, Ljubljana
DUŠAN MORAVEC, Ljubljana
KSENIJA OREŠKOVIČ, Beograd
MATEJ RODE, Celje
SMILJAN SAMEC, Ljubljana
JOŽE SIVEC, Ljubljana
ANTON SLODNJAK, Ljubljana
EMIL SMASEK, Ljubljana
VIKTOR SMOLEJ, Ljubljana
STANKO ŠKERLJ, Ljubljana
JOSIP TAVČAR, Trst
ANA TRAVEN, Ljubljana
JANKO TRAVEN, Ljubljana
DANILO TURK-JOCO, Trst
KRISTJAN UKMAR, Ljubljana
MIRKO ZUPANČIČ, Ljubljana